

T.C.
GİRESUN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
RESİM VE BASKI SANATLARI ANABİLİM DALI
YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Alev HUZUR

ÇAĞDAŞ BULGAR BASKI SANATLARININ PLASTİK DEĞERLER
AÇISINDAN İNCELENMESİ

Danışman
Doç. Dr. Tolga AKALIN

Giresun 2019

JÜRİ ÜYELERİ ONAY SAYFASI

Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nün 4./06/2019 tarihli toplantısında oluşturulan jüri, Sosyal Bilimler Enstitüsü Sanat ve Resim ve Baskı Sanatları Yüksek Lisans öğrencisi Alev Huzur'ın "Çağdaş Bulgar Baskı Sanatlarının Plastik Değerler Açısından İncelenmesi" başlıklı tezini incelemiş olup adayın 7/06/2019 tarihinde, saat 10:00 da jüri önünde tez savunmasına alınmıştır.

Aday çalışma, sınav sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Sınav Jürisi	Ünvanı, Adı Soyadı	İmzası
Üye (Başkan)	Prof. Dr. Osman ALTINTAŞ	
Üye Danışman	Doç. Dr. Tolga AKALIN	
Üye	Doç .Dr. Meltem KATIRANCI	

ONAY

/ /2019

Prof. Dr. Güven ÖZDEM

Enstitü Müdürü

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Çağdaş Bulgar Baskı Sanatlarının Plastik Değerler Açısından İncelenmesi” adlı çalışmamın, tarafımdan bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın yazıldığını ve yararlandığım kaynakların kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve bunu onurumla doğrularım.

14 /06 /2019

Alev HUZUR

ÖN SÖZ

Türkiye Asya ile Avrupa kıtalarını bağlayan, büyük imparatorluklara ev sahipliği yapan, tarih boyunca birçok medeniyetin beşiği olan bir ülkedir. Eskiden sınırları içinde bir bölge olan bölgeler, günümüzde bağımsızlıklarını ilan etmiş müstakil devlet olmuşlardır. Türkiye'nin sınır komşusu olan Bulgaristan da bu devletlerden biridir.

Bulgaristanda doğup, ilk, orta öğrenimine orada başlayıp Türkiyede tamamladım. 1990 yılında yaşanan olaylar sonucunda Türkiye'ye ailemle birlikte göç etmek zorunda kaldım. Yıllar sonra Avrupa Birliği yasaları çerçevesinde Bulgaristan Vatandaşlığını da aldım. Türkiyede sanat eğitimi alan biri olarak geri dönüşümün ardından Bulgar Sanatı ile ilgili araştırmalar yapmaya başladım. "Çağdaş Bulgar Baskı Sanatlarının Plastik Değerler Açısından İncelenmesi" başlıklı bu araştırma bu araştırmaların sonucunda ortaya çıkmıştır. Kültürünü yakından tanıdığım, insanlarına aşına olduğum, dillerini konuşabildiğim bu ülkede sanat çalışmalarını yakından izlemem, çağdaş sanatçılar ile tanışma olanağım olmuştur.

Bu araştırmada her an yanımda olan ve beni destekleyen tez danışmanım Doç. Dr. Tolga AKALIN'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Her başvurduğumda yardım talebimi hiç geri çevirmeyen Sayın Hocam Prof. Dr. Osman ALTINTAŞ'a da teşekkürü bir borç bilirim.

Tüm bu süreç boyunca devamlı yanımda olan ve benden anlayışını, sevgisini, yardımını eksik etmeyen eşim Fatma Huzur'a kızlarım Ece ve Ela'ya Annem Pakize Huzur, babam Ali Huzur'a, kardeşim Ayten Huzur Öğütücü'ye sonsoz teşekkür ederim.

II

ÖZET

Çağdaş Bulgar Baskı Sanatlarının Plastik Değerler Açısından İncelenmesi

Bu çalışmanın ana amacını Çağdaş Bulgar Baskı Sanatlarının Plastik Değerler Açısından İncelenmesi oluşturmaktadır. Çalışmada Nitel araştırma yöntemleri kullanılmış, veriler içerik ve betimsel analiz teknikleri kullanılarak elde edilmiştir. Çalışmada 1850-2019 yılları arasında Bulgaristan'da yaşayan, eser üreten 25 sanatçı ve onların seçili eserleri incelenmektedir. Bu bağlamda Özgün Baskı Uygulamalarının niteliği ve teknikleri çalışma içerisinde ayrıntıları ile aktarılmaktadır. Teknik ayrıntıların ardından çalışmada Bulgar tarihi, Bulgar sanatı tarihi, Bulgar Özgün Baskı Sanatları literatüre dayalı olarak yerini almaktadır. 25 sanatçı, kısaca özgeçmişleri, fotoğrafları, seçili eserler, eserlerin künyeleri, içerikleri ve plastik değerler açısından analizleri yer almaktadır. Eserler uzman görüşü alınarak plastik değerler açısından incelenmiştir. Bu analizlerden elde edilen veriler bulgular kısmında sınıflandırılmakta ve sonuç bölümünde yorumlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Bulgaristan Sanatı, Resim, Özgün Baskı Resim

III

ABSTRACT

Investigation of Contemporary Bulgar Printing Arts For Plastic Values

The main aim of this study was the Evaluation of Contemporary Bulgarian Printed Art from a Plastic Arts perspective. Qualitative research methods were used and the data obtained with content and descriptive analysis techniques in the study. A total of 25 artists who lived and produced their work in Bulgaria between 1850 and 2019 and their selected work were evaluated. Within this context, the features and techniques of Original Printed Art Procedures are discussed in detail. The study includes Bulgarian history, Bulgarian art history, Bulgarian Original Printed Art information and technical details based on the literature. The artists are presented with a short CV, photograph, selected work, identity of the work, the content and the value from the point of view of plastic arts. The works of art were evaluated from a plastic arts perspective with expert opinions. The results of these analyses are classified in the results section and discussed in the discussion.

Key Words: Bulgarian Art, Painting, Printing Arts

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ	I
ÖZET	II
ABSTRACT	III
İÇİNDEKİLER	IV
SİMGELER VE KISALTMALAR.....	VII
RESİMLER DİZİNİ.....	VIII
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Problem Durumu	1
1.2. Araştırmanın Amacı	2
1.3. Araştırmanın Önemi	2
1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları	3
1.5. Varsayımlar	3
1.6. Tanımlar	3
2. YÖNTEM	4
2.1. Araştırmanın Yöntemi.....	4
3. BÖLÜM	6
3.1. Baskı Sanatları Tarihine Kısa Bir Bakış.....	7
3.2. Bulgaristan Tarihinde Resim Sanatının Yeri.....	9
3.3. Bulgar Baskı Sanatı Tarihi	11
3.4. Baskı Teknikleri	14
3.4.1. Yüksek Baskı	14
3.4.1.1. Linol Baskı.....	14
3.4.1.2. Ağaç Baskı	15
3.5. Çukur Baskı.....	16
3.5.1. Çukur Baskıda Kullanılan Asitsiz Teknikler	16
3.5.1.1. Kuru Kazıma	17
3.5.1.2. Mezotint	17
3.5.2. Çukur Baskıda Asitli Teknikler	18
3.5.2.1. Asitte Yedirme	18
3.5.2.2. Leke Baskı.....	18

3.5.2.3. Yüksek Yedirme.....	19
3.5.2.4. Yumuşak Yedirme	19
3.5.2.5. Üzerine Kabartma Yapma.....	20
3.6. Düz Baskı	20
3.6.1. Litografi	20
3.6.2. Ofset baskı	21
3.6.3. Monotipi Baskı	21
3.7. Elek Baskı Şablon Baskı Teknikleri.....	22
3.7.1. Serigrafi	22
3.7.2. Şablon Baskı	22
3.8. Diğer Baskı Teknikleri	22
3.8.1. Sanatsal Baskı.....	22
3.8.2. Deneysel Baskı	23
3.8.3. Tetrapak Baskı	23
3.8.4. Kitchen Litografi Baskı	24
3.8.5. Kolografi Baskı.....	24
3.8.6. CD Baskı.....	24
4. BULGULAR VE YORUM	25
4.1. Vasil Zahariev Stoyanov.....	25
4.2. Nikola Pindikov	29
4.3. İliya Petrov.....	32
4.4. Preslav Karshovski	35
4.5. Nikola Krastev Zlatev	39
4.6. Pencho Balkanski.....	43
4.7. Sidoniya İlieva Atanasova	46
4.8. Zafir Hristov Yonchev	50
4.9. Pencho Kulekov	53
4.10. Mana Parpulova	56
4.11. Todor Panayotov.....	59
4.12. Zlatka Dabova Ivanova.....	62
4.13. Todor Atanasov	65
4.14. Anton Petkov	69

VI

4.15. Grigor Spiridonov	72
4.16. Lyuben Stoev	76
4.17. Dimo Kolibarov	79
4.18. Rumen Skorchev	82
4.19. Petar Chuklev	86
4.20. Yulian Yordanov	89
4.21. Simeon Venov	94
4.22. Stoian Tzanev Tzanev	97
4.23. Stoimen Stoilov	101
4.24. Zahari Kamenov	105
4.25. Milko Bojkov	108
SONUÇ VE ÖNERİLER	
Sonuçlar	112
Birinci Alt Amaca Göre Sonuçlar	112
İkinci Alt Amaca Göre Sonuçlar	113
Öneriler	116
Alt Amaç: Bulgar Asıllı Baskı Resim Sanatçılarının Kimler Olduğu?	116
İkinci Alt Amaç: Bulgar Baskı Resim Sanatı Eserlerinin Analizlerinin Nasıl Olduğu	116
KAYNAKÇA	117
ÖZGEÇMİŞ	124

SİMGELER VE KISALTMALAR

- vb.** : ve benzeri
vd. : ve diğerleri
Yy. : yüzyıl

VIII

RESİMLER DİZİNİ

Resim 1. Korkunç Marincho Bimbalov	25
Resim 2. Rodop Dağları'nda Çatallı Bir Giriş	29
Resim 3. İspanya	32
Resim 4. Çingene Ruveyda	35
Resim 5. Köylü	39
Resim 6. Benim Köyüm I	43
Resim 7. Eski Razgrad Kentinden Bir Görüntü I	46
Resim 8. Büyük Samokov Çeşmesi	50
Resim 9. Çar Boris Döneminde Vaftiz Töreni	53
Resim 10. Kapantzi Grubundan Aile	56
Resim 11. At Sürücüleri	59
Resim 12. Annelik	62
Resim 13. Resim I	65
Resim 14. Burgas Limanı	69
Resim 15. Elveda Arkadaşlar, 1876	72
Resim 16. Sofia'da Sabah	76
Resim 17. Dokosvane	79
Resim 18. Жажда за полет II	82
Resim 19. Nimfa	86
Resim 20. Four Elements	89
Resim 21. Vızduh II	94
Resim 22. Godinata na	97
Resim 23. 1150 Godini Kirilitsa	101
Resim 24. 1150 Yıl Kiril Alfabesinin Yazılışı	103
Resim 25. Rıtual IV	105
Resim 26. Bez Zaglavie	108

1. GİRİŞ

Resim sanatı içerisinde büyük öneme ve uzun bir geçmişe sahip olan Özgün Baskı Tekniklerinin tüm Dünyada olduğu gibi Bulgaristan sanat tarihinde de kendine yer bulduğu görülmektedir. Bulgaristan uzun yıllar başka devletlerin / büyük imparatorlukların egemenliği altında kalmıştır. Bu egemenliklerin Bulgar toplumunun tüm kültür ve moral değerleri üzerinde kısmen de olsa etkili olduğu düşünülmektedir. Bu araştırmada Bulgar Baskı Resim Sanatı ve seçili örnekleri incelenmiştir.

“Çağdaş Bulgar Baskı Sanatlarının Plastik Değerler Açısından İncelenmesi” konulu bu araştırmada baskı sanatları terminolojisi, baskı sanatı tarihi, baskı sanatı teknikleri, Bulgar Tarihi, Bulgar Sanat Tarihi, Bulgar Baskı Sanatı Tarihi, Bulgar Baskı Sanat örnekleri ayrıntıları ile ilerleyen bölümlerde incelenmiştir. Bu bölümde problem durum, çalışmanın amacı, çalışmanın önemi, sınırlılıklar ve varsayımlar ele alınmış, alana ilişkin literatürle ilgili çalışmalara yer verilmiştir.

1.1. Problem Durumu

Türkiye'nin kuzeybatısında sınır komşusu olan ve uzun süre Osmanlı İmparatorluğu himayesinde yaşayan Bulgaristan'ın baskı sanatına dair Türk alan yazında pek az kaynak bulunmaktadır.

Geçmişte çok yakın bağları olan ve uzun süre aynı yönetim çatısı altında yaşayan bu iki toplumun birbirlerinin sanatından ve kültüründen etkilenmiş olmaları muhtemeldir. Hem geleneksel etkilerin hem de çağdaş yorumların bu bağlamda incelenmesi önemlidir.

Ayrıca; bu alanda tüm süreçleri içine alan kapsamlı bir kaynak bulunmamaktadır.

Bu nedenlerden dolayı Türk resim ve baskı sanatı ile Bulgar baskı sanatındaki etkileşimin ortaya koyulması ve ortaya çıkan eserlerde evrensel plastik değerlerin ne kadar yansıtıldığı bu tezin problem durumunu oluşturmaktadır.

1.2. Araştırmanın Amacı

Çağdaş Bulgar Baskı Sanatlarının Plastik Değerler Açısından İncelenmesi bu çalışmanın öncelikli amacını oluşturmaktadır. Bu araştırma ile aşağıda belirtilen alt amaçlardan;

1. Bulgar asıllı baskı resim Sanatçılarının kimler olduğu?
2. Bulgar baskı resim sanatçılarının eser analizlerinin sonucunda ortaya çıkan değerlendirmelerinin ortaya koyulması ise bu çalışmanın alt amaçlarını oluşturmaktadır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Bulgaristan Avrupa kıtasında yer almaktadır. Türkiye ile sınırdır. Bulgaristan ile Türkiye arasında hem coğrafi, hem siyasal, hem kültürel açıdan yoğun ve çok eskiye dayanan ilişkiler bulunmaktadır. Bulgaristan 22 Eylül 1908 tarihinde tam bağımsız olmuş ve kendi kendini idare yetkisini eline almıştır. Bu tarihten önce 600 yılı aşkın süre Osmanlı olmak üzere büyük imparatorlukların yönetimi altında kalmıştır. 1908'den 2019'a kadar toplam 111 yıllık süre zarfı içerisinde kendi dillerinde ve kendi özgür irade ve seçimleri ile yönetilmekte, kendi kültürlerini yaratma ve yaşatma haklarını ellerinde bulundurmaktadırlar (İnginar Kemaloğlu, 2012).

Bulgaristanın bağımsızlığının ilanı ile çağdaş sanat akımlarının ortaya çıktığı dönem aynı zaman dilimine gelmektedir. Bundan dolayı bu araştırmanın konusunun Bulgaristanın Bağımsız sanatçılarının kendi tarih, gelenek ve kültür değerlerini eserlerinde özgürce ifade edebildiklerini ve eserlerinde kullanımları plastik değerlerin nasıl olduğunun tespiti ve ortaya koyulması ve daha önce bu alanda Türkiyede yapılmış bir çalışmanın olmaması açısından da bu araştırmanın yapılması önemlidir.

Ayrıca Bulgar çağdaş baskı sanatı ve sanatçılarının ele alınıp, aktarılması genç kuşak sanatçılara ve sanat öğrencilerine yeni ufuklar açması bakımından ve sınır komşusu olan iki ülkenin birbirlerinin sanatları hakkında farkındalık yaratması bakımından önemlidir.

1.4. Araştırmanın Sınırlılıkları

“Çağdaş Bulgar Baskı Sanatlarının Plastik Değerler Açısından İncelenmesi” konulu bu araştırma 1850-2019 yıllarını kapsayan toplam 160 yıllık süreç ile sınırlıdır.

Bu araştırma 25 Çağdaş Bulgar Baskı Sanatçısı ve onların random olarak seçilen 25 eseri ile sınırlıdır.

1.5. Varsayımlar

Seçilen 25 sanatçının eseri'nin Bulgar baskı resim sanatını temsil ettiği ve sanatçıların eserlerinden elde edilen verilerinin doğru olduğu varsayılmaktadır.

1.6. Tanımlar

Özgün Baskı resim: Çeşitli araç ve malzeme ile doğrudan veya kalıplar yapmak yoluyla kâğıda veya benzeri malzeme üzerine, sanatçısı tarafından yapıp basılan resimlere “özgün baskı resim” denir. Bunlar kalıbın yapılması ve basılması süreci içerisinde yaratılmış grafik resimlerdir (Işingör, Eti ve Aslıer, 1986).

Litografi (Taşbaskı) Tekniği: Özgün baskı resim alanında kullanılan, kireç taşının yağlı kalemle çizilip, asit ile hassaslaştırılması, taş üzerine boya verildikten sonra, kâğıtla presten geçirilmesi yoluyla sanat eseri elde edilen bir tekniktir (Antreasian ve Clinton, s. 19, 1971).

Plastik Değer: Işık, gölge, nokta, çizgi, leke kullanılarak iki boyutlu yüzeylerde üç boyutluluk etkisinin elde edilmesidir (Civcir ve Özdemir, 2015).

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Yöntemi

Yöntem bir araştırmanın en önemli bölümüdür. Araştırmalarda hangi yöntemin kullanılacağı seçilen konulara, verilerin elde edilme araçlarına, verilerin nasıl değerlendirileceğine göre belirlenir.

Bu çalışmada da Nitel Yöntem ve bu yöntemin veri toplama teknikleri kullanılmıştır. Nitel araştırma yöntemine, bir şemsiye terimidir ve tanımlamaya, çözmeye, yorumlamaya ve anlamla ilgili terimlere ulaşan teknikleri kapsar (Merriam 2013).

Bu yöntemle göre, tümevarım ilkesi hakim olarak kullanılmaktadır. Sentezlenerek elde edilen bilgilerden yola çıkarak ikna edici genellemeler yapılır (Glaser ve Strauss, 1967). Yapılan genellemelerin sözel olması tercih edilir ve bunların güvenilir olduğu varsayılır. Bu varsayımın nedeni ise geçerliğe ilişkin ölçümlerin bilgi kaynaklarının sağlaması yapılarak gerçekleştirilmiş olmasından dolayıdır. Doğal olarak ortaya çıkan olgu ve olaylara dışarıdan müdahale edilmez (Yıldırım ve Şimşek, 2008).

Nitel çalışmada en çok bahsedilen özellikler de temel vurgu süreç, anlayış ve anlam üzerinedir; araştırmacı, veri toplama ve analizinde temel belirleyicidir; süreç tümevarımsaldır; ürün, etraflı ve zengin betimlenmelidir (Merriam, 2013).

Bu analiz türünde temel amaç elde edilmiş olan bulguların okuyucuya özetlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde sunulmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2003).

Araştırmada eserlerin değerlendirilmesi ve bu değerlendirmenin daha güvenilir olması adına Sanatçı ile Görüşme ve Uzman Görüşü Alma yöntemleri kullanılmıştır. Görüşme ve uzman görüşlerine ilişkin belgeler ekler bölümünde bulunmaktadır.

Araştırmada uzman görüşü alınmasının nedeni ise Creswell, (2003)'in "nitel araştırmalarda araştırma yöntemi ve araştırılan konuda uzman kişi ya da kişilerden görüş alınması ile araştırmanın inanırılığı ve sonuçlarının güvenirliğinin sağlanacağına" işaret etmesindedir. Ayrıca uzmanlar verilerin analizi, sonuçların yazılması gibi süreçlerde araştırmacıya eşlik eder ve geri bildirimlerde bulunur. Bu amaçla objektif, konuya hâkim, çalışma yöntemini bilen, bağımsız bir araştırmacının yapılan çalışmaya önemli katkı sağlamış olur (Holloway ve Wheeler, 1996).

Çalışmamızda veriler İçerik ve Betimsel Analiz Teknikleri karma olarak kullanılarak analiz edilmişlerdir. Ayrıca kuramsal çerçeveyi oluşurmak için Nitel Araştırma veri toplama tekniklerinden kitap, bilimsel makale, yayınlanmış tezler, dergi, basılı yayın ve digital platformdaki bilimsel belgeler taranmış ve bu taramalar sonucunda elde edilen veriler kullanılmıştır.

Betimsel analiz; verilerin önceden belirlenen temalara/konulara göre kategorize edilmesidir. Betimsel analiz dört aşamadan olşur. Bunlar; betimsel analiz için ereve oluşturma, tematik çerçeveye göre verilerin işlenmesi, bulguların tanımlanması ve yorumlanmasıdır. Betimsel analizde asıl amaç olayı olduğu gibi özetlemek olduğu için alıntılara da yer verilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2013, (Altunışık, oşkun, Yıldırım, Bayraktaroğlu, 2010).

İçerik Analizi; yazılı, görsel, dijital alandan elde edilen dökümanların ve çeşitli kitle iletişim araçlarından elde edilen bilgilerin araştırma amacına uygun olarak sistematik olarak incelenmesi olarak tanımlanmaktadır (Bke, 2011).

3. BÖLÜM

Bu bölümde öncelikle baskı ve özgün baskı terimlerinin anlamlarına değinilecektir. Baskı sanatları tarihi ve geçmişten günümüze kullanılan baskı teknikleri ve güncel uygulamaları aktarılacaktır.

Türk Dil Kurumuna ait sözlüklerde baskı diğer anlamlarının yanında bir eserin basılış biçimi veya durumu ve bir eserin tekrarlanarak yapılan baskı işlemlerinden her biri olarak tanımlanmaktadır (TDK, 2011, 53).

Günümüzde raflardaki kitaplarda, tekstil sektöründeki kumaşlarda, reklam afişlerinde, kullanılan kâğıt paralarda olduğu gibi pek çok alanda baskı ve baskı tekniklerinin kullanıldığını görmek mümkündür. Baskı tekniklerinin sanayi vs gibi alanların dışında Güzel Sanatlar alanlarında da kullanılmaktadır.

Baskı resim; tahta, metal, taş gibi kalıplar kullanılarak yapılan ve çoğaltılan resim olarak tanımlanmaktadır. Baskı resim elde edebilmek için teknik alet ve edevata ihtiyaç duyulmaktadır. Sanatçı ilk olarak eskiz yaparak çalışmaya başlar. Eskizler kullanılacak baskı tekniğine göre işlemler görerek araçlara aktarılır ve deneme baskıları alınır. Yoğun ve titiz çalışmalar sonunda elde edilen baskılar numaralandırılarak çoğaltılır. Tunç'a göre resmin çoğaltılabilir olması baskı resmi diğer tekniklerden ayırmaktadır. Bu teknolojik gelişmelerin ürünüdür (Tunç, 2004, 82-86).

Teknolojide meydana gelen gelişmelerle bazı baskı tekniklerinin daha kolay ve seri hale geldiği görülmektedir. Bu teknolojilerle elde edilen sanat eserleri ile ilgi çeşitli eleştiriler bulunmaktadır. Bu sorun akademik camiada da tartışılmakta, sempozyumlara bildiri konusu olmaktadır. Bu bildirilerden biri de Başar ve Yıldız'a aittir.

Başar ve Yıldız'a göre baskıresim kullanılmaya başlandığı ilk günden itibaren resim sanatının etkisi altında kalmış, hak ettiği değeri görememiştir. Resmin sınırsız sayıda çoğaltılabilir olması eleştiri konusu olmuştur. İlk başlarda ticari amaçla

kullanılan baskı çalışmaları zamanla ticari mal olmaktan çıkmış ve özgün sanat eseri olarak sanat literatüründe yer almaya başlamıştır. Başar ve Yıldız, baskı resim sanatının özgünlüğünün günümüzde bile tartışılır olduğunu belirtmektedirler (Yıldız, Başar, 2018).

3.1. Baskı Sanatları Tarihine Kısa Bir Bakış

Kıran, baskı sanatı tarihinin ne zaman başladığının kesin olarak bilinmediğini ancak, M.S. 105 yılında Çin’de kâğıdın bulunması ile tarih sahnesinde yer almaya başladığını ifade etmektedir. Kâğıt üzerine yapılan bu baskıların ıstampa-damga şeklinde yüksek baskı kalıpları olduğuna dikkat çekmektedir. Yazılardan oluşan tahta kalıplar mürekkeplenerek ipek ya da kâğıt üzerine baskı yapıldığına işaret etmektedir (Kıran, 2016).

Cawthorne, Hindistan’da Budist Rahipler dinlerini yaymak için ağaç baskı yöntemini kullanarak hazırladıkları el yazmalarını kullandıklarını aktarmaktadır. Çin ve Japon keşişlerinde bu maksatla ahşap baskı tekniklerini kullandıkları görölmektedir. Böylelikle 7-8 yy’da başlayan ve yaygın olarak kullanılan tekniğın işlevselliğini ve gelişimini tarih içerisinde sürdürmeye devam ettirdiğı bilinmektedir (Cawthorne, 1997, 87).

Aslier, grafik sanatların yazının bulunmadan önce mağara duvarlarına yapılan resimler ile başlamış olduğunu ifade etmektedir. 8. yy’dan başlayarak yumuşak metal ve deri üzerine işlenen şekiller ile ilk rölyeflerin yapıldığını ve bu rölyeflerin baskı resimde kullanılmaya başlanacak olan kalıpların ilk örnekleri olduklarına işaret etmektedir. Hayvan ve kölelerin işaretlendiğı metal mühürler ise resmen günümüze ulaşan ilk örnekler olduğunu aktarmaktadır (Aslier, 1992; Duymuş-Floriotı, 2014).

Kabaş ve Özer’e göre baskı resim sanatı kâğıdın bulunması ile başlamıştır. Ancak ilk baskı resmin kesin olarak tarihlendirilememektedir. İlk örneklerin 15.yy’da Avrupa’da ortaya çıktığı bilinmektedir. Demir, çelik ve bazı ahşapların kullanılarak baskı işlemlerinin yapıldığı görölmektedir (Kabaş ve Özer, 1992).

Gençaydın, Ağaç baskı tekniğinin Avrupa ve Amerika'ya uzak doğudan, Hindistan üzerinden yaygınlaşarak geçtiğini aktarmaktadır. Sırası ile bu teknik 1270'de İtalya'ya, 1370'de Fransa'ya, 1453'de Almanya'ya ya kadar ulaştığı ve bu ülkelerde kullanılmaya başlandığı ifade etmektedir (Gençaydın, 1987, 34).

Gökaydın, Paul Gauguin'in 19.yy'da Avrupa'da ağaç baskı çalışmalarını ilk yapan öncülerden biri olduğuna işaret etmektedir (Gökaydın, 1987, 48).

Gölünü, baskı çalışmalarının ilk olarak kilise himayesinde olan kuyumcu ve zanaatçılar tarafından yapıldığını ve (metal) kazıma tekniği olarak da "Kuru Kazıma" tekniğinin kullanıldığını ifade etmektedir. "Asitle Yedirme" tekniğinin 15 yy başlarında görüldüğü ve bu tekniğin daha çok zırh ve kılıç gibi askeri malzemelerin süslemesi için kullanıldığına işaret etmektedir (Gölünü, 1979). 17. yy'da Asitle yedirme tekniği "etechina"nın gerçek etkilerini Jogues Callot, Rembrandt'ın baskılarında görmek mümkün olduğu görülmektedir (Gombrich, 1980).

Erzen, 17. yy başlarında baskı resim alanında birçok tekniğin denenmeye ve kullanılmaya başlandığını aktarmaktadır. Adriaen Velde'nin ilk defa "Ocuquantinta" (Reçine, tozlama ile doku verme) tekniğini, Ludwig van Sieger'inmezzotint aletini kullandıklarını ifade etmektedir, Taşçıoğlu ve Siretli, Taşbaskı (Litografi) tekniğinin 18. yy sonlarında 1790'larda Alois Senefelder tarafından Münih'te kullanılmaya başlandığı, Goyer bunu tekniği ilk sanatsal amaçlı kullanan kişi olduğu ifade edilmektedir. 19. yy sonlarında Toulouse Lautrec'in çalışmaları ile litografi tekniğinin doruk noktasına ulaştığını belirtilmektedir (Taşçıoğlu ve Siretli, 2016; Ülüş, 2010).

Trokes, serigrafinin Uzakdoğu'da çok yaygın olarak kullanılan bir teknik olmasına karşın Avrupa'da bu tekniğin tanınmasının ancak 19. yy sonlarında mümkün olabildiğini aktarmaktadır (Trokes, 1965).

İngiltere'de Stanley William Hayter'in 20. yy'ın başında baskı teknikleri alanında yaptığı çalışmalar sonucunda sanatçının kendi adı ile anılan "Hayter"

yüksek baskı tekniği kullanılmaya başlanmıştır. Amerika’da ise gündemde olan “Pop” sanatı ipek ve taş baskı tekniklerinin sağladığı olanaklar ile, uluslar arası önem kazanmıştır. Linchtenstein, Rosenguist, Johns, Worhol gibi sanatçılar baskı resim tekniklerini yaygın olarak kullanmışlardır (Erzen, 1983).

3.2. Bulgaristan Tarihinde Resim Sanatının Yeri

Günümüzdeki Bulgaristan Güneydoğu Avrupa’da, Balkan Yarımadası’nda bulunmaktadır. Batıda Sırbistan ve Makedonya Cumhuriyeti, doğuda Karadeniz, kuzeyde Romanya, güneyde Yunanistan ve Türkiye ile çevrilidir. Yüzölçümü 110.912 kilometrekare, başkenti Sofya, resmi dili Bulgarca, para birimi ise Leva’dır. Bulgaristan devleti 1 Ocak 2007 yılında Avrupa Birliği’ne katılmıştır (<https://www.tarihsayfasi.com/ulkeler-tarihi/bulgaristanin-tarihi.html>).

Bulgar tarihinde 1018’e kadar olan süreç ilk Bulgar devleti sanatı olarak adlandırılır. İlk Bulgar devletinin güçlü merkezi bir iradeye sahip olması Bulgar sanatının gelişmesine sebep olmuştur. Bu dönem Hristiyanlık öncesi ve sonrası dönem olarak iki bölüme ayrılır. Bu dönem sanatı, geleneksel, ornamental (bezemeci, süslü) ve dekoratif özellikler taşır ve kılık kıyafet, dokumalar, ev araç gereçleri ile el aletlerinde kendini gösterir. Ahşap kullanımına dayalı mimari ve bunlardaki ağaç oymacılığı ile yapılan bezemeler Slav kültüründen ilk dönem Bulgar sanatına aktarılan en önemli etmenler olmuşlardır. İlk Bulgarların heykel sanatına, “Taş Nineler” diye adlandırılan Nomad Kült heykelleri önemli bir örnek teşkil etmektedir. M.Ö. 7. yüzyılda, Karadeniz kıyılarında kurulan Yunan Polis devletleri sayesinde Trakya’da Antik Yunan sanatının etkileri görülür (M.Ö. IV yy. ise Helenizm izleri de görülür). Bu etkileşimin en güzel örneği muhtemelen yunan bir usta tarafından yapılmış olan altın Panagürsko (Панагюрско) hazinesidir. Bulgarların Pliska’da Hristiyanlığı kabul etmesinden sonra kiliseler inşa edilmeye başlanmıştır. Mimarinin gelişimiyle birlikte heykel sanatı da gelişim göstermiş ve önemli ölçüde Bulgar Hanlarının moral ve gücünü göstermek için kullanılmıştır. (M.S. 864) Üç boyutlu figüratif heykelin yerini bezemeye dayalı (dekoratif) heykel sanatı alır ve gelişme gösterir. Osmanlı imparatorluğu 1393 yılında Tırnovu’yu ele

geçirmiş, 1396 yılında da Vidin'in ele geçirilmesiyle ülke tamamen Osmanlı yönetimine geçmiş olur. Bu sanat dinle ilgili olup mistik ve sofu bir yapıya sahipti. Eski (antik) Bulgar sanatı geleneğinin korunmaya çalışılmasına rağmen artistik seviye düşmüş, yapılan eserler şematik ve cansız bir yapıya bürünmüş, bir noktada zanaat eserine dönüşmüştür. Osmanlı-İslam mimarisine ait bazı yapısal ve dekoratif elemanlar benimsenirken resim sanatında herhangi bir İslam etkisinden bahsetmek kesinlikle imkânsızdır. 18-19 yy Bulgar canlanması dönemi olarak adlandırılır. 18 yy'ın 2. yarısından itibaren Bulgarlar üzerinde Osmanlı hâkimiyeti gücünü yitirir. Sanayi canlanır, ticaret gelişir, halk zenginleşir. Bu zenginleşme, aydınlanma mimari ve sanatta kendini iyice hissettirir. Kentlerin görünümü değişir. En çok dini mimaride gelişme görülür. Yüksek kiliselerin iç yüzeylerinde yapılan bezemeler dikkati çeker. Bununla birlikte kiliselerde ikona ve duvar resmi yapımı önem kazanır. İçinde nü figürlerin yer aldığı peyzajlar çoğunlukla dini konuludur. Duvar resmi ve ikon öğretimi için Tryavna'da kurulan okul ve Zahariev ailesi önem arz etmektedir. Bu okulda verilen eğitimle ağaç oymacılığında da büyük gelişme görülür. Zahari Zograf (1810-1853) duvar ve tuval üzerine yaptığı resimler ile tanınır. Portre ressamlığı da yapmıştır. Onu aydınlanma sanatçısı Nikola Obrazopisov (1829-1915), devrimci yönü ile tanınan sanatçı Stanislav Dospevski (1823-1877), güçlü ikonlarda yer verdiği güçlü ve özgün figürleri ile Toma Vishanov, din dışı konuları işleyen Nikolai Pavlobich'dir (1835-1894) izlemiştir. Osmanlı İmparatorluğunun hâkimiyetinin ardından gelişen yeniden canlanma döneminde Türk hakimiyetinde olan köylere ve topraklara el konulur. Tarım reformu diye de adlandırılabilinecek bir dönem yaşanır. Bu dönemin ardından klasik dini temalı sanat sona erer, laik bir anlayış resme hâkim olmaya başlar. Portreler, tarihe tanıklık eden anlar, otantik konular, manzara resimleri ön plana çıkar. Bulgar sanatı 1944 yılından sonra yeni bir yol izlemeye başlar ve özellikle figüratif resim sanatı alanında büyük başarı kazanır. O dönem sanat anlayışı temel çıkış noktasını sosyalist rejim realizminden alır. 1896 yılında Bulgar Devlet Resim Okulu kurulmuştur. Gerçekçilik eğilimi hâkimdir. Kısa bir süre izlenimciliğin sürdüğü ülkede 1920'li yıllarda ulusal resim anlayışı benimsenmiştir. Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği dağılıncaya kadar Bulgar resim sanatı SSCB'nin etkisinde kalmıştır (Todorov, 1977).

Bulgar sanatı 09.09.1944 yılından sonra yeni bir yol izlemeye başlar ve özellikle figüratif resim sanatı alanında büyük başarı kazanır. O dönem sanat anlayışı temel çıkış noktasını sosyalist rejim realizminden alır. II. Dünya Savaşı sonrasında Bulgaristan'da sosyal gerçekçi bir tarz benimsenmiştir 1950'lerden sonra Bulgar sanatı Avrupa sanat kültürüne ayak uydurmak için yoğun çaba harcamaya başlamıştır. Ivan Markvichka, Anton Mitov, Ivan Angelov, Yaroslav Veshin gibi Bulgar sanatçılar etnografik ve betimleyicitarzda portre ve manzaraları ile resim sanatına yön vermişlerdir. 20. Yüzyıl Vladimir Dimitrov, Zlatyu Boyadzhiev, Dechko Uzunov, Nenko Balkanski çağdaş resim sanatına önemli katkılar sunmuşlardır (Enev Dimitrov, 2014; <https://www.britannica.com/place/Bulgaria/History>).

3.3. Bulgar Baskı Sanatı Tarihi

Bulgar sanat tarihinde baskı sanatlarına dair ilk örnekler Ortaçağ'da rastlanmaktadır. Bu eserlerde genellikle ikonik anlar ve Han Asparuh'un Tuna nehrini geçişi gibi tarihsel konuların ele ele alınarak işlendiği görülmektedir. Burada asıl amacın Ortaçağa ait önemli olayları vurgulamak ve Bulgar gücünü ve ruhunu yüceltmektir.

Nikolai Pavlovich, Nayden Braykoviç gibi isimlerin ön plana çıktığı 19. yy 2. yarısından itibaren farklı sanatsal oluşumlar görülmeye başlamıştır. Özellikle gravür ve litografi tekniğinde çalışmaların yapıldığı bu süreçte Atanas Kleparski ve Henrih Dembitski Bulgaristan'da bu tekniklerin ilk ustaları olarak anılmaktadırlar.

20. yy'da Ortaçağ'dan gelen geleneğin devam ettiği, tarihsel geçmişten kaynak alan konuların resimlere geniş yelpazelerle aktarıldığı görülmektedir. Ortaçağ Bulgar tarihine ait hikâyelerinin yeniden yaratılması, bu konuda yapılan tematik yarışmalar ve genel sanat sergilerinde bu eserlerin özel bir yere konumlandırılmaları sanatçılar arasında itici bir güç olmuştur. Bu uygulamaları sadece baskı sanatlarında değil bu dönemde Bulgar sanatının tüm dallarında görmek mümkündür. 20. yy'da Dimitar Gudjenov, Nikola Zlatev, Vasil Zahariev Stoyanov, Boris Denev, İliyaPetrov, Deçko

Uzunov, Evgeni Poptoşev, Pascal Paskalev, Emanuil Rakarov, Boris Angeluşev'in isimlerinin Bulgar Baskı sanatında önemli yer almışlardır.

Radeva'(2016)ya göre 20. yy'ın ikinci on yıllarından başlayarak baskı sanatları alanında yeni bir dönem başlamıştır. Sanatçılar Baskı Resim'e yönelmiş ve bu yöneliş Bulgar grafik sanatlarının ve özellikle illüstrasyon tekniğinin gelişimine olumlu etki etmiştir. Radeva, Bulgar sanatçıların Avrupa'da oluşan akımların etkilerinden bu dönemde kurtulmaya, eserlerinde geleneksel Bulgar motifleri ile stilize edilmiş Bulgar sembollerini kullanmaya başladıklarını aktarmaktadır. Derinleştirilmiş ve analiz edilmiş bu çağdaş uygulamaların "Bulgar Stili" olarak adlandırıldığını işaret etmektedir.

1940-1960 yılları arasında dünyada önemli olaylar yaşanmaktadır. İkinci Dünya Savaşı tüm Avrupa'da yıkıcı etkiler bıraktığı bilinmektedir. Bu dönemde Bulgaristan'da Sovyetler Birliği'nin de etkisi ile resimlerde konu olarak ağırlıklı sosyal devlet, kolektif emek ve yaşam alındığı görülmektedir. 1951 yılında Bulgar Komünist Partisi'nin koyduğu hedef ile Sofia Güzel Sanatlar Akademisi'nde İliya Beşkov başkanlığında illüstrasyon bölümü kurulmuştur. Bu bölümün kurulması ile Bulgar sanatçıların kendilerine ait, özgün çalışmalar üretmesi ve özgün Bulgar sanatı kimliğinin oluşmasını sağlamaktır (Radeva, 2016, s.12). Bu bölümde gravür ve litografinin yanında ağaç baskı çalışmalarının da yapılmaya başlandığı görülmektedir. Bu bölümde Çuklev, R. Skorçev, Gr. Spiridonov, T. Tomov gibi yeni birçok sanatçı yetişmeye başlamıştır (Efremova. Daniela, <https://diuu.bg/emag/5000/3/>).

1970-1980'li yıllarda Bulgaristan sanatının en önemli konusu "Bulgaristan'ın kuruluşunun 1300. yılı" olmuştur. Sanatçılar bu konuyu işlemeleri için teşvik edilmiştir. Sonuçta sanatçıların baskı eserlerinde bu temaları zengin hayal gücü ve ustaca uygulanan teknikler ile eserlerine yansıttıkları görülmektedir (<http://artgallerystz.com/%D1%81%D1%80%D0%B5%D0%B4%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%B0%D1%82%D0%B0-%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B8%D1%8F-%D0%B8->

%D1%81%D1%8A%D0%B2%D1%80%D0%B5%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D0%BD/).

Radeva, (2016, s.18-20) 1970-1980'li yıllarda Bulgar baskı sanatçılarının kendilerine özgü çizgi ve üsluplarının oluştuğunu belirtmektedir. Bu anlamda bazı sanatçıların ön plana çıkmaya başladığını aktarmaktadır. Komünizm döneminin etkisi ile oluşan kolektif üslubun etkisini yitirdiği fantezi ve hayal gücün ile gerçekliğin bir arada yorumlandığı yeni bir akımın etkin olduğu dönemin başladığına işaret etmektedir.

1989 yılında oluşan Perestroyka akımı ile Komünizm tarihten silinmiş, 1991 yılında Sovyetler Birliği dağılmıştır. Sovyetler Birliğin Sanata desteğini çekmesi ile birlikte Bulgaristanda tam bir kaos yaşanmaya başlanmıştır. Bulgar sanatçılar ve Bulgar sanatı yönünü tamamiyle Avrupa'ya doğru çevirmiştir. Bulgar Baskı sanatçılarının da aynı şekilde genel tercihe uygun davrandıkları görülmektedir (Radeva, 2016, s. 26-27).

Bulgaristan'da Komünizimden Demokrasi'ye geçişin çok sancılı olduğu görülmektedir. Ülkede ekonomik kriz tüm alanda olduğu gibi sanat alanında da kendini hissettirmiştir. Üniversitelerde çalışan veya sadece sanatını yaparak devlet desteği ve teşviki ile geçinen sanatçılar reklam büroları, matbaalar ve reklam ajanslarında çalışmaya başlamışlardır. Bunun yanında sanat çalışmalarına da devam etmişlerdir. 2014'te Bulgaristan Sanatçılar Birliği o yıla kadar ülkede yapılmamış büyüklükte "Ulusal" bir sergi organize etmişlerdir. Bu sergiye 93 illüstrasyon ve baskı resim sanatçısı 200 eseri ile katılmıştır. Bu girişim ile illüstrasyon ve baskı sanatlarını canlandırmak ve gövde gösterisi yaparak bu alana dikkat çekmek istenmiştir. Bulgaristan Sanatçılar Birliği 2016 yılında da bir sergi organize etmiştir (Radeva, 2016, s.28).

3.4. Baskı Teknikleri

Bu bölümde baskı resim tekniklerinin ana sınıflandırılmasının ardından teknik özelliklerine değinilerek, tanımlamaları yapılacaktır.

3.4.1. Yüksek Baskı

Gabowski ve Fick'e göre en eski ve en kolay yapılan baskı işlemidir. Brunner, Yüksek baskı tekniğini; düz bir yüzey üzerine çizilen desenin, oyma çalışmaları neticesinde oyularak yüksekte kalan alanlarına boya verilmek sureti ile kağıt vb. yüzeylere yapılan baskı işlemi olarak tanımlar. Bu işlem için ahşap, linolyum gibi malzemeler kullanılır (Brunner, 2001, 18; Grabowski ve Fick, 2012, 75).

3.4.1.1. Linol Baskı

1860 yılında İngiltere'de lastik üretimi yapan Frederik Walton Linolyumu icat etmiştir (Simmons ve Clemson, 1988, 9). Zamanla sanatçılar baskıresim için en uygun malzeme olarak Linolyumu tercih etmişlerdir. Linol, kauçuk gibi sert plastikten imal edilmiştir. Kazıma ve oyma gereçleri ile Linolün üst katmanı oyulur. Oyulan alanlar çukur kalır. Üstte kalan alanlara boya verilir.

Başar'a göre günümüzde Linol Baskı; hobi grupları, kurslar, ilkokul, ortaokul, lise (özellikle Güzel Sanatlar Liseleri), Sanat eğitimi veren fakülte ve yüksek okullarda ucuz maliyeti, malzemenin kolay bulunması, yapılması için büyük araçlara ihtiyaç duyulmaması ve sanatsal sonuçlar vermesi nedeni ile en çok tercih edilen baskı yöntemidir. Linol baskı için temiz bir atölye ortamına ihtiyaç vardır. Linolyum desen ölçülerine göre temin edilir. Desen arzu edilir ise direkt Linol üzerine, ya da eskiz kâğıdından kopya kâğıdı yardımı ile yüzeye aktarılır. Desende boya almaması gereken alanlar oyma bıçakları ile oyularak çıkarılır. Bu oyma işlemi Linolün en alt katmanına varmayacak şekilde oluşturulur. Desende var olan doku vs etkiler çeşitli oyma bıçakları ile elde edilir. Boya cam, fayans gibi yüzey üzerine spatula yardımı ile konur. Karıştırılarak homojen hale getirilir. Boya merdane aracılığıyla yüzeye yayılır. Merdanenin tüm yüzeyinin boyayı yeterince aldığına emin olduğunda Linol yüzeyine boya geçirilir. Baskının yapılacağı kâğıt için önceden bir şablon hazırlanır. İmza atılacak alt kısım diğerlerinden daha geniş bırakılabilir. Hazırlanan şablon ölçüleri dikkate alınarak kâğıt Linol üzerine

yerleştirilir. Bu işlem esnasında kâğıt yüzeyinde kir, boya, leke olmamasına dikkat edilir. Ahşap kaşık yardımı ile kâğıt üzerinden basınç uygulanarak boyanın kâğıda geçmesine yardım edilir. Bir el ile bu işlem yapılırken diğer elle de kâğıt sabitlenir. İstenen etki elde edilinceye kadar işleme devam edilir. İşlem bittiğinde kâğıt alınarak kurutma raflarında kurumaya bırakılır. Renkli Linol baskı çalışmaları anlatılan işlem birden fazla kez ve istenirse birden fazla aynı desene sahip kalıp kullanılarak yapılabilir.

3.4.1.2. Ağaç Baskı

Yüksek baskı tekniğinde kullanılan araçlardan biri de ağaçtır. Alacabutür (kil rolu, mühür ve tablet) baskıların tarihin en eski dönemlerinde görüldüğünü ancak, bu uygulamaların sanatsal amaçlı değil de iletişim ve eğitim amaçlı olarak kullanıldığını aktarmaktadır (Kıran, 2010. 6-8)

Akalan, ağaç baskı (ağaç gravür) tekniğini ilk geliştiren kişinin İngiliz sanatçı Thomas Bewick olduğunu aktarmaktadır. Bewick şimşir ağaç kullanarak ince detaylara sahip kalıplar kullanmıştır. Baskıda pres kullanarak bol, temiz ve kaliteli çıktılar elde etmiştir. Böylelikle kitap, dergi ve yazılı medyada ağaç baskılar kullanılmaya başlanmıştır (Akalan, 2000, 32).

Günümüzde özellikle eğitim amaçlı uygulamalarda yumuşak, kolay oyulabilen, sanayi tipi ağaç kalıplar kullanılmaktadır. Yumuşak olmaları nedeni ile profesyonel ve yüksek tirajlı baskılarda bu kalıplardan net sonuçlar elde etmek mümkün değildir. Ağaç baskı yapılabilmesi için pres makinesine ihtiyaç duyulmaktadır. Şimşir ve armut ağacı sert olmalarından dolayı tercih edilmektedir. Bu ham ağaçların damarlarının dik olacak şekilde kesilmesi gerekmektedir. Yekpare tek yüzey olabileceği gibi, yan yana getirilmiş parçalar bütünleştirilerek de yüzey elde edilebilir. Ağaç baskı işlemi için üretilen oyma kalemleri ile desen ahşap yüzey üzerinde oyularak ortaya çıkarılır. Bu yüzeyde çizgi, nokta vs dokular oymak sureti ile elde edilebilir. Boya üst yüzeylere eşit olarak yedirilir. Şablon kullanarak ayarlanmış baskı kâğıtları ve ahşap kalıp prese yerleştirilir. Presten geçirilerek

boyanın kâğıda aktarılması sağlanır. Ahşap kendi yüzeyi dokulu olması sebebi ile doğal dokulara, renk geçişlerine müsaade eden yapısı ile de renk uygulamalarına olanak sağlayan bir malzemedir (İçmeli, 1987, 59).

3.5. Çukur Baskı

Yüksek baskı tekniğinin tersine çukur baskı tekniklerinde desen oyulan çukurlar içerisine verilen boyanın kağıt yüzey üzerine preslenmesi ile elde edilir Tepecik, (2002, 104)'e göre çukur baskı tekniğinde metal plakalar kullanılabildiği gibi ahşap malzeme de kullanılabilmektedir. Plaka üzerine çizilen desen oyma takımları veya diğer derinleştirme teknikleri kullanılarak geçirilir. Çukur baskı; metal veya ahşap plakanın üzerine çizilmiş resmin, farklı birtakım yöntemler kullanılarak oyulması veya kazınması ile derinleştirilen yüzeyine, çizgi ve dokuları belirginleştirmek için mürekkep verilmesi neticesinde oluşan baskı tekniğidir. Yüksek baskı prensiplerinin tam tersine çukur baskıda, görüntü kalıbın yüzeyinde değil de, çukur yerlerinde bulunur. Nemli kâğıdın presten geçerek kalıbın çukur yerlerinde olan boyayı alması ile baskı gerçekleşir (Tepecik, 2002, 104).

Metal üzerinde çukur baskı tekniği ile işlem yapabilmek için iki teknik kullanılmaktadır. Bunlardan biri kuru kazıma tekniğinde oyma kalemleri ile metal yüzeyi mümkün olduğunda derin kazınarak desen yüzey üzerine aktarılır. İkinci teknik ise yüzey üzerinde yapılmak istenen aşındırma/oyma işleminin asit kullanarak (nitrik asit) kullanılarak yapılmasıdır. Çukur baskı tekniği iki ana şekilde uygulanır. Bunlar: asitli ve asitsiz tekniklerdir. Asitsiz teknikler: kuru kazıma, mezzotint, asitli teknikler ise: asitte yedirme, Leke baskı, Yüksek yedirme, yumuşak yedirme, üzerine kabartma yapmak (Özdilek, 1990).

3.5.1. Çukur Baskıda Kullanılan Asitsiz Teknikler

Bu bölümde Çukur Baskıda kullanılan asitsiz teknikler başlıca 2 ana başlıkta toplanmıştır. Kuru kazıma tekniği ve Mezzotint tekniği.

3.5.1.1. Kuru Kazıma

Metal yüzeyler zımparalar ile zımparalanır. Metal yüzeyi pürüzsüz parlak halini alır. Burada amaç deseni temiz olarak kâğıda geçirmek ve tesadüfi lekelerle sebep olmamaktır. Metal levhanın kenarlarında oluşan çapaklanmalar kullanmak istenmediğinde kenarlar törpülenir ve pürüzsüz bir hale getirilir. Desen metal yüzey üzerine kopya edilir. İlk kez çalışma yapacaklar için önerilen bir tekniktir. Desen çelik, elmas uçlu oyma kalemleri ile metal yüzey üzerine oyulur. Boya spatula yardımı ile alınır ve kalın, küçük bir mukavva yardımı ile yüzeye sürülür, tüm çizgilere yedirilir. Yedirme işlemi tamamlandıktan sonra metal yüzeyi önce tarlatan sonra da gazete parçaları yardımı ile temizlenir. Bu işlem yapılırken gravür kâğıdı suya bastırılır. Birkaç dakika (kâğıdın özelliklerine göre değişebilir) suda bekletilen kâğıt alınarak fazla sularından arındırılır. Baskı için metal kalıbın ölçüleri baz alınarak şablon hazırlanır. Şablon pres üzerindeki alana sabitlenir. Bu şablonda belirlenen alana metal levha yerleştirilir. Şablona uygun olarak kâğıt metal üzerine yerleştirilir. Üzerine keçe kapanır. Gerekli basınç ayarlamaları yapılarak metal presten geçirilir. İşlem bitince kâğıt bir köşesinden tutularak kaldırılır ve kuruması için askıya yerleştirilir. Tüm bu işlemler temizliğe çok dikkat edilerek yapılmalıdır (Grabowski ve Fick, 2009, 113).

3.5.1.2. Mezzotint

Mezzotint tekniğinde bakır levha tercih edilir. Levha işleminin kolay olması için direkt ateşe tutularak ısıtılır. Bu sert bakır yüzeyinin işlem için daha yumuşak hal almasını sağlar. Ancak bir kez işlem yaptıktan sonra metal tekrar sertleşir. Mezzotint bıçağı olarak da bilinen bıçak yardımı ile metal yüzeyi yatay ve dikey hareketler ile işlenir. Bu bıçağın uç kısmı düz değildir. Dış bükey şekilde olup bıçağın genişliğine bağlı olarak ucunda sayısı artan/azalan miktarda iğneler bulunmaktadır. Tüm yüzey bu iğne uçları ile kaplanır. Bu hali ile metal levha baskısı alındığında siyah bir leke etkisi bırakır (Başar, 2019). Baskıda çıkması istenen beyaz lekeler için desen Raspa ile oyulur, miskala adı verilen alet yardımı ile noktalar düzleştirilir (Akalan, 2000, 166).

3.5.2. Çukur Baskıda Asitli Teknikler

Çukur baskıda asitli teknikler başlıca 5 ana başlıkta toplanmıştır. Asitte yedirme (Etching) tekniği, Leke baskı (Aquatint) tekniği, Yüksek yedirme (Lith Ground) tekniği, Yumuşak yedirme (Soft Ground) tekniği ve Üzerine kabartma yapma (Embossing) tekniği.

3.5.2.1. Asitte Yedirme (Etching)

Temizlenmiş, parlatılmış ve kenarları törpülenmiş metal levhanın tüm yüzeyleri bu iş için hazırlanmış Lak (Asfalt, reçine) ile çok ince bir tabaka halinde kaplanır. Lak'ın ince sürülmesi yüzey üzerine çizmeyi ve asidin metale kolayca ulaşmasını sağlar. Lak kurduktan sonra belli oranlarda sulandırılmış asit (nitrik asit) solüsyon içerisine atılarak beklenir. Asitleme işlemi yüksek güce sahip aspiratörün bulunduğu asit odasında yapılmalıdır. Hava solunmamalıdır. Bir süre sonra asit metal yüzeye iner ve metali yemeye başlar. Çizgiler derinleşir. Yeterince bekledikten sonra levha asitten çıkarılır ve yıkanır. Tüm levha tiner yardımı ile laktan arındırılır, temizlenir. Asitsiz uygulamada olduğu gibi boya verilerek temizlenir. Nemli kâğıda presten geçilerek baskısı alınır. Bu teknik oyma işleminin kaybettiği zamanı geri kazandırması açısından önemlidir (Akalan, 2000).

3.5.2.2. Leke Baskı (Aquatint)

Şimdiye kadar anlatılan tekniklerde sanatçının sadece kendi çabası ve çizimleri ile bilinçli olarak elde ettiği resimler görülmektedir. Aquatint tekniği bunun aksine raslantısal leke ve dokuların elde edilmesine imkân sağlamaktadır. Metal levha temizlenir, zımparalanır, kenarları törpülenir ve parlatılır. Reçine toz haline getirilir. Üzeri çift kat ince kadın çorabı ile kaplanarak bir tuzluk elde edilir. Metal levha düz ve hava akımının olmadığı, tercihen metal bir ızgara üzerine alınır. Metalin tüm yüzeyi tuzluktan dökülen reçine ile kaplanır. Levha kaldırılmadan ızgara altından metal ısıtılır. Reçinelerin erimesi ve metale yapışması sağlanır. Bu işlem Aquatint dolabı denen düzenekte bir püskürtme yöntemi ile de yapılabilir. Reçine ile

kaplanmış metal üzerinde desene uygun olarak doku olmayacak bölgeler lak ile kapatılır ve kuruduktan sonra levha aside atılır. Asitten alınan levha yıkanır ve hem reçine hem de laktan arındırılır. Boya verilen levhanın baskısı alınır. Bu işlemde kademeli, yumuşak renk geçişleri, doğal dokular ve çizgileri ile zengin bir armoni oluşturulur (Akalan, 2000, 175).

3.5.2.3. Yüksek Yedirme (Litf Ground)

Arap zankı, şeker ve çini mürekkebi karıştırılarak bir solüsyon hazırlanır. Bu solüsyon fırça ile metal levha üzerinde serbest fırça hareketleri ile desen çizilir. Kurumaya bırakılır. Bu solüsyondan arda kalan kısımlara ince asfalt sürülür ve tekrar kurumaya bırakılır. Tamamen kuruduktan sonra levha üzerindeki şekerlerin erimesi ve reçinede olduğu gibi doğal dokuların oluşması için suya tutulur. Su erir ve yüzeyde boşluklar oluşur. Bu boşluklar reçine ile kaplanır. Metal aside bırakılır. Asidin etki süresi sonunda levha çıkarılır, yıkanır, lak ve reçineden arındırılır. Boya verilir. Temizlenir ve baskısı alınır (Akalan, 2000).

3.5.2.4. Yumuşak Yedirme (Soft Ground)

Bu teknikte diğer tekniklerde kullanılmak üzere hazırlanan Lak karışımı içerisinde %50 oranda erimiş donyağı karıştırılır. Bu karışım tüm yüzeye dikkatlice sürülür. Bu yüzeyin hemen üzerine tebeşir kâğıdı ya da grafit kâğıdı niteliğinde bir kâğıt yerleştirilir. Kâğıt plakayı tamamen kaplamalıdır. Yüzeye hiç temas etmeden desen kâğıt üzerine geçirilir. Kalem ucunun kalın ya da ince olması, az ya da çok basınç uygulamak gibi pek çok etken sonucu etkiler. Bu dokunuşlarda vernik kâğıda yapışır. Desen geçirme işlemi bittikten sonra kâğıt vernikli yüzeyden alınır. Bu arada verniğe yapışan kâğıtlar verniği de beraberinde koparır. Kopan alanlar açıkta kalır. Levha ardından aside atıldığında bu alanları asit yer ve buralarda doğal dokular oluşur. Levha asitten alınır, reçineden arındırılır, boya verilir ve baskı alınır (Akalan, 2000, 169).

3.5.2.5. Üzerine Kabartma Yapma (Embossing)

Asfalt verniği içerisine 1/8 oranında balmumu konur. Desen plaka üzerine çizilir. Beyaz kalması istenen yerler aquatint tekniği ile doku verilerek vernik ile kaplanır. Levha aside bırakılır. Bu süreç günler alabilir. Burada amaç metal yüzeyinde farklılıkları derinleşen kabartma yüzeyleri elde etmektir. Bu yüzeyler kâğıda kabartma olarak çıkar. Bu aşınmada lakın zarar görme ihtimali olduğundan işlem yapılmayacak alanlara daha kalın koruyucu lak sürülür. İstenen aşamalar kat edildiğinde yüzey temizlenir ve baskı aşamasına geçilir (Akalan, 2000, 178).

3.6. Düz Baskı

Düz baskı tekniği su ve yağın birbiri ile teması halinde ayrışması prensibi ile çalışır. Baskı yapılacak yüzey üzerinde herhangi bir yükseklik ya da çukur bulunmamaktadır. Yüzeyde boyayı alıp tutacak alanlar elde edilerek işlem tamamlanır. Bu amaçla çinko, alüminyum, taş ve bakır malzeme kullanılabilir (https://imoga.org/pages/baski-teknikleri-techniques).

3.6.1. Litografi

Litografi'nin (taş baskı) ilk defa 18. yy'da kullanıldığı bilinmektedir (Atar, 1995, 70). Bu uygulamanın ilk örneğinin tesadüf eseri 1798'de Alois Senefelder tarafından keşfedilerek kullanıldığı söylenilmektedir (Grabowski ve Fick, 2009, 157).

Izgara üzerine konulan çizim yapılacak kireç taşı ıslatılır. Üzerine (dere kumu, silisyum veya zımpara tozu) aşındırıcı malzeme serpilir. Üzerine bir diğer kireç taşı konulur ve ∞ hareketi yapacak şekilde üstteki taş hareket ettirilerek taş yüzeyleri boya ve yağdan arındırılır. Kurumaya bırakılan taş yüzeyi dış temaslardan korunur. Tam kurumadan sonra taş yüzeyine sanatçının tercih ettiği yöntemlerden biri ile desen geçirilir. Bu çalışma esnasında yüzeye el değdirilmemesine dikkat edilir (Başar, 2019). Çalışmanın çizim aşaması bittikten sonra taş yüzeyine toz reçine

uygulaması yapılır ve silinir (Bahar ve Koyuncu, 2016, 227). Nitrik asit ve reçine karışımı bir solüsyon yüzeye sürülür ve 12 saat beklenir. Yüzey tekrar temizlenir ve nemli taş yüzeyine merdane ile boya verilir. Taş yüzeyinin kurummasının ardından bir dizi işlem uygulanan taş asit ve reçine karışımı solüsyon ile kaplanır ve 15-20 dakika sonra bu solüsyon da temizlenir. Tekrar nemli yüzeye boya verilir ve baskı işlemine geçilir Nemli ve şablon ile düzenlenmiş kâğıda Litografi presinde baskı yapılır. Kâğıt kurumaya bırakılır. Tek renk baskılar için bir kalıp kullanılabilirken, renkli baskılarda her renk için ayrı bir kalıp kullanmak gereklidir (Atar, 1993, 92-93).

3.6.2. Ofset baskı

Günümüzde en çok kullanılan, litografinin çok daha gelişmiş biçimidir. Litografide olduğu gibi çalışma dinamiği su ve yağ arasındaki itici güç prensibine dayalıdır. Ofset baskıda taş yerine diğer yüzeyler kullanılır. Ancak çalışma sistemi litografi ile aynıdır. Bu tekniğin bir avantajı da fotografik yöntemlerin de kullanılabilir olmasıdır. Çizim doğrudan metal yüzeyler üzerine yapılır ve Litografi tekniğine uygun basılır (<https://imoga.org/pages/baski-teknikleri-techniques>).

3.6.3. Monotipi Baskı

Düz baskı tekniklerinden biri olan monotipi baskıda kalıp sadece bir kez kullanılabilmesi açısından sınırlıdır. Cam, fayans gibi parlak ve pürüzsüz yüzeye merdane ile boya verilir, bu yüzey üzerine baskı kâğıdı yerleştirilir. Kalem benzeri bir araç ile desen çizilir. Yüzeydeki boya kalemle yapılan basınç neticesinde kâğıt yüzeyine geçer (Özsezgin ve Aslıer, 1989, 142).

3.7. Elek Baskı Şablon Baskı Teknikleri

Bu bölümde Elek baskı tekniklerinde kullanılan teknikler başlıca 2 ana başlıkta toplanmıştır. Serigrafik baskı tekniği ve Şablon baskı tekniği.

3.7.1. Serigrafi

Ahşap veya metal bir kasnak üzerine ipek gerilir. İpek üzerine yapılan bir dizi işlem neticesinde desen yüzeye pozlanır. Desen aktarıldığında kasnaktaki ipek üzerine rakle yardımı ile boya verilir. Desenin olduğu ve boya geçirgenliği beklenen alanlardan boya süzülerek kâğıt yüzeyine iner. Maskeli kısımlardan boya geçmediğinden o kısımlar kâğıtta boş kalır (Pekmezci, 1992, 65, 71, 84, 85).

Birden fazla renkli uygulamalarda kasnakta her renk için ayrı maskeleme yapılarak, aynı kasnakla birçok kez baskı yapılır (Başar, 2019). Serigrafi başta tekstil olmak üzere ticari amaçla kullanılmıştır. Manuel yapılan uygulama, gelişen teknoloji ile otomasyona geçmiştir (Grabowski ve Fick, 2009. 56).

3.7.2. Şablon Baskı

Serigrafi tekniğinin daha ilkel ve teşkilatsız şekli olarak tarif edilir. Metal, karton, röntgen film vs malzeme kullanılır. Şekil yüzey üzerine çizilir. Şekil yüzeyden kesilerek çıkarılır. Kâğıt üzerine konulan şablon içerisinde maskelenen alanlar boyayı almaz. Diğer alanlara boya püskürtme, fırça ile sürme vb tekniklerle boyanır. Çok renkli çalışmalarda birden fazla kalıp kullanılır

3.8. Diğer Baskı Teknikleri

3.8.1. Sanatsal Baskı (Sanat Baskısı) (Fine Art Print)

Hangi baskı tekniğinde olursa olsun sanatçı kalıbını hazırladıktan sonra istediği etkiyi elde edilinceye kadar deneme baskıları alır. Bu baskıları E/A (epreuve d'artiste) ya da A.P. (Asist Proof) olarak adlandırılırlar. Bu baskılar en fazla 10 adet alınabilir ve kaydedilir. Bunların dışında kalanlar imha edilir. Bundan sonra esas baskılar alınmaya başlanır. Sanatçı kalıptan istediği kadar baskı yapar. Basım işlemi sonlandırıldıktan sonra baskı kalıbı imha edilir. İmha edilmemiş ve bozulmamış kalıpların kanuni izinleri alınmak şartı ile yetkili kurum ya da kişiler tarafından etik kriterlere uygun olarak basılarak numaralandırılması ile elde edilen baskılar “sanatsal

baskı“ olarak adlandırılmaktadırlar. Yaşayan sanatçılar da ilk örneğini aldıkları eserlerinin sonraki baskılarını yetkili kişi ve/veya yetkili akredite atölyelerin yürüttüğü, teknolojinin sunduğu yeni imkânlardan yararlanan sanatçının tüm sürece eşlik ettiği ve eserleri eserler de “Sanat Baskısı” olarak adlandırılır (<https://imoga.org/pages/baski-teknikleri-techniques>).

3.8.2. Deneysel Baskı

Çok uzun bir geçmişe sahip olan baskı sanatı tarihine bakıldığında pek çok geleneksel uygulamanın zaman içerisinde teknolojik değişimlere ayak uydurduğu görülmektedir. Bu alanda en hızlı ve gelişmiş aşama serigrafi tekniğinde görülmektedir. Sanatçı yeni atölye donanımları ile tasarım aşamasının ardındaki tüm süreci dijital olarak yönetebilecek durumdadır. Geleneksel malzeme ve uygulamaların dışarısında yapılan pek çok teknik “deneysel” olarak nitelendirilmektedir (Başar, 2019; Kılıç, 2014).

3.8.3. Tetrapak Baskı

Günlük hayatta yoğun olarak kullanılan, süt, meyve suyu, ayran gibi içeceklerin muhafazasında kullanılan ve Tetrapak olarak adlandırılan ambalaj malzemesi deneysel baskıda kalıp olarak kullanılmaktadır. İki teknikle baskı elde edilir. Birincisi çukur baskı diğeri ise monotip baskıdır. Tetrapak malzeme çok katlı bir malzemedir. Plastik, karton ve alüminyum folyodan oluşan bu katmanlarda en üst düzeyde alüminyum folyo bulunmaktadır. Bu yüzey parlak ve pürüzsüzdür. Desen yüzeye çizilir. Oyma bıçakları ile çizgiler oyulur ve çukur baskı tekniği ile baskı elde edilir (Kurt, 2019, 59-60).

3.8.4. Kitchen Litografi Baskı

Gravür ve Litografi gibi teknikler için donanımlı bir atölye ve çeşitli kimyasallar kullanmak zorunluluktur. Bu durum sanatçıları mekân, zaman ve maliyet açısından zorlamaktadır. Mutfak Taşbaskısı olarak adlandırılan bu teknik, sanatçıları

zaman, mekân, zehirli kimyasallara bağlı olmaktan kurtarmaktadır. Taş yerine alüminyum folyo, asit yerine cola, soda veya sirke, terebentin yerine yağ kullanılmaktadır. Baskı mürekkebi boya olarak kullanılmaktadır. Kalın asetat plaka üzeri nispeten kalın alüminyum folyo ile kaplanır. Hava kabarcığı kalmamasına dikkat edilir. Yüzey temizlenir, yağdan arındırılır. Üzerine yağlı kalemle çizim yapılır. Kola dolu küvette 5 dk. kadar bekletilir. Yağ ile kola etkileşir ve aşınır. Yüzeye boya verilir. Nemli kâğıda baskı alınır (Kurt, 2019, 60-61).

3.8.5. Kolografi Baskı

Kolografi, kolaj ve grafik kelimelerinin birleştirilmesi ile oluşmuştur (Grabowski ve Fick, 2009, 141). Aynı yüzey üzerinde birden fazla kalıbın (karton, metal, sunta, vb.) bir arada kullanılması ile elde edilen deneysel baskı tekniğidir. Hem alçak hem de yüksek baskı tekniğine uygundur.

3.8.6. CD Baskı

Müzik çalarlar ve bilgisayarlar için kullanılan CD'lerin üst ve parlak yüzeyleri baskı için zemin olarak kullanılır. Yüzeye aktarılan desenler oyma kalemleri ile oyulur. Metal kuru kazıma tekniğı ile aynı şekilde desen etüt edilir. Oyma işlemi bittikten sonra yüzeye boya verilir. Kalan boyalar temizlenir. Önceden ıslatılmış, nemi alınmış gravür kâğıdına gravür baskı makinesinde baskı alınır. Plastik dayanıksız ve işlemesi zor bir malzemedir. Baskı sayısı arttıkça CD de deformasyonlar oluşur. Bu nedenle çok fazla kopya alınması için uygun değildir (Başar, 2019).

4. BULGULAR VE YORUM

Bulgular 1850-2019 yıllarını kapsayan toplam 160 yıllık süreç ile sınırlı 25 Çağdaş Bulgar Baskı Sanatçısı ve onların random olarak seçilen 25 eseri alınarak İncelenmiştir.

4.1. Vasil Zahariev Stoyanov

Resim 1. Korkunç Marincho Bimbalov

(<https://www.galleryloran.com/bg/authors/view/vasil-zahariev-vasil-zahariev>)

Künye :

Sanatçı : Vasil Zahariev Stoyanov

Resmin adı : Korkunç Marincho Bimbalov (43 x 59cm)

Teknik : Ağaç Baskı

Tarih : 1935

Sanatçı Özgeçmişi :

Vasil Zahariev Stoyanov, (02.06.1895, Samokov - 28.11.1971, Sofia)

Prof. Zahariev 1919 Sofia Güzel Sanatlar Akademisi Dekoratif Sanatlar ve Grafik bölümü mezunudur. Prof. Ts. Todorov ve Prof. H. Tachev atölyelerinde eğitim görmüştür. 1922-1924 yılları arasında Leipzigh (Almanya) Prof. A. Kolb ve Prof. H. Muller yönetiminde Grafik Sanatları Yüksek Lisans eğitimi almıştır. Halk Sanatları Derneği ve Kuzey Bulgaristan Sanatçıları Birliği üyesidir. Zahariev, Bulgar grafik sanatının kurucusu sayılmaktadır. Aynı zamanda sanat tarihçisidir. 1912-1918 yılları arasında savaflara katılmış resim yapmaya ara vermiştir. 1924 yılında Sofia Güzel Sanatlar Akademisi'nde öğretmenlik yapmaya başlamış ve 1929'da profesörlüğe kadar yükselmiştir. 1928'de Devlet gazetesini çıkartmaya başlamış, bu gazetede arkeoloji, resim, heykel ve ulusal değerleri olan sanatsal objelerin korunmasını sağlamayı başarmıştır. Grafik, exlibris, posta pulları, banknotlarla ilgili çalışmıştır. Bu anlamda ülkesini uluslararası bir etkinlikte temsil eden ilk sanatçıdır. (1929, Zagreb) ulusal ve uluslararası pek çok ödül sahibidir (<https://www.galleryloran.com/bg/authors/view/vasil-zahariev-vasil-zahariev>).

Eserin Tanımı : Resimde atı üzerinde bir erkek sürücü görülmektedir. At ön planda bulunan tepeler üzerinde hareket halinde bulunmaktadır. Sürücü orta yaşın üzerinde, geleneksel kıyafetler içerisinde silah kuşanmış olarak resmedilmiştir. Sağ elinin altında bir heybe bulunmaktadır. At oldukça sağlıklı ve genç durumdadır. Yele ve kuyruğu çeşitli örgülerle şekillendirilmiş, bedeni ve koşumları dekoratif unsurlar ile bezenmiştir. Atın ön ve arka ayakları arasından görülen arka alt planda dağlar ve dağların arasında Selvi ağaçları içerisinde üç bölümlü bir bina bulunmaktadır. Resmin arka ve üst planında ise bulutların yer aldığı gökyüzü bulunmaktadır. Sol üst kenarda bir flamada yazı ve rakam yer almaktadır. Atın ayakları altında siyah zemin üzerinde küçük bodur bitki ve çiçekler serpiştirilmiştir.

Eserin konusu:

Marincho Bimbalov at üzerinde seyir halinde resmedilmiştir. Marincho Bimbalov'un mensup olduğu Bimbalov ailesinin 14. yy'da bilinen ilk üyesi olan Momchil despot, gaddar ve eşkıya olarak bilinmektedir. 1345 yılında Rodop Bölgesi'nin ünlü yöneticisi Marincho Bimbalov'un ölümünün ardından, üç oğlu Valko, Peycho ve Niko ile kızkardeşi Stoyana Burgaz bölgesindeki Fakia köyüne yerleşmişlerdir. Bu bölgede aile Bimbelovi olarak anılmaya başlanmıştır. Ülkeyi hükümranlığı altında tutan Osmanlı Sultanı I. Murat, Stranza Dağları'nın korunması görevini bu aileye vermiştir. Bimbalov 1762'de ölmüştür. Babasının adı Valko'dur. Karısı Dafna Marinchovitsa 100 yıl yaşamıştır. Dafna, Bulgarcadan başka Türkçe ve Yunanca bilmekte idi. Bölgenin en nüfuzlu kişisi olan Marinco, Bulgarcadan başka Türkçe, Yunanca ve Moldovca bilmektedir. Sadece Arap atlarına bindiği bilinmektedir. Korumasız hiç gezmeyen Marinco yaşlandığında sadece Rus atlarına binmeye başlamıştır. Her zaman dar Avrupa menşeli çizme giyen Marinco fizik olarak iri yapılı, büyük gözlü, kalın kaşlı ve bıyıklı gür sesli olarak tarif edilmektedir (<https://sofiapopova.wordpress.com/2017/06/14/%D0%B2%D0%B0%D1%81%D0%B8%D0%BB-%D0%B7%D0%B0%D1%85%D0%B0%D1%80%D0%B8%D0%B5%D0%B2/>).

Resimde Arap atı üzerinde resmedilen erkek Marincho Bimbalov'dur. Resmin konusu olan Marinco Bimbalov fiziksel özelliklerine sadık kalınarak etüt edilmiştir. Atın ön ve arka ayakları arasından görülen arka alt plandaki dağlar Stranca dağları ve dağların arasında Selvi ağaçları içerisinde görülen yapı da Bimbalov'un kilisesidir. Sol üst kenarda bir flamada modelin ismi ve öldüğü yıl olan 1713 tarihi yer almaktadır (Alev Huzur tarafından çevrilmiştir).

Plastik değerler :

Plan :

Resimde 3 plan görülmektedir. 1. ve en ön planda koyu renk zemin ve atlı figür, 2. ve orta planda dağlar, 3. ve en arka planda gökyüsü yer almaktadır.

Kompozisyon :

Resim yatay dikdörtgen olarak planlanmıştır. Kapalı bir kompozisyonudur.

Renk :

Siyah ve kahverengi olmak üzere 2 renkten oluşmaktadır. Ayrıca baskının yapıldığı kâğıt yüzeyin açık rengi (krem, kirli sarı) üçüncü bir değer olarak görülmektedir. Fon ve ön plan arasında kullanılan açık koyu kontrastı ile konunun ön plana çıkması sağlanmıştır. Dengeli bir leke uygulaması vardır.

Çizgi :

Resimde dinamik çizgiler mevcuttur. Arka planda yumuşak ve helezonik hareketler mevcuttur. Orta planda özellikle at üzerinde daha detaylı, kıvrımlı bir hal alan çizgi, atta ve figürde daha katı ve düz karaktere bürünmüştür.

Doku :

Resimde tüm planlarda ve resme konu olan elemanlarda dokuların doğal doku özellikleri benzeş oldukları görülmektedir.

Işık :

Yapay ışık uygulanmıştır. Arka planı kaplayan açık renk ile oluşan ışık etkisi ön planı vurlamıştır.

4.2. Nikola Pindikov

Resim 2. Rodop Dağları'nda Çatallı Bir Giriş

(<https://gallery-victoria.com/viewitem.asp>)

Künye :

Sanatçı : Nikola Pindikov

Resmin adı : Rodop Dağları'nda Çatallı Bir Giriş (30x22cm)

Teknik : Kuru kazıma

Tarih : 1939

Sanatçı Özgeçmişi :

Nikola Pindikov (18.09.1898, Elena - 12.02.1976, Ruse)

1920 de Varna Askeri okulunu kazanmıştır. 1922 yılında Sofia Güzel Sanatlar Akademisi Resim bölümünü kazanmıştır. 1927 yılında mezun olmuştur. Prof. Tsono Todorov'un atölyesinde grafik eğitimi görmüştür. Razgrad ve Ruse şehirlerinde Öğretmenlik yapmıştır. Ruse'de şehrin merkezine kendi kişisel sanat merkezini açmış ve ömrünü sonuna kadar orada sanat çalışmalarını sürdürmüştür (<https://utroruse.com/article/751859/>).

Eserin Tanımı :

Resim sağ ön planda tüm yüzeyi kaplayan orta ve büyük ölçekli kayalar,onların solunda yanında kesilmiş ağaç kökleri, her iki grubun ortasında resmin ön ortasından arkaya doğru uzanan bir patika ve tüm arka planı kaplayan sık ağaçlardan oluşmaktadır.

Eserin Konusu :

Resimde Rodop Dağlarına doğru ilerleyen bir patikanın başlangıcı görülmektedir. Önde kayalar, arkada orman yer almaktadır

Plastik değerler :

Plan :

Resim birbirine paralel iki plan olarak kurgulanmıştır. İlk ve ön planda taşlar,kesilmiş ağaç kökleri ve içe doğru yönelen bir patika bulunmaktadır. Arka planda ise sık ağaçların kümелendiği orman resmedilmiştir.

Kompozisyon: Yatay dikdörtgen olarak kurgulanan resimde açık kompozisyon kullanılmıştır.

Renk :

Resim tek renk (siyah) olarak beyaz kağıt üzerine basılmıştır. Geriye doğru gidildikçe leke değeri artmış öndeki objelerin varlığı ortaya çıkarılmıştır.

Işık :

Sağ alt köşeden gelen ışık ile öndeki kesik ağaç kökleri aydınlanmış, gerideki ormanın gizemi karanlıklar içerisinde bırakılmıştır.

Çizgi :

Kuru kazıma tekniği ile yapılan çalışmada çok ince tarama yapılarak detaylar verilmiştir. Çam ağacı yaprakları ve kaya dokusu karşıt tarama yapılarak sağlanmış,zeminde ve patikada yer alan düzlükler ise yatay kesik çizgiler ile vurgulanmıştır.

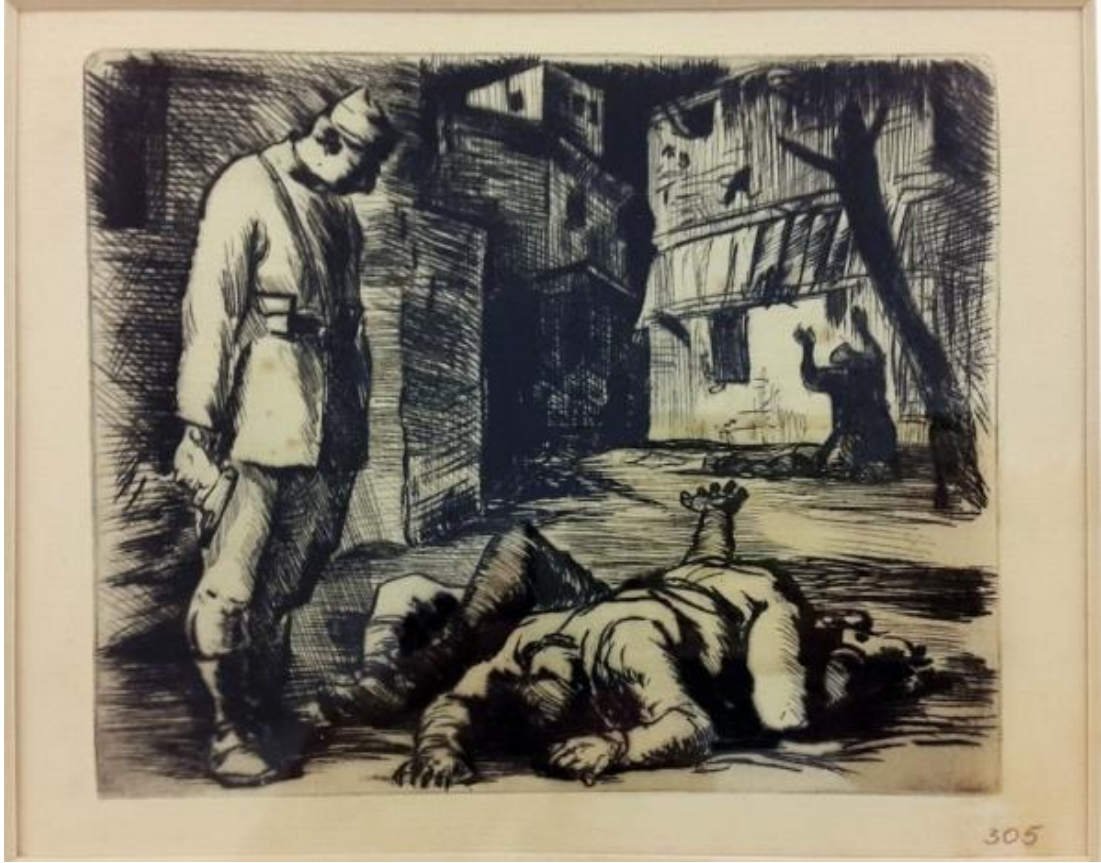
Doku :

Detaycı ve oldukça gerçekçi etütler görülmektedir. Taş,çam ağacı,ve ağaç kökleri doğal dokularına özdeş olarak resmedilmişlerdir.

Işık :

Resimde sağ alt orta hizadan kaynak aldığı sanılan ışık huzmeleri kütükler, taşlar ve ağaç dallarında hissedilmektedir. Resimde doğal ışık kullanılmıştır.

4.3. İliya Petrov

Resim 3. İspanya

(http://www.artprice.bg/autor_details.php?act=data&elem_id=32)

Künye :

Sanatçı : İliya Petrov

Resmin adı : İspanya

Teknik : Gravür

Tarih : 1939

Sanatçı Özgeçmişi :

İliya Petrov (09.07.1903, Razgrad - 18.05.1975, Sofia)

İliya Petrov 1926 Sofia Güzel Sanatlar Akademisi Mezunudur. Prof. Nikola Marinov'un atölyesinde çalışmıştır. 1926-1928 yılları arasında Yüksek Lisansını Münih'te burslu olarak yapmıştır. 1928-1940 yılları arasında resim öğretmenliği yapmıştır. 1946 tarihinde Sofia Güzel Sanatlar akademisinde Profesör unvanı almıştır. 1957-1962 yılları arasında dekanlık, 1965-1968 yılları arasında ise Rektörlük yapmıştır. Tarihi önemi olan tarihi kişileri ve tarihi resimler yapmıştır. Bulgaristan'daki en iyi İnsan vücut çizen ressamı olarak kabul edilir. "İspanya", "Eylül" ve "Figürler" isimli grafik baskıları ile ün salmıştır. Sofia'daki Güzel Sanatlar Lisesi ve doğmuş olduğu Razgrad şehrindeki Devlet Resim Galerisi onun ismini taşımaktadırlar. İlk eserlerini 1920'erde yapmaya başlamıştır. Zamanla tarzı kuvvetlenip, zenginleşmiştir. İnsan anatomisini en vurucu şekilde çalışan Bulgar sanatçılarıdandır. Nü'leri ile tanınmaktadır. Özellikle "Aynalı Çıplak Kadın" (1937) bu resimlerin en ünlüsüdür. Tarih konulu resimler ve baskılar yapmıştır. Şair Dora Gabe ve şair, yazar Nikolay Raynov gibi ünlülerin resimlerini yapmıştır. 1939 yılında "İspanya", 1940 yılında "Eylül 1923" isimli bir grup baskı ve resim yapmıştır (http://www.artprice.bg/autor_details.php?act=data&elem_id=32).

Eserin Tanımı :

Resim gece bir sokak içini anlatmaktadır. Resimde dış mekânda dört erkek figürü yer almaktadır. Yatay dikdörtgen desimde sol başta resmin tabanından tavanına kadar uzanan bir figür ayakta, diğer iki figür yerde durmaktadırlar. Yerde yatan figürlerden seyirciye yakın olanı yüzükoyun, arkadaki sırt üstü uzanmaktadır. Başlar seyirciye dönük, ayaklar resmin gerisine doğru uzanmaktadır. Arkada yer alan figür ise dizleri üzerine çökmüş elleri yukarıda, dövünür halde durmaktadır. Ayakta olan figür üniforma giymekte ve sağ elinde bir tabanca bulunmaktadır. Askerin işaret parmağı tetik üzerinde durmakta, başı hafif eğilerek yerde yüzükoyun yatan insanlara bakmaktadır. Sanki birkaç saniye önce vurarak öldürdüğü ya da yaraladığı iki erkeğin ölümünden emin olmak ister gibi görünmektedir. Arkada karanlıklar içerisinde haykıran figür ise çaresizlik içerisinde çırpınır olarak resmedilmiştir. Figürün hemen yanında yer alan karartının zeminde yer alan bir detay mı, yoksa

öldürülmüş olan bir başka insan mı olduğu kestirilememektedir. Sokakta karşılıklı evler görülmekte olayın cereyan ettiği mekânı çevrelemektedirler.

Eserin Konusu :

“İspanya”, Petrov’un İspanya’da (17 Temmuz 1936’da başlayıp, 01. Nisan 1939’a kadar süren) iç savaşta yaşananları konu aldığı bir baskı resimdir.

Plastik Değerler :

Plan :

Resimde yatay,birbirine paralel 4 plan bulunmaktadır. Ön planda ayakta duran figür, 2. Planda yerde uzanan iki figür, 3. Planda dizlerini döven figür ve en arka planda da sokak silüeti yer almaktadır.

Kompozisyon :

Yatay dikdörtgen olarak planlanan resimde açık kompozisyon kurgulanmıştır.

Renk :

Resim kağıt üzerine siyah mürekkeple tek renk olarak basılmıştır.

Çizgi :

Sağlam bir desen anlayışı ile çizilen figürlerin rakursi duruşları,yerde yatan figürün elinin arkaya doğru uzanması,sokakta başarı ile uygulanan çizgisel perspektif ile resimde derinlik sağlanmıştır. Ön plandaki figürler karanlığın da etkisi ile kaba konturlar ile belirlenmiş ve geriye doğru leke olarak çizgiden uzaklaşmışlardır. Geri planda çizgi yerini lekelerle bırakmıştır. Geçişler tarama yöntemi ile çizgisel olarak sağlanmıştır. Bina ve sokak etütlerinde kesişen düz çizgilerin, figürlerde ise daha yumuşak ve kalın konturların yer aldığı görülmektedir.

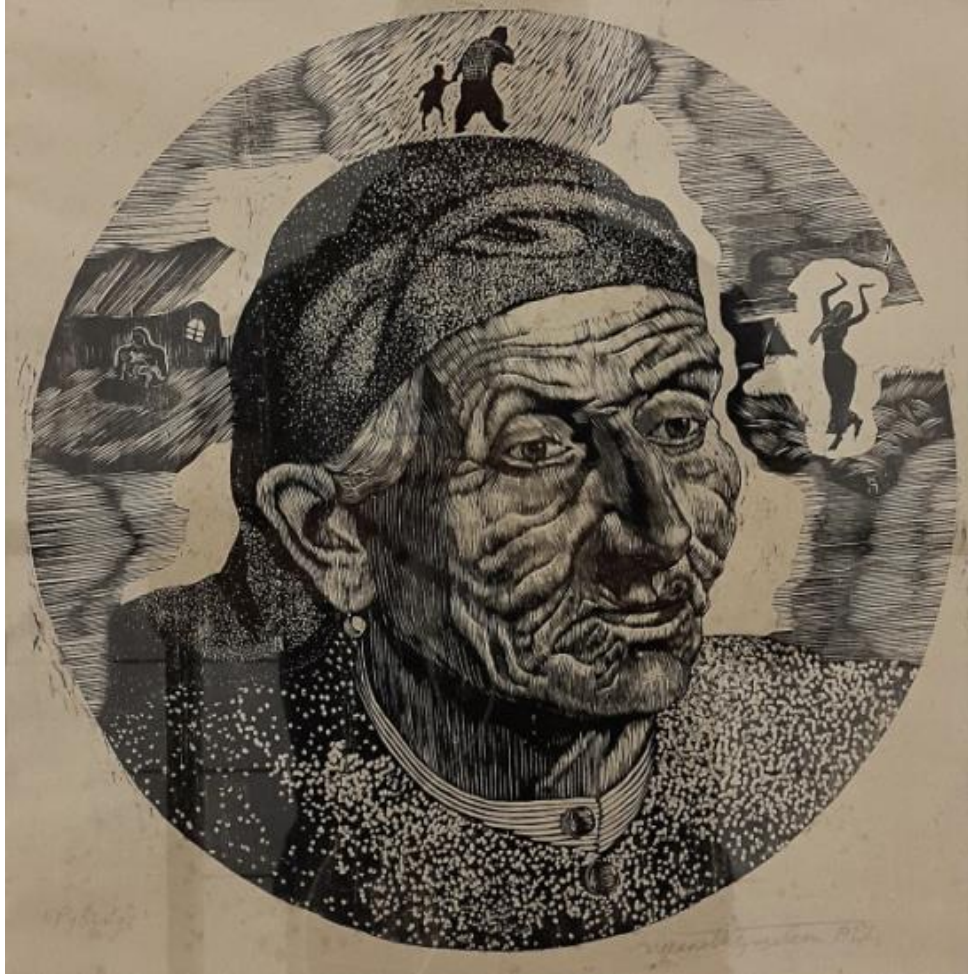
Doku :

Resme konu olan figürler, sokak ve evler doğal dokuya benzeş görünse de koyu lekeler ve ışık azlığı nedeni ile kesin sonuca varmak mümkün değildir.

Işık :

Işık kullanımında bir kaynak göstermek mümkün değildir. Lokal ışık etkilerinin bölgesel ve vurgu amaçlı yapıldığını görmek ve tiyatral bir ışıktan bahsetmek mümkündür.

4.4. Preslav Karshovski

Resim 4. Çingene Ruveyda
(Todorov, 2004, 257)

Künye :

Sanatçı : Preslav Karshovski

Resmin adı : Çingene Ruveyda

Teknik : Ağaç Baskı

Tarih : 1937

Sanatçı Özgeçmişi :

Preslav Karshovski (07.04.1905 Sofia - 25.02.2005)

Preslav Karshovski, Ivan Karshovski'nin torunudur. 1927 Sofia Güzel Sanatlar Akademisi mezunudur. Prof. Ts. Todorov resim ve Prof. V. Zaharief grafik atölyelerinde çalışmıştır. Yüksek lisansının resim eğitimini 1928-1934 yılları arasında Prof. T. Prushovsky'den, grafik eğitimini ise Prof. V. Scochilas'tan almıştır. Prof. V. Drabac'tan perspektif (Scenography) eğitimi almıştır. Bulgaristan Sanatçılar Birliğinin Ana kurucularındandır. Başlangıçta Plovdiv ve Varna tiyatrolarının yanı sıra Sofya'daki Ulusal Tiyatro'da ressam olarak çalıştı. Sofia ve Bulgaristan Ulusal Resim galerileri kurucuları arasındadır. 1950-1957 yılları arasında ilk müdürlüğünü de o yapmıştır. Birçok grafik ve baskı eserleri mevcuttur. Bulgaristan'daki en ünlü exlibris sanatçıları arasında yer almaktadır. Ressam Tsvetana Mitseva (1915 - 2013) ile evlidir (<http://karshovski.com/preslav-karshovski/>; http://www.artprice.bg/autor_details.php?act=data&elem_id=431).

Eserin Tanımı :

Resim kare zemin içerisinde daire formunda bir düzenlenme ortasındaki yaşlı kadın portresi ve onu çevreleyen boşlukta bulunan altı figür soyutlamasından oluşmaktadır. Kadın resmin sol tarafına doğru yönelmiştir. Yüzünde çok fazla kırışıklım, başında bir eşarp vardır. Eşarbnı kulaklarının arkasından ensesine doğru sararak bağlamıştır.

Sağdaki kadın figürü siyah bir silüet halindedir. Dans etmektedir. Tam solda bulunan 2 figür oturur haldedirler. Tepede yer alan figürlerin biri çocuk biri yetişkindir ve arkalarından resmedilmişlerdir.

Eserin Konusu :

Resmin adından resimdeki kadının bir Çingene olduğu anlaşılmaktadır. Ancak alan yazında resim hakkında ayrıntılı bilgi bulunmamaktadır. Kare zemin içerisinde daire formunda kompozisyon düzenlenmiştir. Dairenin ortasında yer alan Ruveyda 60'lı yaşların üzerinde, geleneksel kostümü içinde resmedilmiştir. Yaşantısının izleri yüzünde yer alan derin çizgiler ile resme aktarılmış, gözlerindeki hüznü ve başını çevreleyen hale içerisinde yer alan kısmi temalardan da anlaşılacağı üzere geçmiş özlere ve düşünüş haldedir. Sol yanda raks eden genç kadın silüeti ile Ruveyda'nın gençlik yılları, sağdaki ev önünde anne ve çocuk teması ile çocukluğu ya da kendi çocuğu hikâyeye eklenmiştir. Tam tepede yer alan ve bir çocuk ile bir erkek yetişkinin sırttan görüntüleri, el ele yol alışları, bir veda ya da bir terk edilmiş ya da devamlı göç etmenin verdiği acının ifadesi gibi durmaktadır.

Plastik Değerler :

Plan :

Resimde 4 plan mevcuttur. Önde içinde daire formu olan gri düz alan, ortada portre ve en arkada diğer figürler ve arka plan yer almaktadır.

Kompozisyon :

Resim kare zemin içerisinde daire formunda bir düzenlenme, ortasındaki yaşlı kadın portresi ve onu çevreleyen boşlukta bulunan altı figür ile kapalı kompozisyon olarak kurgulanmıştır.

Renk :

Resim siyah mürekkep ile kâğıt üzerine ağaç baskı tekniği ile basılarak yapılmıştır. Resimde solda yer alan genç dansçı figürü açık renk zemin içerisinde koyu renk ile negatif-pozitif değer etkisi yaratırken, solda yer alan anne çocuk figürleri koyu değerler içerisinde açık renk kontör ile seçilebilmektedirler. Resmin ana konusu portre ile arka plan arasında plastik değerler açısından bağlantı yokmuş gibi görülmektedir.

Çizgi :

Sanatçının portre etüdünde ince detaylara yer verdiği, yerçekiminin etkisini gösterircesine dikey taramalar ile yüz dokusunu oluşturduğu görülmektedir. Bu dikey çizgileri alın, yanak, dudak gözler ve boyunda yer alan derin yatay yaş çizgilerikesmekte, böylelikle desenin realistik etkisi güçlenmektedir. Ruveyda'nın başındaki örtüde ve gömleğinde noktalama tekniği, yüzünde ise yumuşak bir tarama tekniği kullanılmıştır. Portreyi çevreleyen boş açık alanın dışında daha sert, keskin yatay ve dikeylerden oluşan bir tarama tekniği kullanılmıştır.

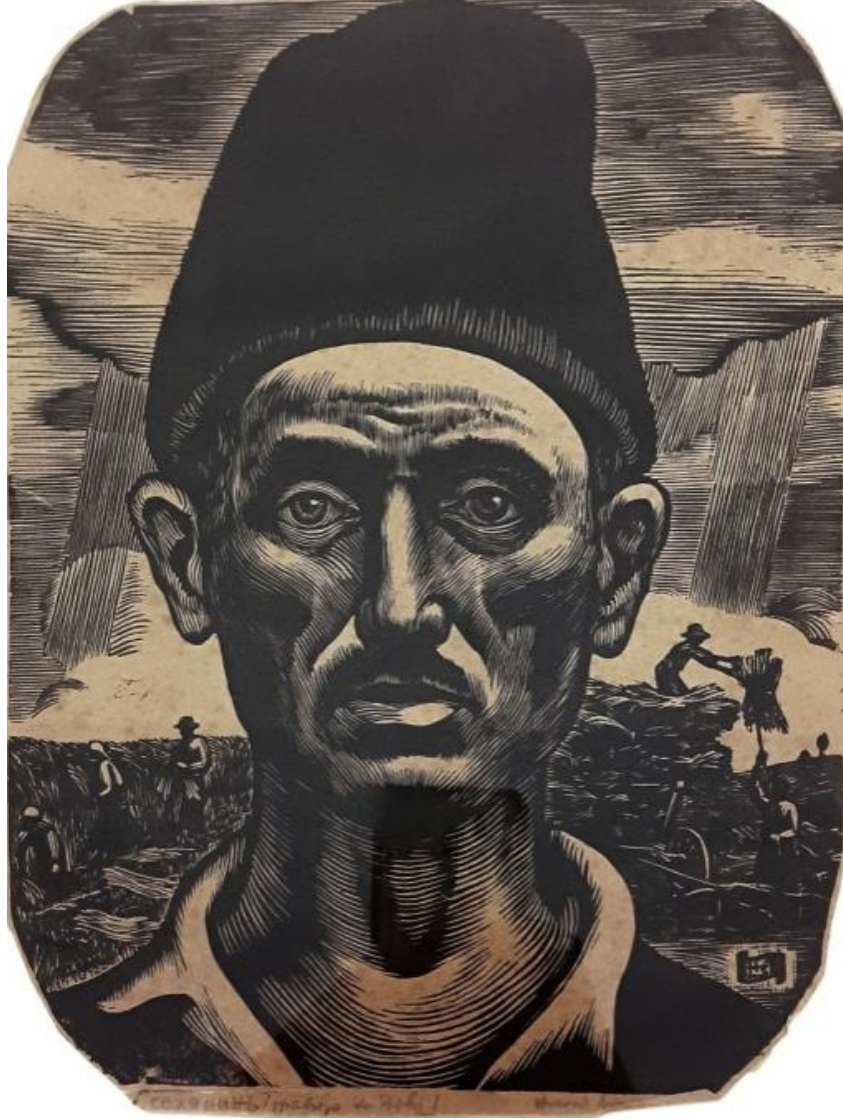
Doku :

Yaşlı kadının yüzündeki kırışıklıklar ve elbisede yer alan detaylarla dokular oldukça gerçekçi olarak ele alınmıştır. Buna karşın arkada yer alan kompozisyon elemanlarında doku özellikleri ön planda tutulmamıştır.

Işık :

Resimde 3. planda alanda kullanılan orta değer tonlar, ön planda yer alan portreyi ön plana çıkarmıştır. Kadının yüzünü aydınlatan ve sağ omuzu ve başının arkasında gölge oluşturan ışığın kaynağı belli değildir. Amaçsal ışık kullanımı mevcuttur.

4.5. Nikola Krastev Zlatev

Resim 5. Köylü
(Todorov, 2004, 242)

Künye :

Sanatçı : Nikola Krastev Zlatev

Resmin adı : Köylü (24x18cm)

Teknik : Ağaç Baskı

Tarih : 1939

Sanatçı Özgeçmişi :

Nikola Krastev Zlatev (12.12.1907, Karaş / Vratsa - 1989 Sofia)

1932 Sofia Güzel Sanatlar Akademisi mezunudur. Prof. Ts. Todorov'un resim atölyesinde eğitim almıştır. Grafik eğitimi ise Prof. V. Zahariev tarafından verilmiştir. Resim ve Grafik Yüksek Lisansını 1934 yılında Varşova'da tamamlamıştır. Bir süre resim öğretmeni olarak çalışmıştır. Sanatçı Bulgaristan'da Grafik Tasarımda portrelerin ilk kez kullanan ve bu alanda önemli gelişmeleri sağlayan kişi olarak bilinmektedir. Ünlü yazarlar Aleko Konstantinov ve Nikolay Liliyev'in portrelerini yapmıştır. Ağaç Baskı tekniğinde renkli ve siyah-beyaz çalışmalar yapmıştır. Zlatev, kendi tekniğinde 60'lı yıllarda geleneksel halk giyim estetiğinden etkilenmiş, özellikle Rodop Dağlar'ı bölgesini detaylı bir şekilde grafik ve resimlerinde kullanmıştır. Realistik çiziminden ve giyim estetiği dikkate aldığı portre çizimlerinden ayrı bir de "Kosmos" temalı bir grup resim çizmiştir. Bu "Kosmos" temalı resimler Bulgar klasik resminde "abstrakt" (soyut) olarak nitelendirilmiştir (http://bgf.zavinagi.org/index.php/Никола_Златев).

Eserin Tanımı :

Resim dikey dikdörtgen olarak kurgulanmıştır. Merkezde orta yaşlı bir erkek portresi ve erkeğin başında koyu renk bir başlık bulunmaktadır. Bu başlık resmin tavanına kadar uzanmaktadır. Arkada bir peyzaj ve içinde alanda çalışan kadınlı erkeli gruplar yer almaktadır. Solda 2 sağda 3 kişi vardır. Tarlada başak toplamaktadırlar. Tarlalar uçsuz bir gökyüzü arasında uzanmaktadır.

Eserin Konusu :

Resmin ana konusunu ön planda yer alan 40'lı yaşlardaki erkek köylü figürü oluşturmaktadır. Frontal resmedilen figür helezonik, dairevi hareketler ile etüt edilmiş, ön cepheden aldığı ışık ile etkileyici bir tavra sahip olmuştur. Figürün kafasında yer alan kalpak benzeri başlık, arka planda yer alan gökyüzü ile kontrast

oluştururken,figürün gömleği,yakasından arka plana geçiş bütünlük içerisinde sağlanmıştır. Figürün omuz hizasından başlayarak ufuk hizasına kadar uzanan ve köy yaşamını anlatan alanda buğday tarlası ve hasat alanında çalışan beş adet figür yer almaktadır. Figürün sağındaki üç figür tarlada başak toplarken solda yer alan iki figürden biri saman arabasının üzerinde diğeri zeminde bulunmaktadır. Hayvan koşumlu olduğu anlaşılan arabanın üstü itina ile hasat yüklenmektedir. Sanatçının sol omuzu üzerinde yer alan ve tüm baskılarında kullandığı detayda şerit içerisinde adı ve soyadının baş harfleri ve eserin yapım yılı yer almaktadır (Alev Huzur tarafından tercüme edilmiştir). Köylü (1939.1.basım) adlı bu resim, bulunduğu Novi Pazar Resim Galerisi'nden çalınmış, daha sonra bulunup,yerine konmuştur. Şu anda Razgrad Resim Galerisi'nde bulunmaktadır. Birden fazla kez farklı versiyonları ile baskı yapılmıştır (http://bgf.zavinagi.org/index.php/Никола_Златев).

Plastik Değerler :

Plan :

Resimde 3 plan vardır. 1. portre, 2. tarla ve tarlada çalışanlar ve 3. planda gökyüzü ve dağlar bulunmaktadır.

Kompozisyon :

Dik dikdörtgen olarak kurgulanan resimde portre tek başına ele alınırsa kapalı kompozisyon, arka plana bakıldığında ise açık kompozisyon oluşmaktadır. Ana konunun portre olduğu varsayıldığında resim kapalı kompoze edilmiştir.

Renk :

Resim siyah mürekkep ile beyaz kâğıt üzerine tek renk olarak basılmıştır. Portre net açık lekelerin yarattığı ışık etrafında koyu değerler taşımaktadır. Tarla ve tarlada çalışanların yer aldığı alanda da koyu ve orta değerler yer almakta ve gökyüzü ve dağlarda açık ve orta değerler bulunmaktadır.

Çizgi :

Resimde birbirine paralel ya da kesen çizgilerin ustaca kullanılması ile mükemmel bir sonuç elde edilmiştir. Portre muntazam ve sistemli çizgileri ile yumuşak olarak etüd edilirken arkadaki figürler, tarla ve gökyüzü kısa, birbirini kesen, geometrik çizgilerle tamalanmıştır.

Doku :

Realist bir uslubu olan sanatçı portrede ustaca kullandığı çizgiler ile cittteki kırışıklıkları, kumaşın tavrını vermiştir. Arka planda ise ince planlara girerek tarlalardaki samanları lekesele uygulamalarla etüd etmiş, dokuyu ön plana çıkarmıştır.

Işık :

Frontal resmedilen figür helezonik, dairevi hareketler ile etüd edilmiş, ön cepheden aldığı ışık ile etkileyici bir tavra sahip olmuştur. Tarlalar ile gökyüzü arasında aydınlık bir geçiş alanı bulunmaktadır. Zeminde yer alan koyu leke değerinden açık şeride ve gökyüzünde ise orta ton değerdeki renk alanına ustaca geçilmiştir. Gökyüzünde yatay çizgilerle etüd edilen bulutların arasından onları kesen güneş ışıkları, düz, paralel ışık ışınları şeklinde yeryüzüne ulaşmaktadır.

4.6. Pencho Balkanski

Resim 6. Benim Köyüm I
(Todorov, 2004,228)

Künye :

Sanatçı : Pencho Balkanski
Resmin adı : Benim Köyüm I (24x18cm)
Teknik : Litografi
Tarih : 1980

Sanatçı Özgeçmişi :

Pencho Balkanski (26.01.1908, Lomets / Lovech - 1985, Sofia)

Balkanski,1923 yılında kardeşi ile birlikte “Luna” adlı kendi fotoğraf atölyelerini kurmuşlardır. Sofia Güzel Sanatlar Akademisi ile yakın ilişkileri bulunmaktadır. Balkanski'nin 6 kez fotoğraf sergisi açtığı bilinmektedir. 1936 yılında Viena'ya gidip, orada da fotoğraf sergileri açmıştır. Pencho Balkanski Grafik sanatı ile 1940'ların ortasında ilgilenmeye ve çalışmaya başlamıştır. Daha sonra da renkli litografiye odaklanmıştır. Baskılarında Peyzaj ve köy hayatını anlatmaktadır. Litografi ile birlikte aynı eserlerin Mono baskılarını da yapmaya başlamıştır. (<https://www.nuancegallery.bg/authors/pencho-balkanski-1908-1985/>).

Eserin Tanımı :

Resim kareye yakın yatay bir dikdörtgen içerisinde geniş bir artı ve üzerindeki bölünmeler içerisinde farklı yapı elemanları ile kurgulanmıştır. En altta yer alan dikdörtgen planda bir kadın portresi yer almaktadır. Bu kadın ön cepheden resmedilmiştir. Her iki elini baş hizasına kadar kaldırmış ve ellerinin içleri görülecek şekilde açık olarak tutmaktadır. Saçları, başlığı, gömleğinin kolları siyah renktedir. Gömleğinin yaka ve göğüs kısmında stilize şekiller mevcuttur ve sarı renk kullanılmıştır. Bir üst planda solda erkek, sağda kadın figürleri, ellerinde tarım aletleri oldukları halde resmin sol tarafından çıkacaklarmış gibi yürür vaziyette resmedilmişlerdir. Figürlerin bel hizasına denk gelen şeritte beş adet madalyonlar ve içerisinde halkalar mevcuttur. Kadın ve erkek figürleri geleneksel kıyafetleri ile resmedilmiştir. Elbiseleri siyah ve lacivert renk hâkimiyetindedir. Alttaki figürün sağ ve solunda ve ikinci katta kadın çiftçinin yanında yer alan üzüm salkımı stilizasyonu mevcuttur. Alttaki kadın figürünün tepesinde, üstteki iki figürün arasında, resmin tam orta noktasında bir ev bulunmaktadır. Evin ardında bir ev ve onların üzerinde ise iki kule yer almaktadır.

Eserin Konusu :

Resimde grafik öğeler ve sembolik anlatım dili kullanılmıştır. Kare, dikdörtgen ve üçgen alanlar ile yapılan bölünmelerde üst üste gelen evlerin çatıları ile sanatçının köyü temsil edilmiştir. Alttaki figürün sağ ve solunda ve ikinci katta kadın çiftçinin yanında yer alan üzüm salkımı stilizasyonu ile bağ ve bağıcılığa gönderme yapılmıştır. En ortada merkez planda kilise olduğu anlaşılan yapı yer almaktadır. Sanatçı bu stilizasyonla yaşamın merkezinde olan Kiliseyi resmin merkezine aktarmıştır. Ortada yaşam lanları sağda ve solda geleneksel kıyafetleri ile köylü insanlar ve sahip oldukları değerler görülmektedir. Tarımla uğraşan, kadın erkek çalışan, dinleri ve evleri yaşamlarının merkezi olan insanlar anlatılmaktadır.

Plastik Değerler :**Plan :**

Resim tek plan üzerinde grafiksel olarak kurgulanmıştır. Sembolik anlatım dili planlamda da etkili olmuştur.

Kompozisyon :

Resim düzlemsel bir yapıya sahiptir. Şematik olarak kurgulanmıştır. Kapalı bir Kompozisyonudur.

Renk :

Benim Köyüm I adlı resim, kâğıt rengi hariç beş adet renk kullanılarak yapılmıştır. Bu renkler siyah, lacivert, turuncu, sarı ve açık turuncudur.

Çizgi :

Resimde kâğıt üzerinde boyanmamış alanlar ile boyalı kısımlar arasında kalan bölümler çizgileri oluşturmaktadır. Yatay ve dikey çizgilerin geometrik bir

yapılanma içinde olduğu ve büyük lekese alanların etrafını çevreleyen çizgilerin kontür etkisi yarattığı görülmektedir.

Doku :

Doku etüdüne girilmemiş, stilize ederek nesne etkileri yaratılmıştır.

Işık :

Resimde doğal ve yapay ışık kullanılmamıştır.

4.7. Sidoniya İlieva Atanasova

Resim 7. Eski Razgrad Kentinden Bir Görüntü I
(Todorov, 2004, 226).

Künye :

Sanatçı : Sidoniya İlieva Atanasova
Resmin adı : Eski Razgrad Kentinden Bir Görüntü I
Teknik : Ağaç baskı
Tarih : 1940

Sanatçı Özgeçmişi :

Sidoniya İlieva Atanasova (21.03.1909, Vratsa - 1994)

1934 Sofia Güzel Sanatlar Akademisi dekoratif sanatlar bölümü mezunudur. Prof. N. Kojuharov resim atölyesinde eğitim almıştır. Grafik eğitimini ise Prof. V. Zahariev vermiştir. Bağımsız Ressamlar Birliğine üyedir. 1939-1946 yılları arasında Pazardjik, Razgrad, Loveç ve Pleven şehirlerinde resim öğretmenliği yapmıştır. Genelde ağaç baskı tekniğinde çalışmalar yapmıştır. Çalışma konularını peyzaj ve portreler oluşturmaktadır. Baskılarında şehrin eski sokakları, geleneksel köy manzaralarını resmetmeyi tercih etmiştir. Bu çalışmaların dışında tarihi olayları da baskı yolu ile resmettiği görülmektedir. Aprilsko Vıstaniye (Nisan Ayaklanması) ve Osmanlı Rus Savaşı 1877-1878 bu çalışmalara örnek verilebilir (<http://plevengallery.com/%D1%81%D0%B8%D0%B4%D0%BE%D0%BD%D0%B8%D1%8F-%D0%B0%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%B0%D1%81%D0%BE%D0%B2%D0%B0/>).

Eserin Tanımı :

Eski Razgrad Kentinden Bir Görüntü I adlı bu eserde de sokağın sonunda bir cami (İbrahim paşa Cami) yer almaktadır. Arnavut kaldırımı taş döşeli bir sokağın sonunda, tam izleyicinin karşısında yer almaktadır. Sokağın her iki kenarında karşılıklı iki katlı ev ve bahçeleri yer almaktadır. Resmin solunda iki at ve bir at arabası bulunmaktadır. Hemen onların yanında sırtı izleyiciye dönük vaziyette

sürücü geleneksel kostümü içerisinde atlar ve araba ile ilgilenmektedir. Resmin sağ tarafında,evin önün de bir kadın oturmakta ve elinde tuttuğu nesne ile uğraşmaktadır. Evler ahşaptan,çatıları kiremitten yapılmıştır. Evlerin bahçeleri yüksek, ahşap çitler ile çevrelenmiştir. İki katlı evlerin üst katlarında sokağa taşan çıkmalar mevcuttur. Soldaki evin önünde bir direk mevcuttur. Arkada yer alan cami üç kattan oluşmakta ve yüksekçe bir minareye sahiptir.

Eserin Konusu :

Razgrad kuzeydoğu Bulgaristan'da Deliorman olarak bilinen Türk Bölgesinde bir şehirdir. Müslüman nüfusun da yoğun olarak yaşadığı bu bölgede Osmanlı İmparatorluğu döneminden kalan minareli tek cami Pargalı İbrahim Paşa'nın yaptırdığı camidir (<https://islamansiklopedisi.org.tr/ibrahim-pasa-camii--bulgaristan>). Eserde bu cami ve çevresineki evler ve yaşam resmedilmektedir

Plastik Değerler :

Plan :

Resimde 3 plan vardır. Ön planda atlı figür, araba, ikinci planda evler ve son planda cami yer almaktadır.

Kompozisyon :

Yatay dikdörtgen kurgulanan resim açık kompozisyon anlayışına sahiptir.

Renk :

Tek renk basılmıştır. Ön planda koyu değerler arka planda açık değerler yer almaktadır.

Çizgi :

Resimde perspektif kaidelerine uyulduğu gör÷lmektedir. Realist tarzda etüt edilen resimde ince taramalar ile detaylar elde edilmiş. Çitler gibi koyu lekelerde daha lekesele etütler yapılmıştır. Binaların yer aldığı sokak, evler, cami, çitler ve diğer nesnelerdeki durağan ve katı desen anlayışı yanında gökyüzü orta ton değerinde, serbest hareketler ile etüt edilmiş, resim nefes almıştır.

Doku :

Resimde yer alan yoldaki taşlar, ahşap çitler, ahşap evler, taş cami, ağaçlar, kiremitler oldukça ince, ayrıntılı ve gerçeğe çok yakın doku çalışmaları yer almaktadır.

Işık :

Işık sokağın ön ortasından başlayarak cami üzerinde yoğunlaşmış ve yapıyı ön plana çıkarmıştır. Sokağın içine cılız bir şekilde uzanmakta ve resimde arkadan öne hareket yaratmaktadır.

4.8. Zafir Hristov Yonchev

Resim 8. Büyük Samokov Çeşmesi
(<http://rzgallery.org/galeria/grafika.html>)

Künye :

Sanatçı : Zafir Hristov Yonchev

Resmin adı : Büyük Samokov Çeşmesi

Teknik : Gravür

Tarih : 1963

Sanatçı Özgeçmişi :

Zafir Hristov Yonchev (10.02.1924, Samokov - 2006, Sofia)

Bulgar Ressam ve Grafik sanatçısıdır. 1953 Sofia Güzel Sanatlar Akademisi Grafik Bölümü mezunudur. Prof. Veselin Staykov ve Prof. İliya Beşkov atölyelerinde Grafik eğitimi almıştır. Aynı Üniversitede Prof. P. Valkov atölyesinde

yüksek lisans eğitimini de tamamlamıştır. 1972 yılına kadar Sofia Güzel Sanatlar Akademisi'nde çalışmıştır. Uzun yıllar Bulgar Ressamlar Birliği'nin sekreterliğini sürdürmüştür. Bulgar tarihi ile ilgili tematik grafik ve baskılar yapmıştır. 1973'de doğmuş olduğu Samokov Şehrinde Grafik Eğitim ve Tasarım Merkezi'ni (Grafıçna Baza) kurmuştur.

Eserin Tanımı :

Resme bakıldığında sokak ortasında yer alan çeşme,arkasında binalar, önünde bir kadın ve at üzerinde bir erkek figür yer almaktadır. Yer yer ağaçların uzandığı sokakta, gece ya da çok erken bir kış sabahı su almaya gelen genç bir kadın görülmektedir. Kadın aynı zamanda at üzerinde duran erkek ile de iletişim halindedir. Çeşme köşe açıdan resmedilmiş ve resmedilen iki cephesinde de kurna bulunmaktadır. Yerde göllenmiş su kümeleri görülmektedir. Resim çok ince ayrıntılara kadar realistik olarak kâğıda geçirilmiş, çeşmenin mimari yapısı ve özellikleri aslına uygun olarak aktarılmıştır.

Eserin Konusu :

Resimde sokak ortasında yer alan bir çeşme ve etrafındaki insanlar konu olarak ele alınmıştır. Bu çeşme 1606 yılında Sultan mutfağının baş aşçısı Mehmet Efendi'nin talimatı ile yapılmıştır. Suyu Rila dağlarından gelmektedir. Şehir demir üretiminde önemli merkezlerden biridir. Bu çeşmeden su içenlerin mutlaka Samakov'a geri döneceğine inanılmaktadır. Çeşme dikdörtgen planlıdır ve yapıldığı dönem Osmanlı klasik mimari tarzına uygun olarak inşa edilmiştir (<http://rzgallery.org/galeria/grafika.html>).

Plastik Değerler :

Plan :

Reside üç plan vardır. 1. Planda öndeki boş sokak ve ağaçlar, ortada çeşme ve figürler arka planda ise karanlıkta kalan evler mevcuttur.

Kompozisyon :

Yatay dikdörtgen olarak kurgulanan resim açık kompozisyon özellikleri taşımaktadır.

Renk :

Gravür tekniğinde siyah-beyaz olarak yapmıştır.

Çizgi :

Çizgisel perspektif kullanılarak derinlik sağlanmıştır. Resmin genelinde yumuşak çizgiler ve ton geçişleri mevcut iken, çeşme üzerinde daha geometrik ve daha sistemik çizgiler yer almaktadır.

Doku :

Resimde tüm detaylar oldukça realist çalışılmış ve resimde yer alan öğelerin gerçek dokularına uygun etüdü yapılmıştır. Ancak resimde gece saatleri resmedildiğinden tüm ayrıntıları görmek mümkün değildir.

Işık :

Leke değerleri ana temayı vurgulayacak şekilde kullanılmış, ışık çeşmenin ön yüzeyi ve figürleri aydınlatmak ve dikkati o noktaya çekebilmek için lokal olarak kullanılmıştır.

4.9. Pencho Kulekov

Resim 9. Çar Boris Döneminde Vaftiz Töreni
(Todorov, 2004, 254).

Künye :

Sanatçı : Pencho Kulekov

Resmin adı : Çar Boris Döneminde Vaftiz Töreni

Teknik : Deneme Baskı (EA) (35, 5x51cm)

Tarih : 1985

Sanatçı Özgeçmişi :

PenchoKulekov (05.04.1924, Hirevo - 12.10.2017, Hirevo)

1955 Sofia Güzel Sanatlar Akademisi İllüstrasyon ve Grafik bölümü mezunudur. Prof. İ. Beskhov atölyesinde eğitim görmüştür. 1955 yılında ekslibris çalışmalarına başlamış, 1980 yılında ilk ekslibris sergisini açmıştır. 1957-1976 yılları arasında "Bulgaristan Bugün" isimli dergiye sanat redaktörlüğü yapmıştır. 1962

yılında ilk kişisel sergisini açmıştır. Eserleri 1943 liseyi bitirdiği Sevlievo şehrinde "Asen ve İliya Peykovi" isimli kalıcı bir sergi ile müzede sergilenmektedir. Bu müzede sanatçının 250 adetten fazla linografi, litografi ve ekslibris çalışmaları bulunmaktadır. Kitap resimleme çalışmaları bulunmaktadır. Kulekov Bulgaristan'da iyi bilinen bir ekslibris sanatçısıdır (<https://www.sevlievo-online.com/statii/pochinapencho-kulekov-2684>;<https://sites.google.com/site/izobrazitelnoizkustvo1/penco-kulekov>).

Eserin Tanımı :

Eser yatay dikdörtgen olarak kurgulanmıştır. Resimde 18 figür bulunmaktadır. Bunların altısı sağda, diğerleri solda yer almaktadır. Solda bulunan figürlerden biri elinde elinde bir kumaş bulundurmaktadır. Sağdaki figürün sağında yer alan bir diğer figür ise elinde bir testi bulundurmaktadır. Zemin siyah, figürlerin ikisinde koyu renk giysi bulunmaktadır. Diğerleri açık renk giymektedirler. Resimdeki olay iç mekânda geçmektedir. Arka planda, figürlerin arkasında sağda ve solda iki farklı yapı detayı ve onları birbirine bağlayan flama yer almaktadır. Soldaki yapının yanında bir ağaç bulunmaktadır. Kompozisyonun odağında yuvarlak bir küvet içerisinde yıkanan erkek figürü yer almaktadır. Bu figür küvet içinde oturmuş iki elini göğsünde çapraz oluşturacak şekilde tutmaktadır. Sağdaki figür onu yıkamaktadır. Ortadaki figürün her iki tarafındaki insan kümeleri arkalarında bulunan binalardan merkeze kadar sıralanmışlardır.

Eserin Konusu :

865 yılında, yaz mevsiminde I. Boris'in veliaht oğlunun vaftiz edilmesi ve yıkanmasını konu alan resim ağaç baskı tekniğinde yapılmıştır. Din adamları ve çarın ailesinin katıldığı bu törende veliaht vaftiz köşesinde din görevlisi tarafından yıkanmaktadır. Prens vaftiz teknesi içinde oturmuş iki elini göğsünde çapraz oluşturacak şekilde tutmaktadır. Resimde 18 figür bulunmaktadır. Bunların altısı sağda diğerleri solda yer almaktadır. Solda bulunan figürlerden biri elinde vaftiz sonrası kurulanması için elinde bir havlu bulundurmaktadır. Sağda rahibin sağında

yer alan bir diğer figür ise elinde bir testi bulundurmaktadır. Zemin siyah, figürlerin ikisinde koyu renk giysi bulunmaktadır. Resimdeki olay iç mekânda geçmektedir. Arka planda, figürlerin arkasında sağda ve solda iki farklı yapı detayı ve onları birbirine bağlayan flama yer almaktadır. Soldaki yapının yanında bir selvi ağacı bulunmaktadır. Kompozisyonun odağında vaftiz töreni bulunmakta ve tüm figürler beden dillerinden de belli olacağı üzere bu olaya odaklanmış bulunmaktadırlar. Üstte yer alan cümlede ise mevsimin yaz, yıllardan 865 olduğu ve I. Boris'in oğlunun yıkanma ve vaftis töreninin yapıldığı yazılmaktadır (Alev huzur tarafından tercüme edilmiştir).

Plastik Değerler :

Plan :

Resim düzlemsel planlanmıştır. İki plan oluşturulmuştur. Önde yer alan figürler birinci planda, ağaç, iki bina ve arka fon ikinci planda yer almaktadırlar.

Kompozisyon :

Resimde kapalı kompozisyon kuralları uygulanmıştır.

Renk :

Resim tek renk (Siyah) kullanılarak basılmıştır.

Çizgi :

Resimde perspektif öğelerin bulunmadığı, şematik bir planın kurgulandığı, grafiksel bir anlatımın tercih edildiği görülmektedir. Kalın kontur şeklinde katı bir şekilde kullanılan çizgiler, hareketsiz durağan bir yapı oluşturmaktadır. Dekoratif çizgiler görülmektedir.

Doku :

Resimde simgesel bir anlatım mevcuttur. Doku yeterince hissedilmemektedir.

Işık :

Resimde kumaş detaylarındaki uygulamalar hariç ışık, gölge, perspektif, hacim gibi değerlere yer verilmemiştir.

4.10. Mana Parpulova

Resim 10. Kapantzi Grubundan Aile
(<http://rzgallery.org/galeria/grafika.html>)

Künye :

Sanatçı : Mana Parpulova

Resmin adı : Kapantzi Grubundan Aile

Teknik : Deneme Baskı

Tarih : 1971

Sanatçı Özgeçmişi :

Mana Parpulova (07.94.1925, Panagyurishte - 03.03.1987, Sofia)

1952 Sofia Güzel Sanatlar Akademisi İllüstrasyon ve Grafik bölümü mezunudur. Prof. İl. Beskhov atölyesinde eğitim görmüştür. Pavel Valkov'dan Grafik ve baskı teknikleri eğitimi almıştır. Yoğun olarak litografi ve lavi tekniğinde çalışmalar yapmıştır. 1962-1963 yıllarında "Bugünün kadını" isimli dergide çalışmaya başlamıştır. 1965 yılında ise "Sanatçıların Eserlerinin ve teliflerin korunması" Derneğinde çalışmalarını sürdürmüştür.

Eserin Tanımı :

Beş kişilik ailenin resmedildiği resim kalın bir bordür ile çerçevelenmiştir. Bordürde yatay elips halkalar yan yana dizilmişlerdir. Resim kâğıt zemin üzerine mavi ve siyah iki renk kullanılarak basılmıştır. Resimde sağda kucağında kız bebeği ile anne onun sağında 5-6 yaşlarında kız çocuğu, onun da sağında 11-12 yaşlarında bir erkek çocuğu yer almaktadır. En solda ise baba onların biraz gerisinde ayakta durmaktadır. Tüm aile bireyleri poz verir şekilde ve geleneksel kostümleri içerisinde resmedilmişlerdir. Kostümlerde etnik çizgiler göze çarpmaktadır. Figürlerden çocukların ayakları bordüre basarken anne ve babanın ayakları biraz daha geride zemine basmaktadır. Ancak burada zemin fondan ayırlanamakta, fon figürler ve bordür tek planda boyut farkı olmaksızın yer almaktadır. Figürlerin baş kısımlarına gelen arka fonda dört adet dörtgen ortadan başlayarak sağ üst köşeye doğru yerleştirilmişlerdir.

Eserin Konusu :

Bu resimde Kapantsi'lerden beş kişilik aile resmedilmiştir. Kapantsi, Razgrad bölgesinde yaşayan etnik bir gruba verilen addır.

Plastik Değerler :

Plan :

Resim önde yer alan bordür, ortada figürler ve arkada fon olarak üzere 3 plandan oluşmuştur.

Kompozisyon :

Dik dikdörtgen kurgulanmış kapalı bir kompozisyonudur.

Renk :

Tek renk basılmıştır.

Çizgi :

Basit yalın bir anlatım diline sahip olan resimde detaylı ve gerçekçi olmayan bir desen anlayışı mevcuttur.

Doku :

Resimde dokusal özellikler bulunmamaktadır. Figürlerin üzerinde, bordürde ve raka fonda etnik çizgiler, şekiller yer almaktadır.

Işık :

Resimde ışık, gölge, perspektif, hacim gibi değerlere yer verilmemiştir.

4.11. Todor Panayotov

Resim 11. At Sürücüleri
(<http://rzgallery.org/galeria/grafika.html>)

Künye :

Sanatçı : Todor Panayotov

Resmin adı : At Sürücüleri

Teknik : Deneme Baskı

Tarih : Bilinmiyor

Sanatçı Özgeçmişi :

Todor Panayotov (27.04.1927, Sofia - 1989)

1953 Sofia Güzel Sanatlar Akademisi İllüstrasyon bölümü mezunudur. Prof. İl. Beskhov atölyesinde grafik ve illüstrasyon eğitimi görmüştür. Çalışmalarında tercih ettiği baskı teknikleri: Litografi, gravür'dür. Çalışmalarında fotoğraf kullanmış ve fotoğraf renkleri üzerinde ayarlamalar yapmıştır. Tema olarak daha çok

peyzaj,tarihi konuları işlemiştir. En ünlü resmi 1960 yılında yaptığı “Bulgar kadınları” adlı resmidir (http://www.svetlosenki.com/index.php?option=com_content&view=article&id=199:2009-02-10-23-45-19).

Eserin Tanımı :

Yatay dikdörtgen resmin tam ortasında seyirciye doğru hareket halinde iki atlı görülmektedir. Bir tepeye tırmanır şekilde çizilen atlıların arkasında yer alan ova ve dağlar uzanmaktadır.

Eserin Konusu :

Eserin konusunu geniş bir peyzaj içerisinde atları ile seyahat eden at sürücüleri oluşturmaktadır.

Plastik Değerler :

Plan :

Resimde beş plan bulunmaktadır. Birinci planda zemin, ikinci planda atlılar, üçüncü planda ova, dördüncü planda dağlar, beşinci planda ise gökyüzü bulunmaktadır. İki, üç ve dördüncü planlarda yaşanan yoğunluk ve karmaşa bir ve beşinci planlarda yerini durgunluğa bırakmıştır.

Kompozisyon :

Resim yatay dikdörtgen olarak kurgulanmış, açık bir kompozisyonudur.

Renk :

Altı adet renk kullanılarak baskı işlemi tamamlanmıştır. Bu renkler: kahverengi, mavi, siyah, yeşil, kırmızı ve kâğıdın kendi rengidir. Özellikle atlılar üzerinde renk aydınlanmış ve ışık o noktada sabitlenmiş gibidir.

Çizgi :

Atlılar, arkalarında yer alan ova ve dağlar realist çizgilerden uzaklaşmış soyut, lekeci bir üslup ile resme dâhil edilmiştir. Çalışma dinamik bir çizgi anlayışı içerisinde abstract bir yorum olarak nitelendirilebilir.

Doku :

Soyut bir yoruma ulaşan resimde doğal dokulardan ziyade raslantısal oluşan yapay dokular bulunmaktadır.

Işık :

Resimde ışık etkileri özellikle merkezi konumda yer alan atlılar üzerinde yoğunlaşmaktadır. Siyah beyazların keskin ve yoğun olarak kullanılması ile ışık o bölgede yoğun ışık etkisi yaratılmıştır.

4.12. Zlatka Dabova Ivanova

Resim 12. Anelik

(https://www.galleryloran.com/bg/artworks/view/h_1807)

Künye :

Sanatçı : Zlatka Dabova Ivanova

Resmin adı : At Sürücüleri

Teknik : Litografi

Tarih : Bilinmiyor

Sanatçı Özgeçmişi :

Zlatka Dabova İvanova (15.11.1927, Pazardjik - 10.05.1997, Sofia)

Zlatka Dabova Ivanova, 1953 Sofia Güzel Sanatlar Akademisi grafik bölümü mezunudur. Prof. İl. Beskhov atölyesinde eğitim görmüştür. Sofia'da Nikolay Pavlovich Güzel Sanatlar Enstitüsü'nde Yüksek lisans eğitimini Profesör Iliya Beshkov yönetiminde tamamlamıştır. Sanatçı Hristo Neykov ile evlenmiştir. Temel olarak litografi ve gravür tekniğinde çalışmıştır. Çalışmalarında en çok işlenen konular arasında folklor,yaşam tarzı, çocukluk, annelik, Rönesans mimarisi bulunmaktadır. Eserleri Moskova'daki "Puşkin" müzesinde, Banska Bystrica galerilerinde, Sao Paulo'da, Dresden'de ve Pazardjik galerisinde yer almaktadır. Zlatka Dabova, Bulgar yazarları Lyudmil Stoyanov, Angel Karaliychev ve George Strumski gibi birçok yazarın kitaplarını resimlemiştir. Ivan Vazov'un "Yoke Altında" ve Guilherme Figeyredo'nun "Aesop" adlı oyunlarında prodüksiyon tasarımı yapmıştır (<http://www.ubbcollection.bg/en/paintings/zlatka-dabova-1927-1997>).

Eserin Tanımı :

Resimde yetişkin bir kadının kucağına oturmuş bir kız çocuğunun resmedildiği görülmektedir. Çocuk kadının sağ dizinde oturmakta ve sağ ile önden kadına sarılmaktadır. Çocuğa sarılarak poz veren kadın ve kızın gözleri seyirci üzerinde birleşmektedir. Yüzlerinde üzgün bir ifade mevcuttur.

Eserin Konusu :

Resmin ana temasını anne ve kız oluşturmaktadır. Sanatçı annelik duygusunu başarı ile seyirciye aktarmaktadır.

Plastik Değerler :

Plan :

Resimde figürlerin olduğu ön ve arkalarındaki fon olmak üzere iki plan mevcuttur.

Kompozisyon :

Dik dikdörtgen kurgulanan resimde merkezi vekapalı kompozisyon mevcuttur.

Renk :

Desen zemin üzerine kırmızı renk ve fırça ile etüt edilmiştir. Arka fon açık sarıdan kirli sarıya hızlı ve dinamik fırça hareketleri ile geçiş yapmaktadır.

Çizgi :

Sağlam bir desen anlayışı mevcuttur. Yumuşak ve kararlı çizgiler ile ana hatlar belirlenmiş, ince ve kalın serbest taramalar ile desen ayrıntıları oluşturulmuştur.

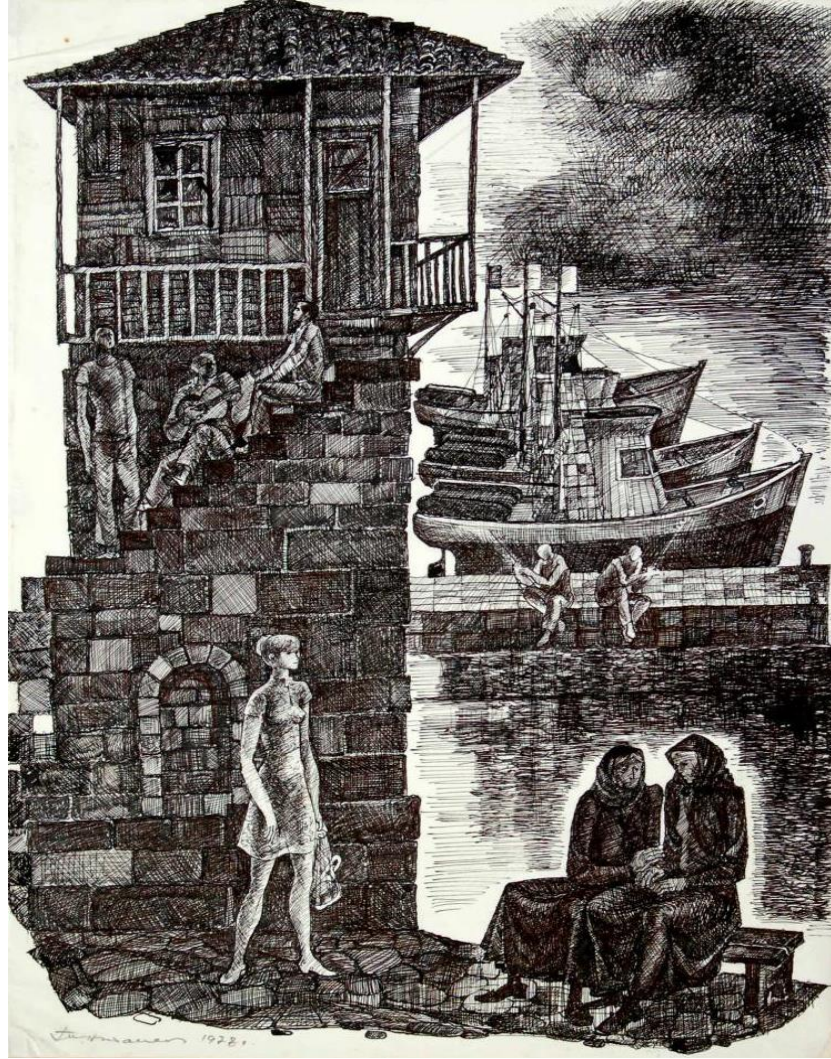
Doku :

Resimde taşbaskı tekniğine ve fırça kullanımına bağlı olarak oluşan özel dokular görülmektedir. Farklı kalınlıktaki fırçalar ile sanatçının yarattığı özel dokular resmin her alanında görülmektedir.

Işık :

Resimde ışık anne ile kızın yüzünde odaklanmış ve günışığı etkisi ile bu sevgi yumağını kutsamış gibidir. Bu noktalarda sanatçı boya kullanmayıp, taş ve kâğıdın doğal hallerinden yararlanmıştır.

4.13. Todor Atanasov

Resim 13. Resim I

(<http://www.burgallery.org/products/120.jpg>)

Künye :

Sanatçı : Todor Atanasov

Resmin adı : Resim I (35 x 47, 5cm)

Teknik : Gravür

Tarih : 1978

Sanatçı Özgeçmişi :

Todor Atanasov (02.04.1928, Karnobat - 29.06.1985 Sofia)

1954 Sofia Güzel Sanatlar Akademisi Heykel bölümü mezunudur. Prof. İvan Funev atölyesinde heykel eğitimi görmüştür. Mezun olduktan sonra grafik üzerine odaklanıp bu alanda eserleri vermeye başlamıştır. Eserlerindeki temalar Faşist ve Nazi'lere karşı savaşlar, denizcilerin ve balıkçıların hayatlarıdır. Ekslibris çalışmaları da yapmıştır. Teknik olarak Litografi, monobaskı, linol baskı ve kuru kazıma teknikleri ile çalışmıştır. 1969-1973 yılları arasında Burgas şehrinde Grafik Tasarım Merkezi'ni kurar ve eğitim vermeye başlar. Bu merkez halen eğitim faaliyetlerini sürdürmektedir (<https://bourgasart.wordpress.com/2011/03/17/todor-atanassov/>)

Eserin Tanımı :

Resim, dikey dikdörtgen olarak kurgulanmıştır. Limanda sıralanan üç kayık, portta balık avlayan iki balıkçı, limanda bankta oturan iki kadın, solda yer alan iki katlı bir bina, binanın basamaklarında oturup enstrüman çalan bir ve onu dinleyen iki erkek figür ile, binanın önünde, zeminde yer alan bir genç kadın resmedilmiş bulunmaktadır. Binanın yüksekçe olan alt katı yontma taştan yapılmış, üst katı ahşap ve çatısı kiremitten oluşmaktadır. Malzemenin cinsi realist olarak etüt edilmiştir. Taş malzeme iki yaşlı kadının oturduğu banka kadar uzanmış ve iki grubu birbirine bağlamıştır. Siyahlar içerisinde ve başları da örtülü halde iki kadın derin bir sohbet içinde bulunmaktadır. Onların aksine beyazlar giyinen genç kız bulunmaktadır. Basamaklarda oturan gençler şarkı söylemektedirler. Bankta oturan kadınların

arkasında yer alan port ve onun arkasında sıralanan 3 kayık, gözü ufka doğru çekmekte ve çizgisel perspektifin tüm gereklerini yerine getirmektedir. Portta oturan iki erkek balıkçı işlerine odaklanmış halde resmedilmişlerdir. Resmin en arkasında denizin gökyüzü ile kesiştiği ufuk çizgisi görülmektedir.

Eserin Konusu :

Bulgaristan'ın Karadeniz kıyılarında yer alan küçük bir limanda kurgusal olarak düzenlenen bir kompozisyon ile genç, yaşlı, kadın, erkek halkın her kesiminden örneklerin yer aldığı bir resim görülmektedir. Resimde bölgenin yapı mimari özellikleri, geleneksel ve modern giyim tarzı, bölgenin geçim kaynağı balıkçılık, sanata verilen önem toplu halde bir arada işlenmiştir.

Plastik Değerler :

Plan :

Resimde 5 plan mevcuttur. İlk planda bakta oturan kadınlar ve genç kız,Arkalarında iki katlı taş yapı ve figürler, onların arkasında balıkçılar, ardında kayıklar ve en arkada ufuk yer almaktadır.

Kompozisyon :

Resim, dikey dikdörtgen duruşta sembolik anlatım diline uygun olarak kurgulanmıştır. Kapalı bir kompozisyondur.

Renk :

Resim tek renk basılmıştır. Resmin içindeki açık koyu değerlerin dengesi ve geçişler çok ustaca yapılmıştır. Ön sağda yer alan koyu leke içinde beyaz, solda koyu lekenin ardından beyaz kontur ile arka planın ayrılması ve liman ve kayıklarla geriye doğru uzanan kompozisyonda usta leke ler ile resmin tüm elemanları görünüz kılınmıştır.

Çizgi :

Sağlam bir desen anlayışının görüldüğü resimde sanatçının heykel eğitimi almasının da etkisi ile heykel tadında figürler resmettiği görülmektedir. Leke değerlerinin sağlam ve dengeli olarak kullanıldığı, tüm elemanların matematiksel olarak hesaplanmışçasına kâğıda yerleştirildiği hissi uyandırmaktadır.

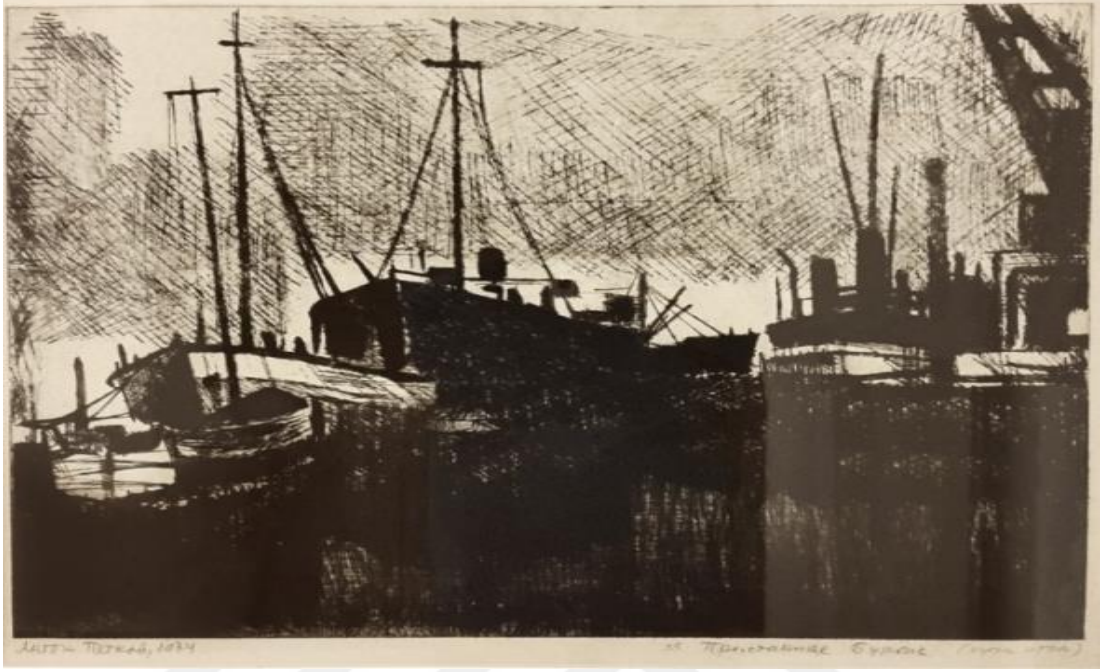
Doku :

Resim içinde sembolik bir kurgulama olmasına rağmen özellikle yapı, liman ve kayıklarda gerçeğe özdeş bir doku uygulamasının çizgi ile gerçekleştiği görülmektedir. Çok ince ve ayrıntılı etütler yapılmıştır.

Işık :

Resimde kurgu olarak bir araya getirilmiş tüm doneler birbirinden yumuşak ışık geçişleri ile ayrılmıştır. En aydınlık nokta olarak ufuk, izleyiciyi derinlere kadar sürüklemektedir. Sembolik kurguyu desteklemek adına amaca uygun, doğal olmayan sistemli bir ışık uygulaması vardır.

4.14. Anton Petkov

Resim 14. Burgas Limanı
(<https://blitz.bg/article/1989>)

Künye :

Sanatçı : Anton Petkov
Resmin adı : Burgas Limanı
Teknik : Kuru Kazıma / Gravür
Tarih : 1974

Sanatçı Özgeçmişi :

Anton Petkov (05.03.1928, Burgaz - ...)

1952 Sofia Güzel Sanatlar Akademisi uygulamalı grafik bölümü mezunudur. Petkov 32 yıl “Narodna Mladej” (Halk gençliği) gazetesinde grafik tasarımcı olarak çalışmıştır (<https://blitz.bg/article/1989>).

Eserin Tanımı :

Yatay dikdörtgen olarak kurgulanan resimde bir limanda yan yana duran 4 tanesinin rahatça seçilebildiği gemi ve vinç gibi büyük liman araçlarının silüetleri görülmektedir. Sanatçı resmin sağ alt köşesinden uzakta bir yerde bakış noktasını oluşturmuştur. Bu nedenle liman ve gemiler aşağıdan kadrajlanmışlardır. Arkada ise gökyüzü yer almaktadır.

Eserin Konusu :

Bulgaristan'ın iki önemli limanından biri olan Burgas Limanı'nın konu edilmiştir.

Plastik Değerler :**Plan :**

Resimde iki plan mevcuttur. Ön planda gemiler arka planda gökyüzü bulunmaktadır.

Kompozisyon :

Yatay dikdörtgen olarak kurgulanan resimde açık kompozisyon mevcuttur.

Renk :

Resim kuru kazıma tekniği ile yapılmış ve siyah beyaz olarak basılmıştır. resimde sol alt köşe ile sağ üst köşeyi birleştiren görünmez bir sınır var gibidir. Alt bölümde kalan bölge siyah, üst bölümde kalan bölge beyaz, tam çizgi üzerinde kalan ve gemilerin olduğu orta sınır ise grilerle geçiş alanı görevi görmektedir Resim bu anlamda tam bir denge içerisindedir.

Çizgi :

Resimde ana olarak iki alan mevcuttur. Limanda gemiler ve gökyüzü. Liman ve gemilerin alt kısmı koyu leke değerlerine sahip olup çizgileri görmek mümkün değildir. Ortada gemilerin üst kısmı ve gökyüzüne geçişte kalın konturlarla gemi direkleri ve ana yapıları oluşturulmuştur. Gökyüzünde gri etki elde etmek için ince karşıt,kısa taramalar kullanmıştır.

Doku :

Resimde gerçeğe özdeş dokusal özellikler görülmemektedir. Sanatçının kazıma tekniği ve tekniğin özelliğine bağlı dokular resmin geneline hâkimdir.

Işık :

Işık gemilerin üst sol kısmında lokal,ufuk çizgisi ve üzerindeki göküzünde genel olarak hissedilmektedir.

4.15. Grigor Spiridonov

Resim 15. Elveda Arkadaşlar, 1876

(<http://thingnothing.blogspot.com/2010/09/>)

Künye :

Sanatçı : Grigor Spiridonov

Resmin adı : Elveda Arkadaşlar, 1876

Teknik : Kuru kazıma / Gravür

Tarih : 1967

Sanatçı Özgeçmişi :

Grigor Spiridonov (08.07.1930, Sofia - 2000)

1963 Sofia Güzel Sanatlar Akademisi İllüstrasyon bölümü mezunudur. Prof.

V. Staykov atölyesinde eğitim görmüştür

(http://www.artprice.bg/autor_details.php?act=data&elem_id=388)

Eserin Tanımı :

Resim yatay dikdörtgen olarak kurgulanmıştır. Açık dikdörtgen içerisinde resmin ortasında ve yaklaşık 2/4'ünü kaplayacak büyüklükte bir amnda iç içe geçmiş insan kümesi görülmektedir. Bu insanlar resme sağ üst köşeden girmektedirler. Bu giriş noktasında kuru yapraksız 8 ağaç gövdesi görülmektedir. Resmin alt kenarına tam ortasından köşe yapan bir karenin diğer uçları solda kısa kenarın ortasına doğru yanaştığı, sağda resmin üst köşesine doğru uzadığı ve resmin dışına taşıdığı görülmektedir. Üst nokta ise resmin üst kenarının yaklaşık orta noktasına doğru sonlanmıştır. Resimde yüzden fazla insan bulunmaktadır. En dikkati çekenler ise üst orta köşede konumlanan, yüksekte duran, biri atlı 3 erkek ve topluluğun içindeki atlı figürüdür. Bunlar buradaki insanların odak noktasıdır. Yanlarında tüfekleri görülmektedir. Kadın, erkek ve çocukların yer aldığı resimde her yaşta insan görmek mümkündür. Topluluğun içerisinde omuzlarında tüfek olan ve insanlarla diyaloga giren figürler bulunmaktadır. Arkada bulunan bir figürün elinde göğe yükselen kılıç dikkat çekicidir. Sağ üst köşede üç figür çıplak denilebilecek kadar şeffaf ve tüm vücut hatlarını gösterecek şekilde etüd edilmişlerir. Merkezdeki baş konumda olan figürün önünde bir sıra oluşmuştur. Sıranın başındaki figür masa misali bir müzeye eğilerek bir şeyler yapmaktadır.

Eserin Konusu :

1876 yılında Panagüriste bölgesinde yaşayan Bulgar'lar Osmanlı imparatorluğuna karşı ayaklanma başlatmışlardır. Ayaklanma esnasında sadece Osmanlı askerleri ile çatışmamış aynı zamanda Rus zulmünden kaçan çeşitli etnik kökenden gelen Müslümanlara karşı da katliamlar yapmışlardır. Bu ayaklanmalar alınan sert tedbirler ile bastırılmış, ancak bu olaya tanıklık eden tüm taraflar için unutulmayacak acılar bırakmıştır. Resimde aileleri ve arkadaşları tarafından bu isyana karışmak üzere gönderilenlerin veda anı görülmektedir (<http://thingnothing.blogspot.com/2010/09/>).

Kadınli erkekli gruh içerisinde, arka merkezde ve yüksekte bulunan bir din adamı ile organizasyonda üst düzey görevi olduğu tahmin edilen bir erkek figürü yan yana durmakta, grubun düzen ve birliğini sağlamaktadırlar. Din görevlisinin resimde bulunması ve açıkça izlenebilmesi Bulgar'ların bu mücadelelerinin kilise tarafından desteklendiği ve tanrı tarafından kutsandığı mesajı verilmektedir. Resim zemin fikri veren beyaz bir düzlem üzerinde kurgulanmıştır. İnsanların giysileri ve ağaçlara bakılırsa mevsim sonbahar ya da kış olmalıdır. Kalabalık, merkezdeki iki figüre doğru yönlenmektedir. Önder kimlikli figürün önünde muhtemelen birliğe katılanların kaydı yapılmaktadır. Kalabalığın içinde atlılar ve silah kuşanmış, eli kılıçlı diğer direnişçiler bulunmaktadır. Anneler, eşler, çocuklar, arkadaşlar birbirlerine veda etmektedirler. Herkesin yüzündeki, hüzün, acı hissedilmektedir. Resimde dikdörtgen olarak sınırlandırmış insan grubunda sınırı aşan tek şey arka plandaki attır. Üzerinde yük olduğu halde başı topluluğa dönük vaziyette resmedilen at, genç ve anatomik olarak mükemmel durumdadır. Sanatçı atın anatomik özelliklerini oldukça başarılı olarak vurgulamıştır. Sağ üstte ve insan topluluğunun ağaçlar arasında görülen son kısmında yer alan kadınların çıplak mı? Giyinik mi? Oldukları tam anlaşılamamaktadır. Sanatçının neredeyse yarım bıraktığını düşündüğümüz figürlerden insan anatomisi ve iyi bir desen anlayışına sahip olduğu görünmektedir.

Plastik Değerler :

Plan :

Resim ana olarak iki plandan oluşmaktadır. İnsanlar ve fon. Ancak insan kümesinin içinde çok karışık ve devinik plan görülmektedir. Bu planı keskin hatlarla ayarlamak mümkün değildir.

Kompozisyon :

Merkezi odaklı kompozisyonda figürler tek tek etüt edilmiş ve ruh halleri beden dillerine yansıtılmıştır. Sağlam bir desen anlayışı ile resmedilen figürler merkezden uzaklaştıkça küçülmekte ve perspektife hizmet etmektedir.

Renk :

Resim tek renk olarak basılmıştır. Sol üst bölgeden gelen ışığın etkisi ile ön plandaki figürler açık değerlerde resmedilmiştir. İçeride doğru girdikçe açık değerlerin lekesele etkiden çizgisel etkiye dönüştükleri ve figürlerin tek tek varlığını korudukları görülmektedir.

Çizgi :

Resim düz bir çerçeve içinde grift,ince,ışık değerlerini üzerinde barındıran bir çizgi anlayışı ile etüt edilmiştir. Figürlerin yüz ifadeleri,giysilerdeki detaylar,ince bir zevk ve usta bir yorumcunun çizgisi ile tek tek hissedilmektedir. Çizgi ve leke değerleri denge içinde birbirlerine hizmet eder durumdadırlar.

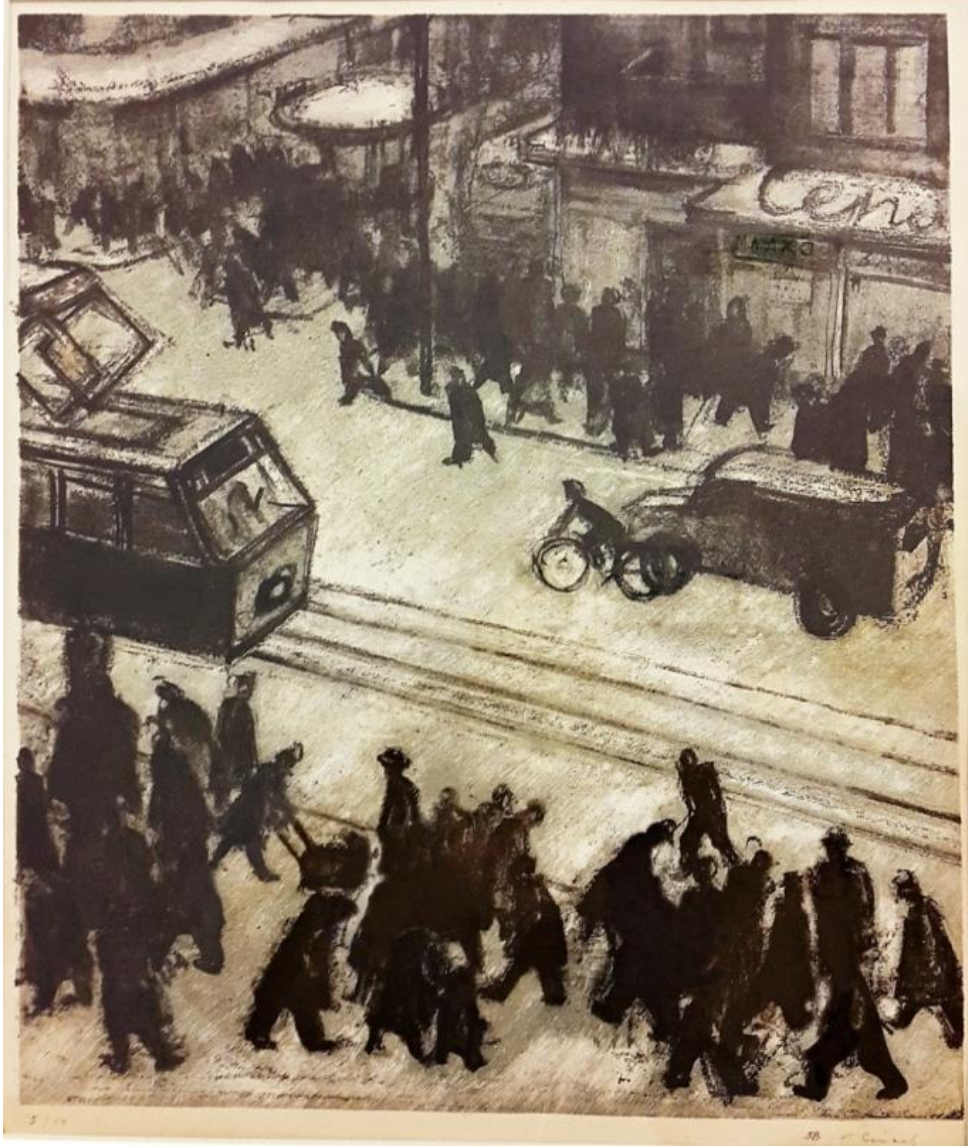
Doku :

Resimde gerçeğe özdeş doku uygulamaları başarıyla yapılmıştır. Özellikle arkada yer alan üç çıplak görünümlü figürde kumaşın şeffaf görüntüsünü elde etmek için yapılan etüd dikkat çekicidir.

Işık :

Işık sol üst ön plandan başlayarak geriye doğru azalmıştır. Bölgesel aydınlatma konuya hizmet amacı ile kullanılmıştır.

4.16. Lyuben Stoev

Resim 16. Sofia'da Sabah

(<http://thingnothing.blogspot.com/2010/09/>).

Künye :

Sanatçı : Lyuben Stoev

Resmin adı : Sofia'da Sabah

Teknik : Litografi

Tarih : 1980

Sanatçı Özgeçmişi :

Lyuben Stoev (18.01.1939, Sofia - 10.12.2016, Sofia)

1959'da Sofya Güzel Sanatlar Lise'sini bitirmiştir. 1963'de Almanya, Drezden Güzel Sanatlar Akademisi'nde Prof. Lea Grundig ve Prof. Hans - Teo Rihter atölyelerinde grafik eğitimi olarak mezun olmuştur (<https://www.bnt.bg/bg/a/pochina-hudozhnikat-lyuben-stoev>).

Eserin Tanımı :

Resimde bir cadde ve üzerinde yer alan taşıtlarla,hareket halinde insanlar resmedilmiştir.Cadde bir binanın üst katlarından izlenmektedir. Resmi tam ortasından olmasa bile ortaya yakın kısımdan bölmekte ve hem sağa hem karşıya devam etmektedir. Caddenin ortasında tramvay yolu bulunmaktadır. Önde insanlar,arkasında cadde ve araçlar,onların arkasında kaldırımda yürüyen insanlar ve en arkada da binalar yer almaktadır.

Eserin Konusu :

Resmin konusunu Bulgaristan'ın başkenti Sofya'da, bir ana caddede, sabah saatlerinde yaşanan gündelik koşuşturmanın görüntüleri oluşturmaktadır. Bu caddeile kompozisyonda leke ve doluluk-boşluk değerleri bölünerek dengelenmiştir. Kaldırımlarda yürüyen insanlar, tramvay, otomobil, bisiklet ve sürücüsü ile cadde güne yeni başlamaktadır. Belli belirsiz isimleri yazan dükkânların bir kısmında kahvaltı verilmekte, insanların canlılığı yanında binalar dingin kalmaktadır.

Plastik Değerler :

Plan :

Resimde 4 plan bulunmaktadır. En önde 1. planda insanlar, 2. planda cadde ve araçlar, 3. planda kaldırımda yürüyen insanlar 4. planda dabinalar, 5. planda sağa doğru kıvrılarak giden yol ve insanlar yer almaktadır.

Kompozisyon :

Resim dik dikdörtgen olarak kurgulanmıştır. Resimde açık kompozisyon mevcuttur.

Renk :

Resim tek renk ile basılmıştır. Açıkdeğerlere sahip zeminler üzerinde koyu lekeler ileve arada yol ile verilen boşluk sonucunda dengeli bir etki hissedilmektedir.

Çizgi :

Sokağın konumlandırılması ve figürlerin konumlarına göre farklı boyutlandırılması perspektif etkisi yaratmıştır. Resimde lekesel bir anlayış mevcuttur. Hızla yapılan çizimlerde insanlar belli belirsiz karartı halindedirler.

Doku :

Litografi tekniğinin sağlamış olduğu teknik avantaj ve sanatçının lekesel uygulamaları ile yumuşak etki yaratan doku etkisi tüm yüzeyde hissedilmektedir.

Işık :

Ortasından tramvayın geçtiği sokak ışığı üzerine tam olarak alırken, ne insanlar ne de binaların ön yüzeyleri henüz tam aydınlanmamıştır.

4.17. Dimo Kolibarov

Resim 17. Dokosvane (Dokunuş)

(http://www.artonlinebg.com/en/members/category_id/25/id/8/pid/193.html0)

Künye :

Sanatçı : Dimo Kolibarov

Resmin adı : Dokosvane (Dokunuş), (50x65cm)

Teknik : Gravür

Tarih : 2008

Sanatçı Özgeçmişi :

Dimo Kolibarov (27.02.1965, Pomorie - ...)

Pomorie doğumlu olan sanatçı 1984 Plovdiv Tsanko Lavrenov Güzel Sanatlar Lisesi,1996 Sofia Güzel Sanatlar Akademisi mezunudur. Sofia Güzel Sanatlar Akademisi'nde Prof. Assis. olarak çalışmaktadır.

Resmin tanımı :

Dokunuş adlı resim yatay dikdörtgen olarak kurgulanmıştır. Resmin sol kısa kenarında,sırtını dayayarak at üzerinde oturan ve hareket halinde olduğu hissedilen bir kadın figürü bulunmaktadır. Kadın sağ eli ile atın yularını tutarken sol eli açık olarak havada,boşluktadır. İnce tek parçadan oluşan,yumuşak kumaştan yapılmış,açık renk bir elbise giymektedir. Figürün başında kuş bulunmaktadır. Kuşun sol kanadı neredeyse kadının yüzünün sol yanının tamamını kapatarak omuzlarına kadar uzanır. Kuyruğu ve başı ile bir doğru oluşturan kuşun kuyruğu tek bir tüy gibi görünmekte ve kadının arkasında yer alan erkek figürünün her iki gözünü de kapatan bir bariyer oluşturmaktadır. Erkek figürü kadının tam arkasında ve frontal duruşta. Kadının kıvrık saçları, kuş tüyü ve resmin arka fonu içerisinde yer alan dokularla kaynaşmış, yarı yarıya yok olmuş gibidir. Kadın burun ve alın kısmı gri, başı siyah bir ata binmektedir. Boynundan aşağıya doğru uzandığını düşündüğümüz açık renk bir giysi ile resmedilmiştir. Resimde birbirinden bağımsız iki kuş tüyü ve Kiril alfabesine ait harfler görülmektedir. Sol boşlukta, üstte dik olan tüyün yanında resmin yapım yılı yazmaktadır.

Resmin Konusu :

Kolibarov, çalışmada yer alan eseri ve kendi sanat anlayışı ile ilgili yapılan röportajda resmin içerisinde yer alan figürler ve anlamlarını kısaca şöyle anlatmıştır. At, insanların seyahat etme isteğini sembolize etmektedir. Bu seyahat mekân ve mesafelerle sınırlı değildir. Zaman içinde,zamanın ötesinde gezintiler ile zamanın gerçekliğini, mekâna bağlılığı ortadan kaldırmıştır. Bu yolculukla zamansızlık, acılar, korkular, sembolize edilmektedir. Resimde yer alan kanatlar uçmayı sembolize etmektedir. Kanatlar, insanların meraklarına yenildiklerinde, duygularına kapıldıklarında ve hayallerinin peşinden koşmak istediklerinde kullandıkları,

mekândan bağımsız en hızlı kaçışların aracıdır. Tüy ise hızla akıp giden zamanın sembolüdür. Sanatçı çalışmalarında sıkça kullandığı at, tüy, kanat temaları ile insanı karakterize eden, diğerlerinden ayıran özellikleri, insanı var eden şeyleri, yaşam yolculuklarını anlatmak istediğini ifade etmektedir. (Kolibarov, 2019, Röpörtaj)

Plastik Değerler :

Plan :

Resimde 3 plan vardır. 1. planda at ve kadın, 2. planda figür, 3. planda ise arka fon yer almaktadır.

Kompozisyon :

Dokunuş adlı resim yatay dikdörtgen olarak kurgulanmıştır. Kapalı bir kompozisyonudur.

Renk :

Resim aquatint tekniği ile siyah-beyaz olarak basılmıştır. Kompozisyonun odak noktasını at başı oluşturmaktadır. Resimdeki en koyu leke buradadır. Atın arka kısmı, üstündeki kadın ve arkadaki erkek figürü ile leke orta değerlerde üst sağ köşeye doğru yumuşak bir hareket içerisindedir. Atın baş kısmının arkasına denk gelen dairesel açık renk fon, dikdörtgenin dörtkenarına doğru koyulaşarak ulaşmaktadır. Açık koyu kontrastı ile ana tema olan at ve figürler bu şekilde ön plana çıkarılmıştır.

Çizgi :

Sanatçı gerçekçi desen anlayışı ile figüratif çalışmalar yapmaktadır. Estetik ve sağlam bir desen anlayışı vardır. Kadın ve erkek her iki figürün alın ve kafalarında görülen deformasyonlar konstrktüivist anlayışın işareti gibidir. Sembolik anlatım dili, metaforik kurgulama ile sanatçı klasik anlayışa çağdaş bir yorum katmaktadır.

Resimdeki ince işçilik, estetik ve yumuşak geçişler sanatçının tekniğe olan hâkimiyetinin göstergesi niteliğindedir.

Doku :

Sanatçı saçlar, tüy, kumaş gibi elemanları gerçeğe özdeş olarak ustaca kullanmıştır. Resmin genelinde ise çeşitli doku uygulamaları ile elemanlar arasında geçiş sağlamıştır.

Işık :

Sembolik anlatım ve kurgunun görüldüğü resimde ışık sanatçının amacına hizmet etmek amacı ile bölgesel kullanılmıştır.

4.18. Rumen Skorchev

Resim 18. Жажда за полет II (Uçma Özlemi II)

(<https://balkan.auction/bg/auction/4456482>)

Künye :

Sanatçı : Rumen Skorchev

Resmin adı : (Uçma Özlemi II, (24,5x 31,5cm)

Teknik : Gravür

Tarih : 1987

Sanatçı Özgeçmişi :

Rumen Skorchev (07.10.1932, Targoviste - 06.09.2015, Sofia)

Bulgar resim, illüstrasyon, grafik sanatçısıdır. 1964 Sofia Nikolay Pavloviç Güzel Sanatlar Akademisi İllüstrasyon Bölümü mezunudur. Veselin Staykov'un atölyesinde eğitim almıştır. Aynı Üniversitede Öğretim Üyesi olarak çalışmıştır. Uluslararası ödülleri bulunan sanatçı, Bulgaristan "Devlet Sanatçısı" unvanı sahibidir (<https://nha.bg/bg/stranica/rumen-skorchev;>
https://nha.bg/uploads/ckeditor/Rumen_Skorchev_Siankata_i_Svetlinata-1.pdf).

Resmin Tanımı :

Yatay dikdörtgen olarak kurgulanan resimde bir ana temanın yer aldığı dikdörtgen ve alt ve sol kısa kenarı boyunca lokalize küçük figürlerin yer aldığı bordür görülmektedir. Sanatçının "Uçma Özlemi" olarak adlandırdığı resimde odak noktada atlar yer almaktadır. Ard arda ve iç içe geçmiş at silüetleri resmin genelinde irili ufaklı olarak görülmektedir. Resmin sağ kısa kenarından sola doğru yönelen iki büyük at hızla koşarken adeta uçar gibi resmedilmişlerdir. Karanlıklar içerisindeki başını zar zor seçebildiğimiz atın yüz ifadesi dehşet uyandırmaktadır. Yanındaki atla kavga eder, yarışır gibi tam da belli olmayan bir kargaşanın ortağıdır. Bu zamansız ve mekânsız tamamlanmamış izlenimi veren iki at deseninin üzerinde sağ üst köşede Pegasus'u andıran bir küçük at, kanatlarını açmış olarak, gökten düşer gibi kompozisyona dâhil edilmiştir. Sağ altta deforme edilerek, daire formu verilen bir at deseni bulunmaktadır. Yanında üzerinde binicisi olan bir diğer at görülmektedir.

Binici atın hemen ön yanında yer alan bir boğa yılanı ile mücadele ederken resmedilmiştir. Binicinin elinde mızrak vardır. Mızrak ile yılanın başını yaralamış, ancak henüz onu öldürmeye muvaffak olamamıştır. Yılanın kuyruğunun değdiği noktada bir kilise bulunmaktadır. Kilisenin önünde elinde mızrak bulunan bir erkek durmaktadır. Kilise ve atlı binici arasında sarmal olarak uzanan yılan her iki figür ve kilise arasında bağlantı oluşturarak bir anlam bütünlüğü yaratmaktadır. Kilisenin hemen yanından başlayarak sol üst köşeye kadar uzanan bordürde kuşlar, kanatlar, uçan atlar, bina silüetleri vs. yer aldığı bir karmaşa resmedilmiştir. Bu alanda çoğunlukla kırmızı kullanılmıştır.

Resmin Konusu :

Sanatçı resminde uçuş özlemini konu olarak ele almıştır. Resimde yer alan tüm elemanların gerçekle ve zeminle bir bağlantısı yoktur. Uçar halledirler. İnsanlar, hayvanlar, yaşam, ölüm,savaş, din konuları zemini olmayan bir alanda bir araya getirilerek kompozite edilmişlerdir.

Plastik Değerler :

Plan :

Resim yatay dikdörtgen olarak kurgulanmıştır. Soyut bir anlatımdır. Tek plan uygulanmıştır.

Kompozisyon :

Resim yatay dikdörtgen olarak kurgulanmıştır. Açık bir kompozisyondur.

Renk :

Yatay dikdörtgen olarak kurgulanan resim,karışık teknikler uygulanarak siyah ve kırmızı olarak toplam iki renk kullanılarak basılmıştır.

Çizgi :

Figürlerin belli belirsiz olarak serpiştirildiği kompozisyonda soyut bir yorum mevcuttur. Düşlerin, bilinçaltı ürünlerinin resmedildiği sürrealist etkileri görmek mümkündür. Sert konturlar, hızlı geçişler ile oluşturulan kontrastlar, dinamizmi rahatlatan boş alanlar, lekelerin dengesi usta bir elin izlerini taşımaktadır. Geniş alanlarda bolca ve serbestçe kullanılan düzensiz karalamaların, yer yer çok ince detaylarda sağlam bir desen anlayışının yer aldığı görülmektedir.

Doku :

Sanatçı kendi tekniği ile gravür tekniklerini birleştirmiş ve lekesele, rastlantısal dokular elde etmiştir.

Işık :

Açık koyu lekeler kullanılarak ışık etkisi yaratılmıştır. Ancak gerçek bir ışıktan bahsetmek mümkün değildir.

4.19. Petar Chuklev

Resim 19. Nimfa (Su Perisi)

(<https://cavalet.bg/collections/petar-chuklev-kartini/products/74034-nimfa>)

Künye :

Sanatçı : Petar Chuklev

Resmin adı : Nimfa (Su Perisi), (12 x 9cm)

Teknik : Kuru Kazıma, Asitle Yedirme

Tarih : 2013

Sanatçı Özgeçmişi :

Petar Chuklev (1936, Sofia -....)

Petar Chuklev 1960 Sofia Güzel Sanatlar Akademisi mezunudur. Prof. Eftim Tomov atölyesinde Grafik, Prof. Veselin Staykov atölyesinde de illüstrasyon eğitimi almıştır. Sofia Güzel Sanatlar Akademisi'nde profesör olarak çalışmış ve emekli olmuştur. Çağdaş Bulgar Sanatı'nın en büyük klasik gravür ustalarından biri olarak kabul görmektedir. Çağdaş yorumlara ulaşan, mitolojik konulu figüratif çalışmaları ile ön plana çıkmaktadır (<https://cavalet.bg/collections/petar-chuklev-kartini>).

Resmin Tanımı :

Resimde gece karanlığında bir kaya üzerine çıplak olarak oturmuş bir kadın,arkasında karanlıklar içerisinde bir figür, gökyüzünde ay ve düşen bir yıldız görülmektedir.

Resmin Konusu :

Konusu su perileridir. Mitolojide su tanrıları yanında su perilerinin de görüldüğü bilinmektedir. Bulgar Mitoloji'sinde "Nimfa" adı ile anılan su perileri, pınar ve akarsularda yaşarlar. Naiad hangi su kaynağında yaşıyor ise o kaynağın kızı olduğuna inanılır. İçinde yaşadıkları suyu korudukları, sahip oldukları su vasıtası ile hasta olanlara şifa dağıtma gücüne haiz oldukları söylenmektedir. Ancak, öfkeleri çok tehlikeli olarak bilinmektedir. Su perilerinin kendilerini görenleri esir aldıkları, izinsiz suyunu alan ya da suyunda yıkananları cezalandıkları, bu cezaların en büyüğünün de delirtmek olduğu iddia edilmektedir (Grimal,1997, 526). Mitolojik konulu bu resimde su perisinin nehrin kenarında bir taşa oturduğu görülmektedir. Muhtemelen suyundan izinsiz içen ya da kendisini gören birini esir almış ve onu karmaşanın içine hapsedmiştir. Figürün arkasında yer alan ve kökleri ile nehir yatağına bağlı olan karmaşa, içindekini sıkı sıkı sarmalamış adeta yutmak üzeredir.

Gece, yoğunluk, keskinlik ve konu bütünleştğinde resimde şiirsellikten uzak, depresif bir ifadesi olduğu hissedilmektedir.

Plastik Değerler :

Plan :

Resimde önde kaya üzerine oturan kadının yer aldığı birinci plan ve ardındaki boşluğu kaplayan ikinci plan yer almaktadır.

Kompozisyon :

Resim, dik dikdörtgen olarak kurgulanmıştır. Açık kompozisyonudur.

Renk :

Resim lacivert-beyaz olarak karışık gravür teknikleri kullanılarak yapılmış ve basılmıştır. İnce ince etüt edilen resimde orta ve açık leke değerleri mevcuttur.

Çizgi :

Sağlam bir desen anlayışı mevcuttur. Çizgilerin kısa, birbirini sert kesen dinamizmi, figürde olduğu gibi yumuşak dairesel hareketi ile çok yoğun bir işçilik gözlemlenmektedir. Kâğıtta işlenmemiş alan bulunmamaktadır.

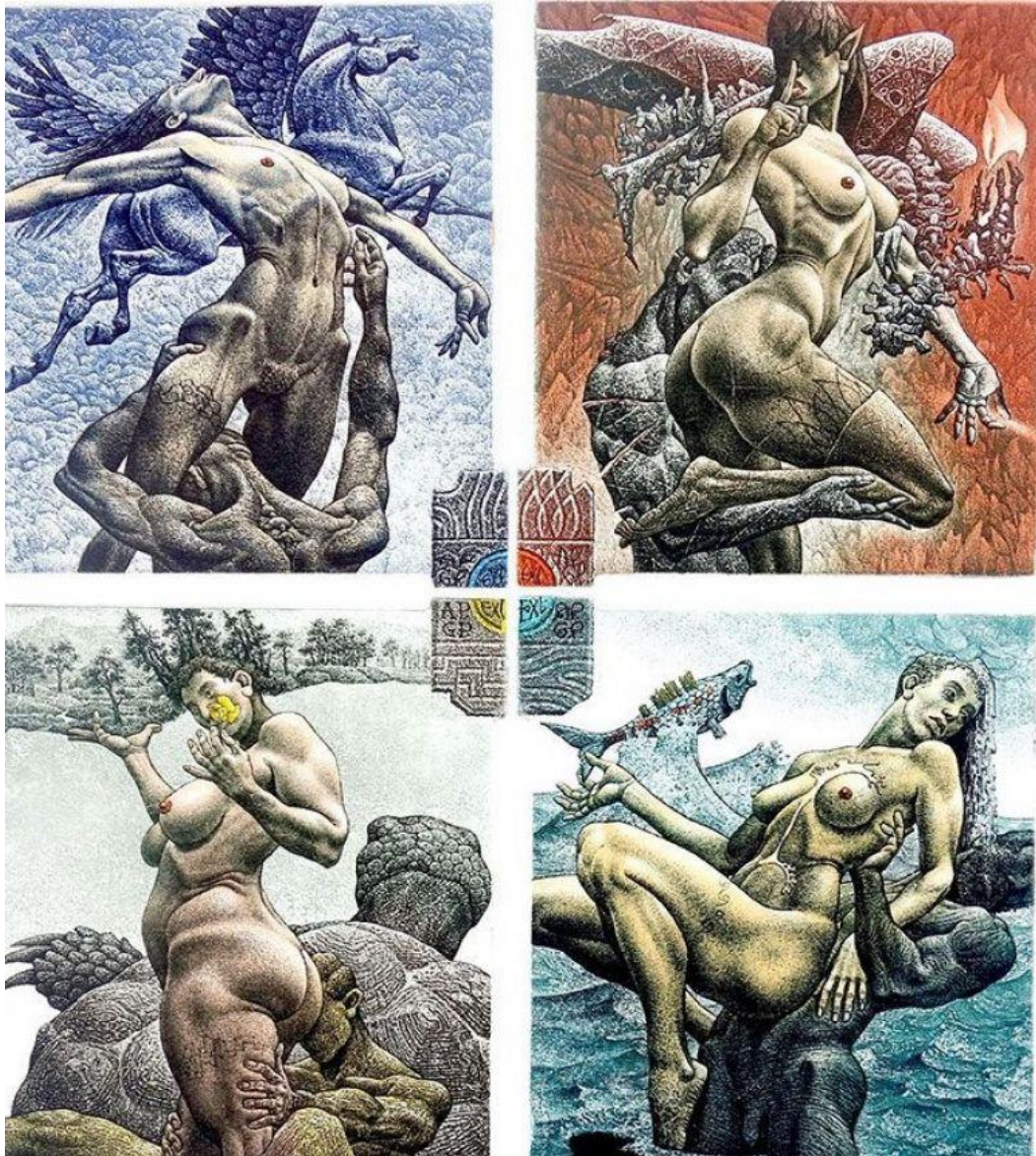
Doku :

Mitoloji konulu resimde figür ve etrafında yer alan tüm elemanlar mitte yer alan özellikleri yansıtacak şekilde iyi etüt edilmiş ve dokular her alana yayılmıştır.

Işık :

Gece ay ışığı görülmektedir. Ortam karanlıktır. Ancak ana tema kadın ve diğer yardımcı elemanları hissettirecek kadar etkili kullanılan ışık ile vurgular yapılmıştır.

4.20. Yulian Yordanov

Resim 20. Four Elements (Dört Element)

(<https://impressio.dir.bg/atelie/dvama-ot-nay-dobrite-grafitsi-v-sveta-gostuvat-vav-varna>)

Künye :

Sanatçı : Yulian Yordanov

Resmin adı : Dört Element

Teknik : Gravür

Tarih : 2011

Sanatçı Özgeçmişi :

Yulian Yordanov (16.12.1965, Loveç - ...)

1995 yılında Nikolay Pavloviç Güzel Sanatlar Akademisi'ni bitirmiştir. Prof. Petar Chuklev atölyesinde Grafik eğitimi almıştır. Yulian Yordanov'un çalışmalarında zaman ve mekân ana başlangıç noktalarını oluşturmaktadır. Eserlerinde işlediği ana temalar: Yunan Mitolojisi, Bulgar Folkloru ve Tarih 'dir. Ancak, plastik dilin evrensel önerisi onun Balkan kültürü çerçevesinde kapalı kalmasına müsaade etmez ve eserlerin şiir, müzik, mimarlık, alegorilerine sahip fantastik bir yol bularak sırrıları aşmasını sağlar. Sanatçının romantik, pragmatist sanat felsefesine sahiptir (<http://www.diaskop-comics.com/article.aspx?id=1526>).

Resmin Tanımı :

Resim, dikdörtgen ana plan üzerinde yer alan dört simetrik bölümden oluşmaktadır. Bütünde dik dikdörtgen olarak kurgulanmıştır. Her dikdörtgenin orta noktaya dönük köşelerinde minik bir dikdörtgen alan oluşturulmuştur. Hepsi bir arada ve bütüncül bakıldığında bir başka dik dikdörtgen varlığı sezilmektedir. Her bir bölümde bir kadın bir erkeğin figürü çıplak olarak resmedilmişlerdir. Hepsinde de kadınlar erkeklerin kolları üzerinde yükselmektedirler. Resimde kaplumbağa sırtında oturan bir erkek figürü kollarında yer alan kadın, başının üzerinde sol eli ile doğayı tutarken,sağ eli ile sarı bir çiçek koklamaktadır. Kadın kalça ve göğüsleri büyük olarak resmedilmiştir. Renkler gri ve açık kahve olarak tercih edilmiştir. Sağ altta yer alan kadın,su içerisinde göğesini doğru bir erkek kollarında yükselir. Sağ elinin işaret

parmağı ile başparmağı ile bir balığı kuyruğundan yakaladığı görülmektedir. Saçları gökyüzündeki bulutlara ulaşmış ve sular saçlar aracılığı ile bulutlardan tekrar denizlere ulaşmaktadır. Sol üstte Pegasus'un kanatları altında ve bir erkek bedeni üzerinde yükselmekte olan genç bir kadın olarak görülmektedir. Mavi - gri renklerin hâkim olduğu alanda yer alan boşluklar içinden havanın adeta dolaştığı hissedilmektedir. Kırmızı ve gri renklerin hâkim olduğu sağ üst alanda ağızdan alevler saçan bir iskelet dragonun önünde ve genç bir erkek figürünün kollarında yükselen kadın görülmektedir.

Resmin Konusu :

Resim yüzeyinin tüm alanlarını, çok ince hesaplarla, detaylı olarak kullanmakta olduğu görülmektedir. Büyük lekelerin dengeli olarak dağılması ve ayrıntılardaki eşsizlik resimlerde anıtsal bir etki bırakmasına sebep olmaktadır.

Resim, dikdörtgen ana plan üzerinde yer alan dört simetrik bölümden oluşmaktadır. Sağ üst alanda ateş, sol üst alanda hava, sağ altta su ve sol altta toprak elementini sembolize eden kompozisyonlar bulunmaktadır. Yaklaşık 2000 yıldan fazla süredir bu dört elementin insan hayatına hükmettiği, ululuk, ölümsüzlük, umut ve gücün sembolü olarak karşımıza çıktığı görülmektedir. Hava, elementler arasında en hafifi, en ruhani, en değişken, en tutarsız, en özgürü olarak tanımlanmaktadır. Yaşam enerjisinin kaynağıdır. Hava, resimde Pegasus'un kanatları altında ve bir erkek bedeni üzerinde yükselmekte olan genç bir kadın olarak görülmektedir. Mavi - gri renklerin hâkim olduğu alanda yer alan boşluklar içinden havanın adeta dolaştığı hissedilmektedir. Ateş, yakıcı, yıkıcı, öfkeli, sıcaktır. Çok iyi kontrol edilmesi gerekmektedir. Sert doğa koşullarına karşı insanların beslenme ve ısınma ihtiyaçlarını karşılayan faydacı, aniden büyük kayıplara, yıkımlara ve acılara sebep olabileceğinden de sakınılıp, kontrol altında bulundurulması gereken tehlikeli güç olarak karşımıza çıkmaktadır. Kırmızı ve gri renklerin hâkim olduğu bu alanda ağızdan alevler saçan bir iskelet dragonun önünde ve genç bir erkek figürünün kollarında yükselen ateş seks, tutku ve şehvetin de sembolüdür. Sol altta yer alan toprak elementi yer altı ve yerüstü yaşamı yansıtır. Bir yandan ölüm ve yaşamı

anlatırken bir yandan da üretkenliği, bereketi ve doğurganlığı sembolize eder. Resimde yeryüzünü sembolize eden kaplumbağa sırtında oturan bir erkek figürü kollarında yer alan toprak, başının üzerinde sol eli ile doğayı tutarken, sağ eli ile sarı bir çiçek koklamaktadır. Diğer elementlerin aksine toprak kalça ve göğüsleri büyük olarak resmedilmiştir. Bu tercih ile doğurganlık ve yaratıcılık vurgulanmak istenmiştir. Renkler gri ve açık kahve olarak tercih edilmiştir. Sağ altta yer alan Su, deniz içerisinden göğe doğru bir erkek kollarında yükselir. Sağ elinin işaret parmağı ile başparmağı ile bir balığı kuyruğundan yakaladığı görülmektedir. Saçları gökyüzündeki bulutlara ulaşmış ve sular saçlar aracılığı ile bulutlardan tekrar denizlere ulaşmaktadır. Bir nevi su döngüsüne işaret edilmektedir. Dünyanın yüzeyinin yarısından çoğunu, insan bedeninin %70'ini, havanın büyük bölümünü su oluşturmaktadır. Temizlik ve arınma aracıdır. Bedeni ve ruhu temizler. Sesi ilahidir. Vazgeçilmezdir. Kontrol edildiğinde faydalı, elzem, edilmediğinde yıkıcı bir güçtür. (Ronnberg ve Martin, 2010: 112). Dört bölümün tam ortasında bir küçük dikdörtgen yer almaktadır. Bu dikdörtgen artı işareti şeklinde 4 eşit parçaya bölünmüştür. Dikdörtgen madalyonun ortası tam daire şeklindedir. Her bir bölüm bağlantılı olduğu elementin rengini almıştır. Hava ve su mavi, ateş kırmızı, toprak ise yeşil ve sarı renk ile bütüne bağlanmıştır. Daire içerisinde exlibris yazısını görmek mümkündür. Dairenin sağ ve solunda ise yerleştirilen AP, GP harfleri ile exlibris sahibi işaret edilmektedir.

Plastik Değerler :

Plan :

Resim kurgusal olarak dört ana dikdörtgen plandan oluşmaktadır. Her bir alan kendi içerisinde planlara ayrılmaktadır. Sol üst alanda erkek ve kadın figürü ön planda, arklarında pegasus ve en arkada gökyüzü yer almaktadır. Sağ üstte kadın önde, arkasında erkek, onların ardında dragon ve en arkada fon ile toplam 4 plan yer almaktadır. Sol altta önde kadın, arkasında erkek, arkalarında kaplumbağa, en arkada fon ile 4 plan bulunmaktadır. Sağ altta kadın erken önde, arkalarında deniz ve en arkada gökyüzü bulunmaktadır.

Kompozisyon :

Eserde merkezi, açık kompozisyon anlayışı görülmektedir.

Renk :

Eser de sarı, kırmızı, mavi, yeşil, mor, kahverengi, lacivert, beyaz 9 renk kullanılmıştır. Renkler sembolik anlama göre seçilmiştir. Ateş için kırmızı, su için mavi, toprak için yeşil ve kahverengi, hava için mor renk tercih edilmiştir. Renkler kütleli lekeler halinde kullanılmamıştır. Desenlerde yumuşak ve eriyen ton geçişleri ile adeta şeffafmış gibi uygulanmıştır.

Çizgi :

Figüratif çalışmanın geneline sağlam bir desen anlayışı hâkimdir. İllüstratif, sembolik anlatım diline uygun olarak kadın figürlerin anatomileri değişikliğe uğratılmış, yer yer abartılı bir anlatımla kompozisyon tamamlanmıştır. Her dört bölümde yer alan erkek figürleri anatomik olarak oldukça detaylı etüt edilmişlerdir. Abartılı kas yapıları, güçlü bedenleri ile resmedilen genç erkeklerin yüzleri görülmemektedir.

Doku :

Tüm alanlarda ince ayrıntıları ile doğala özdeş doku uygulamaları bulunmaktadır.

Işık :

Resmin grafiksel ve sembolik anlatım diline uygun olarak amaca uygun ışık kullanımı mevcuttur. Kaynağı belli olmayan, vurgulanmak istenen bölgeyi aydınlatan ışık tercih edilmiştir.

4.21. Simeon Venov

Resim 21. Vızduh II (Hava II)

(<https://www.galleryloran.com/bg/exhibitions/view/simeon-venov-1933-1999-grafika>).

Künye :

Sanatçı : Simeon Venov

Resmin adı : Vızduh II (Hava II),76x58cm

Teknik : Litografi

Tarih : 1980

Sanatçı Özgeçmişi :

Simeon Venov (1933, Sofia - 1999)

1957 Sofia Nikolay Pavloviç Güzel Sanatlar Akademisi İllüstrasyon Bölümü mezunudur. Prof. İlia Beskov atolyesinde eğitim almıştır. Simeon Venov “İnsanlar”, “Zaman”, “Hava” ve “Patlama” temaları üzerinde yoğunlaşmakta ve bu başlıklar altında yaptığı koleksiyonları ile tanınmaktadır. Venov, siyah-beyaz sanatının, izleyiciye verdiği saf, duygusal ve sofistike estetik güç ile çağdaşlarından ayrılmaktadır. (<http://www.galleryloran.com/archive/news/simeon-venov-1933-1999-grafika>)

Resmin Tanımı :

Resim dik dikdörtgen olarak kompoze edilmiştir. Merkezi bir kompozisyon mevcuttur. Kimi tam etüt edilmiş, kimi taslak aşamasında bırakılmış beş adet kadın portresi ile ait iç içe geçen beden ve organlarının yer aldığı resimde tüm figürlerin hava akımına kapılmışçasına kabarıp, uçtuğu görülmektedir. Koyu renk lekenin yer aldığı ana figürün önünde yer alan iki figürün göğüs kafesleri birleşmiş ve oksijen ile dolmuş gibidir. Resimde iki eşit daire formunun açıkça görüldüğü alanda sanatçının eskizi yarım kalmış gibi görülse de aslında havanın berrak, rahatlatıcı ve hayati rolünü en sofistike şekilde verme çabası hissedilmektedir. Figürlerin yüz yönelimlerinin sağa ve aşağıya doğru olduğu ancak, merkezden etrafa bir patlama olmuşçasına el, kol ve diğer elemanların her yöne dağıldığı görülmektedir. Figürlerin en arkasında yer alan ana figür tarama yöntemi ile sert karşılaşmalarla etüt edilmiştir. Figürün bedeni belirsiz, kaba geçişler ile oluşturulmuştur. En koyu ve blok lekenin başta yer aldığı görülmektedir. Hemen önünde yer alan iki figürün de baş etütleri diğeri ile aynı özelliklere sahiptir.

Resmin Konusu :

Resimde hava konu olarak ele alınmaktadır. Resim içerisinde oluşturulan boşluklar, uçuşan, parçalanan, birbirinden bağımsız gibi görünüp hava ile yönetilen tüm elemanlar resmin odağında yerlerini almışlardır.

Plastik Değerler :**Plan :****Kompozisyon :**

Resim dik dikdörtgen olarak kompoze edilmiştir. Resimde merkezi, kapalı bir kompozisyon tercih edilmiştir.

Renk :

Tek renk olarak basılmıştır. Leke değerleri dengeli ve resim içerisinde havayı hissettirircesine rahat ele alınmıştır.

Çizgi :

Resimde figürler incelendiğinde fiziksel özellikleri ve durağan yüz ifadeleri ile teknik anlamda desende yapısalıcı bir üslup sezinlenmektedir.

Doku :

Sanatçının taşbaskı tekniğinin tanıdığı tüm imkânları ustaca kullandığı görülmektedir.

Işık :

Açık koyu değerlerin etkisi ile ışık etkisi yaratılmıştır. Işık kaynağı bulunmamaktadır.

4.22. Stoian Tzanev Tzanev

Resim 22. Godinata na .... (.... Senesi)

(http://www.gallery8.net/autor_wrk.php?WID=1566&AID=00007)

Künye :

Sanatçı : Stoian Tzanev Tzanev

Resmin adı : Godinata na .... (.... Senesi), (11x16cm)

Teknik : Litografi

Tarih : 1989

Sanatçı Özgeçmişi :

Stoian Tzanev Tzanev (28.02.1946, Burgas - 05.02.2019, Burgas)
(<https://cavalet.bg/collections/stoian-tsanev-kartini/grafika>).

1973 Varşova Güzel Sanatlar Akademisi Resim Bölümü'nden mezun olmuştur. Andjey Rudjinski atölyesinde eğitim almıştır. Resim, heykel, seramik çalışmaları yapmıştır. Eserlerinin konularını genellikle Bulgaristan kültür ve tarihi mirası oluşturmaktadır. Sanatçı ironi ve paradokslarla yarattığı garip ve fantastik uygulamaları ile tanınmaktadır (<https://sofia-art-galleries.com/2019/05/05/stoian-tsanev-1946-2019-zhivopis-i-grafika-v-galeriya-arte/>).

Resmin Tanımı :

Resim yatay dikdörtgen olarak kurgulanmıştır. Karşılıklı uzun kenarların tam orta noktasından birleşen bir doğru ile ikiye ayrılmış gibi görünmektedir. Sol taraf açık lekelerin, sağ taraf koyu değerlerin bulunduğu iki alan yaratılmıştır. Tam orta noktada, daire formunda, orta değerde her iki alan arasında geçiş yapan bir alan bulunmaktadır. Dairenin sol tarafı daha açık, sağ tarafı daha koyu leke değerine sahiptir. Dairenin etrafında belli aralıklarla sıralanmış on adet üçgen alan bulunmaktadır. Sağdaki koyu olan içerisinde at formunda açık değer göze çarpmaktadır. Solda yer alan alanda, ortadaki daire formunun arkasında 2/3'ü görünen bir başka daire formu bulunmaktadır. Litografi tekniği ile yapılan resimde ortadaki daire formu kırmızı, arkasındaki yeşil, solda, onların arkasında yer alan fon ise mavi renktedir. Yeşil daireyi dikdörtgenin kısa kenarına bağlayan beyaz gri – renklerde bir dar bordür görülmektedir. Kırmızı daire bir maskı andırmakta ve yönü sağa dönük halde kurgulanmıştır. Üzerinde oluşan koyu lekeler göz gibi yüz ayrıntılarını anımsatmaktadır. Kırmızı dairenin etrafını saran üçgenler ise sarı renktedir. Sağdaki koyu lekenin üst köşesinde yer alan bölümde tabloların asıldığı sergi salonu izlenimi veren üçgen bir alan seçilmektedir. Özellikle at formunda açıkça sanatçının heykel çalışmalarından kazandığı yorumu görmek mümkündür. Üst köşede eserin yapım yılı açıkça görülmektedir. Kırmızı, mavi ve yeşil renk alanlarda,

siyah karalama çalışmaları göze çarpmaktadır. Resmin içerisinde at formu, dairelerin etrafını saran beyaz kontur ve şerit ve bantlarla ışık etkisi tüm resmi dolaşmaktadır. Geometrik formların hâkim olduğu çalışmasa geçişler net ve serttir. Her ili alan arasında yaratılan çizgi de nettir. Ortadaki maskın karanlık yüzünün karanlık alana yönelmesinin de tesadüf olmadığı sezilmektedir.

Resmin Konusu :

Resmin adı ‘... Senesi 1989’ Bulgaristan’da yaşayan Türklerin ülkeden çıkmaya zorlandığı bir dönemdir. Sanatçının bu tarihte yaşanan kargaşa, ayırım ve keskin sınırları resimde kendine ait ironik yaklaşımla oldukça net bir şekilde aktarmaya çalıştığı düşünülmektedir.

Plastik Değerler :

Plan :

Resim 2 plandan oluşur. Ön ve arka Plan. Arkada flu, belirsiz bir alan vardır. Bu alanın önümde ise at, daire ve maskeli form yer almaktadır.

Kompozisyon :

Resim yatay dikdörtgen olarak kurgulanmış bir açık kompozisyonudur.

Renk :

Karşılıklı uzun kenarların tam orta noktasından birleşen bir doğru ile ikiye ayrılmış gibi görünmektedir. Sol taraf açık lekelerin, sağ taraf koyu değerlerin bulunduğu iki alan yaratılmıştır. Tam orta noktada, daire formunda, orta değerde her iki alan arasında geçiş yapan bir alan bulunmaktadır. Dairenin sol tarafı daha açık, sağ tarafı daha koyu leke değerine sahiptir.

Çizgi :

Zaman zaman düz,keskin, zaman zaman yuvarlak, yumuşak ana çizgi hatlarının hissedildiği resimde leke ve renk alanları ile kompozisyon oluşturulmuştur.

Doku :

Sanatçının taş üzerine fırça ile yaptığı serbest ne gerçekle bağlantılı olmayan uygulamaları mevcuttur.

Işık :

Resmin içerisinde at formu, dairelerin etrafını saran beyaz kontur ve şerit ve bantlarla ışık etkisi tüm resmi dolaşmaktadır. Geometrik formların hâkim olduğu çalışmada geçişler net ve serttir.

4.23. Stoimen Stoilov

Resim 23. 1150 Godini Kirilitsa (1150 Yıl Kiril Alfabetesinin Yazılışı)
(<http://politika.bg/article?id=53074>, 14.03.2019)

Künye :

Sanatçı : Stoimen Stoilov

Resmin adı : 1150 Godini Kirilitsa (1150 Yıl Kiril Alfabetesinin Yazılışı)

Teknik : Litografi

Tarih : 2013

Sanatçı Özgeçmişi :

Stoimen Stoilov (18.09.1944, Varna - ...)

1972 Sofia Nikolay Pavloviç Güzel Sanatlar Akademisi Grafik ve İllüstrasyon Bölümü mezunudur. Prof. Vladislav Paskalev atölyesinde eğitim almıştır. Viyana Üniversitesinde Profesör olarak çalışmıştır. Hayatının büyük bir kısmını ABD, Almanya, Avusturya gibi ülkelerde çalışarak geçirmiştir (<https://cavalet.bg/blogs/blog/stoimen-stoilov-povelitelyat-na-vremeto>).

Resmin Tanımı :

Resim dik dikdörtgen olarak kurgulanmıştır. Resimde 7 figür bulunmaktadır. Bunlardan biri kadın, diğerleri erkektir. Resimde yatay 5 plan bulunmaktadır. İlk ve en ön planda kadın, 2. Planda iki erkek figür, 3. Planda iki yanda oturan iki figür, 4. planda iki erkek figür, en üst planda ise mimari formlar bulunmaktadır.

Resmin Konusu :

Stoimen Stoilov bu eserde 1150 yıllık bir döngüyü resmetmektedir. Bu resim Moskova'daki Bulgar büyükelçiliğinde verilen bir davette tanıtılmış, kopyaları Vladimir Putin, Başbakan Dimitri Medvedev, Rus Parlamento üyelerine hediye edilmiştir.

Sanatçının önemli kimlikleri olan insanları tesadüfen bir araya getirip resmetmediği bilinmektedir. Zira burada resmedilen kişiler ve yaşadıkları dönem farklılıklar arz etmektedir. Rus tarih yazımı tarafından Bulgar olduğu kabul edilen Kiril ve Metodiy kardeşler, hem Ortodoks Hıristiyanlığı hem de Kiril alfabesini Ruslara kazandırmışlardır. Özkan, Rus tarih yazarlarının Rus olanlarla olmayanlar arasında sürekli bir bağlantı kurma çabası içerisinde olduklarını iddia etmektedir. Özellikle Rusların Bulgarlarla ortak bir tarih yazmak istemelerini kullandıkları alfabenin aynı olmasına (Kiril), Ortak dinlerine (Ortodoks Hıristiyanlık), 1893 yılında yaşanan savaş gibi pek çok sebep göstermektedir (Özkan,2018). Resimde 9

ve 10 numaralı alanlarda Rus ve Bulgar kiliseleri sembolize edilmektedir. 8 numaralı alanda Kiril'in hemen yanında duran kitabın üzerindeki mimari Kiril alfabesinin yazıldığı kilise ile ilişkilendirilmiştir. Çar Nikolay resmi üniforması içerisinde ve din adamı ve kilise ile yan yana, dayanışma içerisinde. Prenses Olga başında halesi, elinde dinin sembolü haçı tutmakta ve din adamının etekleri dibinde yer almaktadır. Figürler konumları, yaşadıkları dönem özelliklerini gösteren kostüm ve duruşları ile resmedilmişlerdir. Resimde 1 numaralı figür Rus Çarı Nikolay II'nin kızı Prenses Olga, 2 numaralı figür Kiril alfabesi yazarlarından Methodios, 3 numaralı figür Rus yazar Puskin, 4 numaralı figür Aziz Kiprian, 5 numaralı figür Rus Çarı Nikolay II, 6 numaralı figür Bulgar şair ve yazar İvan Vazov'dur, 7 numaralı figür Kyrillos resmedilmiştir (Resim 24) (<http://politika.bg/article?id=53074>).

Resim 24. 1150 Yıl Kiril Alfabesinin Yazılışı

Plastik Değerler :

Plan :

Resimde dört plan mevcuttur. İlk ve en önde Rus Çarı Nikolay II'nin kızı Prenses Olga, 2. plandan numaralı figür Kiril alfabesi yazarlarından Methodios ve Kyrillos kardeşler, 3. planda Rus yazar Puskin, Aziz Kiprian, Rus Çarı Nikolay II, Bulgar şair ve yazar İvan Vazov bulunmaktadır. En arka planda ise mimari formlar yer almaktadır.

Kompozisyon :

Dik dikdörtgen, kapalı bir kompozisyonudur.

Renk :

Tek renk olarak basılmıştır.

Çizgi :

Resim kurgusal bir düzen içerisinde resmedilmiştir. Realistik bir aktarım mevcuttur. Sağlam desen anlayışı ve hikayeci bir anlatım mevcuttur. Detaylı ve ince bir desen anlayışı vardır. Yumuşak çizgiler ile kumaş kıvrımları, saç gibi detaylar ustaca verilmiştir.

Doku :

Saç,ten gibi doğal dokular, kumaş ve diğer elemanlardaki dokular gerçeğe özdeş olarak başarı ile verilmiştir.

Işık :

Merkezi plandaki formları aydınlatan ışık resmin kenarlarına doğru netliğini kaybetmiş ve koyu lekeler haline dönüşmüştür.

4.24. Zahari Kamenov

Resim 25. Ritual IV (Ritüel IV)

(<https://cavalet.bg/collections/archive/products/37007-ritual-iv>)

Künye :

Sanatçı : Zahari Kamenov

Resmin adı : Ritüel IV 40x50 cm

Teknik : Litografi

Tarih : 1986

Sanatçı Özgeçmişi :

Zahari Kamenov (30.07.1949, Vidin - ...)

1974 Ulusal Sanat Akademisi Resim Bölümü mezunudur. Kamenov özgürlüğünü yaşamı ve sanatı arasındaki uyma borçlu olduğunu söylemektedir. Sanatçı eserlerinde kişisel yaşamı ve yaşadığı bazı olayları aktardığını ifade etmektedir. Eserlerinde şiirin, Ryuichi Sakamoto'nun müziklerinden, Japon sanatı ve kültüründen etkiler izlenebileceğini belirtmektedir. İşlerine duygularının öncülük ettiğini vurgulayan sanatçı, sanatın ölmeyeceğini, aslında hiçbir şeyin yok olmayacağını iddia etmektedir (<https://artwizard.eu/?author=17&full=y>).

Resmin Tanımı :

Dik dikdörtgen olarak düzenlenen resmin üst bölümden başlayan yarım daire koyu leke resmin tabanına kadar uzanmaktadır. Sırtında bir hayvan ile saçsız,sakallı bir erkek figürü görülmektedir. Figürün yüzüsağa dönüktür. Figür bu planda tam ortada ve sırtındaki hayvanında yumuşak hareketi ile lekeye uyum sağlamış şekilde durmaktadır. Figürün ayaklarının arasından resmin alt tarafına doğru uzanan ışıklı bir alan görülmektedir. Frontal olarak duran figürün ayağı mısır primitif resimlerinde olduğu gibi yandan resmedilmektedir.

Resmin Konusu :

Ritüel adı verilen bu eserde primitif bir hikâye konu edilmektedir. Dini bir ritüel için avladığı hayvanı taşıyan avcı resmedilmektedir. Primitif hikaye gibi, primitif grafik öğelerin de desende kendini hissettirdiği görülmektedir. Avlanan hayvan için hayat bitmiş, direniş sona ermiştir. Bu teslimiyetçi durum çizgilere de yansımış, çizgiler yumuşamıştır. Ancak, hayat devam etmektedir ve avcının hayat kargaşası, telaşı sanatçının hareketli çizgilerinde kendini açıkça ortaya koymaktadır.

Plastik Değerler :

Plan :

Omzunda hayvan taşıyan adamın olduğu alan, arkadaki tepesi yarım daire şeklinde sonlanan fon ve arkada dikdörtgen kağıttan kalan açık renk alan olmak üzere 3 plan mevcuttur.

Kompozisyon :

Dik dikdörtgen, kapalı bir kompozisyonudur.

Renk :

Tek renk olarak basılmıştır. Yoğun olarak koyu leke değerleri içerisinde figür açık leke olarak vurgulanmaktadır.

Çizgi :

Resimde çizgilerin hareketi, dinamiği hissedilmektedir. Karışık ve karmaşık durum gözlenmektedir. Ancak omuzlarda duran hayvan dingin ve yumuşak çizgilere sahiptir. Taşbaskı tekniğinin avantajları ve sağlam bir desen anlayışı gözlemlenen resimde

Doku :

Sanatçının fırça tuçeleri ve çizgileri ile kendisine has dokular oluşturduğu görülmektedir.

Işık :

Figürün açık leke olarak değerlendirilmesi ile ışık etkisi yaratılmış ve kompozisyonun odağı olması sağlanmıştır.

4.25. Milko Bojkov

Resim 26. Bez Zaglavie (Başlıksız),
(<https://cavalet.bg/collections/milko-bojkov-kartini>)

Künye :

Sanatçı : Milko Bojkov

Resmin adı : Bez Zaglavie (Başlıksız), 35x50cm

Teknik : Litografi

Tarih : 2008

Sanatçı Özgeçmişi :

Milko Bojkov (03.03.1953, Resen - ...)

1972 Sofia Güzel sanatlar Lisesi, 1978 Sofia Nikolay Pavloviç Güzel Sanatlar Akademisi Resim Bölümü mezunudur. Prof. Dobri Dobrev atölyesinde eğitim almıştır (<https://cavalet.bg/collections/milko-bojkov-kartini>).

Resmin Tanımı :

Resim Dik dikdörtgen plandadır. Üç leke alanı rahatça görülmektedir. Bunlardan biri üst kısa kenarında tam orta noktada konumlanmış,uzun kenarın 1/4'ü yüksekliğinde, ikizkenar bir üçgen şeklinde açık leke görülmektedir. Bu açık lekenin hemen altında konturları düzensiz, dairemsi koyu leke alanı mevcuttur. Bu iki parça dışında resim yüzeyi orta leke değerine sahiptir. Lekeler arasında plan farkı bulunmamaktadır. Resim düzlemseldir. Açık, üçgen alan üzerinde hiçbir detay bulunmamaktadır. Koyu leke üzerinde çocukların karalama dönemi çalışmalarını anımsatan çizimler mevcuttur. Koyu açık kahverengi lekeden oluşan bu alanda desenler beyaz renk ile elde edilmiştir. Resmin tamamına yayılmış olan insan figürünün farklı hareketlerini çağrıştıran halde resmedilen lekeler burada beyaz renkle boyanmıştır. Ortada bir ev silueti ve geometrik formlar ile alan etüt edilmiştir. Geri kalan en geniş alan açık yeşil renk ve düz olarak boyanmıştır. Üzeri lacivert boya kalemi ile yer yer boşluklar bırakılarak karalanmıştır. Bu karalamaların en belirgin olanı siyah kalem ile açık lekenin tepe noktasından ve ortadaki koyu lekenin solundan aşağıya doğru uzanan ve sağ üstte bir sarmal ile biten kalın 2 parça çizgidir. Büyük alan soldan sağa 7, yukarıdan aşağıya 10 parçaya görünmez çizgilerle bölünmüş ve içerlerine siyah/beyaz lekeler ile farklı formlarda lekeler yerleştirilmiştir. Bu siluetlerin bazı orijinal zemin üzerine net görülür şekilde, rastgele karalanmadan, belirgin ama düzensiz siyah bir kontur ile çerçevelenmiştir. Alt sağ kısımda mavi bir leke beyaz renk ile çevrelenmiş ve bu konturun uzantıları

üstte balık kuyruğu,altta sadece bir çizgi olarak devam etmiştir. Basitçe bakıldığında bedene giyilmiş v yaka bir tişört görünümünde olan resmin tam kalp hizasında bir delik izlenimi veren koyu leke bulunmaktadır. Bu alandaki karalamaların dışarıdakilerin farklı olmasının tesadüf olmadığı düşünülebilir.

Resmin Konusu :

Resmin adı “başlıksız”dır. Soyut bir tasarımdır. Sanatçı basit çizgileri, dengeli kullandığı lekeleri, sembolik anlatım dili ile seyirciye basit düzenlemeler ile karmaşık mesajları aktarmaktadır.

Plastik Değerler :

Plan :

Resim düzlemsel, tek planlıdır.

Kompozisyon :

Resim Dik dikdörtgen planlı, açık bir kompozisyondur.

Renk :

Resimde lacivert, yeşil, krem, siyah, pembe, kahverengi olarak toplam 6 renk kullanılmıştır. Renk uygulamaları kahverengi blok leke halinde, siyah fırça tuşeleri şeklinde, lacivert çizgilerden oluşan karalamalar, yeşil fon renginde olduğu gibi düz olarak çeşitlilik göstermektedir.

Çizgi :

Daha çok çizgisel karalamalar ve lekeler halinde hissedilmektedir.

Doku :

Çizgi kanlıkları, fırça etkileri ile yüzeyde ratgele dokular elde edilmiştir.

Işık :

Anlamlı, sitemli ışık kullanımı yoktur.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Sonuçlar

Araştırma sonuçları amaç ve alt amaçlar doğrultusunda sınıflanarak aktarılmıştır.

Birinci Alt amaç: Bulgar asıllı Baskı Resim Sanatçılarının kimler olduğu?

Birinci Alt Amaca Göre Sonuçlar

Bulgar Baskı Resim Sanatında araştırılan 116 yıllık süre içerisinde yaşayan, yaşamını yitiren ve eser üreten pek çok sanatçı tespit edilmiştir. Bu sanatçılardan araştırmamıza konu olanlar: Vasil Zahariev Stoyanov, Nikola Pindikov, İliya Petrov, Preslav Karshovski, Nikola Krastev Zlatev, Pencho Balkanski, Sidoniya İlieva Atanasova, Zafir Hristov Yonchev, Pencho Kulekov, Mana Parpulova, Todor Panayotov, Zlatka Dabova Ivanova, Todor Atanasov, Anton Petkov, Grigor Spiridonov, Lyuben Stoev, Dimo Kolibarov, Rumen Skorchev, Petar Chuklev, Yulian Yordanov, Simeon Venov, Stoian Tzanev Tzanev, Stoimen Stoilov, Zahari Kamenov, Milko Bojkoy'dur.

Araştırmada 1850'lerden 2019 kadar uzanan 160 yıllık süreçte yaşayan ve eser veren 25 sanatçı ve eserleri incelenmiştir. Bu sanatçılardan bir 13'ü yaşamını kaybetmiş, 12'sinin yaşamaya devam ettiği tespit edilmiştir.

Çalışmada eserleri olan sanatçılar Güzel Sanatlar Fakültesi mezunudur. Pek çoğu mezun oldukları kurumlarda akademisyenlik yapmaktadırlar.

Yaklaşık 150 yıllık süreci kapsayan araştırmada teknolojik gelişmelerin (boya, baskı makinesi, kâğıt vb.) Bulgar Baskı Resim Sanatına da girdiği ve Bulgar sanatçılar tarafından yaygın olarak kullanıldığı tespit edilmiştir.

Yüzyıldan fazla bir süreyi kapsayan bu süreçte Bulgar halkının iki dünya savaşı, diğer savaşlar, bağımsızlık mücadelesi gibi büyük, kitlesel sonuçları olan olaylar yaşadıkları ve tüm bu yaşantılarını sanatçıların eserlerine aktardıkları görülmüştür.

Bulgar halkının gelenek ve dinlerine bağlılıkları sanatçıların eserlerine tema olarak seçtikleri konulardan anlaşılmaktadır. Sanatçıların halktan kopmadan, toplum için önemli değerleri (Kril Alfabetesi vs.) gelecek kuşaklara aktarmak çabasında oldukları sezilmektedir.

Çalışmaya katılan sanatçıların sadece baskı resim yapmadıkları, çoğunun resim gibi ikinci bir dalda eğitim aldıkları ve her iki alanın birbirini olumlu olarak etkilediği görülmüştür.

İkinci Alt Amaca Göre Sonuçlar

Alt amaç: Bulgar baskı resim sanatı eserlerinin analizlerinin nasıl olduğu araştırılmıştır.

Bu araştırmada betimsel analiz tekniği ile resimler taranmış ve araştırmacıya ek olarak alanında yetkin bir uzmandan da görüş alınmıştır. Eserlerin teknik, konu, renk, kompozisyon gibi verileri Tablo 1’ de özetlenerek verilmiş ve yorumlanmıştır.

Tablo 1. Eserlerin teknik, konu, renk sayısı, figür varlığı, soyut olup olmadıklarına ait verilerin analiz tablosu

Eser adı	Teknik	Konu	Kompozisyon	Renk	Figür	
Korkunç Marincho Bimbalov	Ağaç Baskı	Siyasi / Dini	Kapalı	2+1	Var	
Rodop Dağları'nda Çatalı Bir Giriş	Gravür	Manzara	Açık	Tek Renk	Yok	
İspanya	Gravür	Siyasi	Açık	Tek Renk	Var	
Çingene Ruveyda	Ağaç Baskı	Kültür	Kapalı	Tek Renk	Var	
Köylü	Ağaç Baskı	Kültür	Kapalı	Tek Renk	Var	
Benim Köyüm I	Litografi	Kültür	Kapalı	4+1	Var	Soyut
Eski Razgrad Kentinden Bir Görüntü I	Ağaç Baskı	Tarihi/ Kültür	Açık	Tek Renk	Var	
Büyük Samokov Çeşmesi	Gravür	Tarihi/ Kültür	Kapalı	Tek Renk	Var	
Çar Boris Döneminde Vaftiz Töreni		Siyasi/Din	Kapalı	Tek Renk	Var	
Kapantzi Grubundan Aile		Kültür	Kapalı	Tek Renk	Var	

Tablo1. (Devam) Eserlerin teknik, konu, renk sayısı, figür varlığı, soyut olup olmadıklarına ait verilerin analiz tablosu

Eser adı	Teknik	Konu	Kompozisyon	Renk	Figür	
At Sürücüleri	Gravür	Kültür	Açık	3+1	Var	
Annelik	Litografi	Portre	Kapalı	2+1	Var	
Resim I	Gravür	Manzara	Kapalı	Tek Renk	Var	
Burgas Limanı	Gravür	Manzara	Açık	Tek Renk	Yok	
Elveda Arkadaşlar, 1876	Gravür	Siyaset/ Tarih	Kapalı	Tek Renk	Var	
Sofia'da Sabah	Litografi	Kültürel	Açık	Tek Renk	Var	
Dokunuş	Gravür		Kapalı	Tek Renk	Var	Soyut
Uçma Özlemi II	Gravür		Açık	2+1	Var	Soyut
Su Perisi	Gravür	Mitolojik	Kapalı	2+1	Var	
Dört Element	Gravür	Mitoloji	Açık	7+1	Var	Soyut
Hava II	Litografi		Kapalı	Tek Renk	Var	Soyut
...Senesi	Litografi	Siyasi	Açık	5+1	Yok	
1150 Yıl Kiril Alfabesinin Yazılışı	Litografi	Siyaset, Din	Kapalı	Tek Renk	Var	
Ritüel IV	Litografi	Dini	Kapalı	Tek Renk	Var	Soyut
Başlıksız	Litografi		Açık	6+1	Yok	Soyut

Araştırmada incelenen 25 resimden 4'ü Ağaç Baskı, 11'ü gravür, 8'i Litografi tekniği ile basılmıştır.

Araştırmada analiz edilen eserlerin 3'ünün siyaset ve din, 3'ünün manzara, 2'sinin siyasi, 6'sının Bulgar kültürü, 22'sinin kültür ve tarih, 1'inin portre, 1'inin siyaset ve tarih, 2'sinin mitoloji, 1'sinin din içerikli konuları ele aldıkları tespit edilmiştir. Dört resimde konu içeriği tespit edilememiştir.

Eserlerin 15'inde kapalı kompozisyon, 10'unda açık kompozisyon kullanılmıştır.

Resimlerin 15'i beyaz zemin üzerine siyah renk kullanılarak basılmıştır. Diğer eserlerinde 1'den fazla renk kullanılmıştır. 4 resimde kâğıt rengi ve 2, 1 resimde kâğıt rengi ve 3, 1 resimde kâğıt rengi ve 4, 1 resimde kâğıt rengi ve 5, 1 resimde kâğıt rengi ve 6, 1 resimde kâğıt rengi ve 7 farklı renk kullanılmıştır.

İncelenen 22 resimde figüratif kompozisyon var iken 3'ünde figür bulunmamaktadır.

İncelenen 22 resimden 7'si soyut olarak kurgulanmıştır.

Bu araştırmanın oluşturduğu literatür ve ortaya koyduğu sonuçları bakımından farklı kültürlerin sanat, sanatçı ve sanat eserlerine (Özgün Baskı Sanatları) yabancı bir göz ile bakılması ve objektif olarak değerlendirilmesi açısından oldukça açık ve etkileyici sonuçlara sahip olduğu görülmektedir.

Uzun süre Osmanlı ve Rus egemenliği altında kalan Bulgaristan'da Sanatçıların her iki kültüre ait doneleri de resimlerinde kullandıkları tespit edilmiştir.

İlk dönem çalışmalarında sağlam desen anlayışı, dingin, dengeli kompozisyonlar görülmektedir. Son döneme doğru yaklaşıldığında renkçi, dinamik ve non figüratif çalışmaların tercih edildiği tespit edilmiştir.

Çalışmalarda taş ve gravür baskının tercih edildiği serigrafî'nin pek tercih edilmediği görülmektedir.

Ele alınan resimlerde insan figürlerine yer verildiği, bu figürlerin sağlam desen anlayışı ile realistik olarak yorumlandığı saptanmıştır.

Geleneksel konuları ele alan figüratif çalışmalarda dönemin sosyo-kültürel, etnografik, folklorik özellikleri göz önünde bulundurularak resmedilmiştir.

Modern temalı, soyut çalışmalarda da folklorik, geleneksel dokunuşların varlığı sezilmektedir.

Resimlerde baskılar genelde tek renk olarak basılmıştır. Renkli baskıların bir kısmı litografî, bir kısmı gravür tekniğinde yapılmıştır.

Zahari Kamenov'un Japon sanatından etkilenmesi gibi çalışmaya katılan sanatçıların diğer kültürlerin de etkilendikleri ve bu etkileri özgün şekilde çalışmalarına aktardıkları görülmektedir.

Öneriler

Öneriler amaç ve alt amaçlar doğrultusunda sınıflanarak aktarılmıştır.

Alt Amaç: Bulgar Asıllı Baskı Resim Sanatçılarının Kimler Olduğu?

Bu arştırmada 25 sanatçı incelenmiştir. Yeni arştırmacıların süreç ve kapsamı genişleterek (sanatçı sayısı ve tarih süreci) daha geniş çaplı Bulgar Özgün Baskı alanında arştırma yapmaları önerilir.

İkinciAlt Amaç: Bulgar Baskı Resim Sanatı Eserlerinin Analizlerinin Nasıl Olduğu

Araştırmada incelen eser sayısının çoğaltılması ve başka analiz teknikleri ile eserlerin analiz edilerek sonuçların karşılaştırılması önerilir.

KAYNAKÇA

- Akalan, G. (2000). *Gravür*. Ankara: Kaleseramik.
- Altunışık, R., Çoşkun, R., Yıldırım, E. ve Bayraktaroğlu, S. (2010). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*. 6.Baskı, Sakarya: Sakarya Kitabevi.
- Anton Petkov, <https://blitz.bg/article/1989>, Son Erişim Tarihi: 07.06.2018.
- Antreasian, G. and Clinton, A. (1971). *The Tamarind Book of Lithography*.
- Aslier, M. (1992). *Grafik Sanatlar Tarih ve Yorumlar*. 2.Cilt. İstanbul:Marmara Üniversitesi, GSF Yayınları.
- Atar, A. (1993). *Özgün Baskıresim Teknikleri*. Sanat ve iş teknolojisi (s.82-98) Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi.
- Atar, A. (1995). *Başlangıcından Günümüze Taş Baskı*, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.
- Bahar, T.ve Koyuncu, S. (2016). Kitchen Lithography As An Alternative To Traditional Litography. *Participatory Educational Research*, 3, 224-235.
- Böke, K. (Ed.). (2011). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri*. 3.Baskı. İstanbul: Alfa Basım Yayım.
- Brunner, F. (2001). *Gravürün El Kitabı*. (F. Yaman Çev.), İstanbul: Karşı Sanat.
- Bulgaristanın Tarihi, <https://www.tarihsayfasi.com/ulkeler-tarihi/bulgaristanin-tarihi.html>, Son Erişim Tarihi: 05.06.2018.
- Büyük Samokov Çeşmesi*, <http://rzgallery.org/galeria/grafika.html>, Son Erişim Tarihi: 06.06.2018.
- Büyüköztürk, Ş., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. Demirel, F. ve Kılıç, E. (2016). *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Cawthorne, N. (1997). *The Art of Japanese Prints*. Laurel Glen Publishing: New York.
- Civcir, E. ve Özdemir, İ. (2015). *Tasarımda Plastik Öğeler ve Plastik Sanatlar*. 1. Baskı. Ankara:Gegem / Akademi Yayınları.
- Creswell, J. W. (2017). *Karma Yöntem Araştırmalarına Giriş*. (Çeviri: Mustafa Sözbilir), Pegem Akademi, 1. Baskı. Ankara:
- Daniela Efremova, (2019). *Bulgar Baskı Sanatı Tarihi*, <https://diuu.bg/emag/5000/3/>, Son Erişim Tarihi: 04.05.2019.

- Dimo Kolibarov*, <https://www.poshtarov.net/artists>,
http://www.artonlinebg.com/en/members/category_id/25/id/8/pid/193.html,
 Son Erişim Tarihi: 12.06.2018.
- Duymuş - Florioti, H. H. (2014). Arkeolojik ve Tazılı Kaynaklar Işığında Eski Mezopotamya'da Akrep Sembolü. *Tarih Okulu Dergisi*, 7 (XIX), 347-370.
- Enev - Dimitrov, D. (2014). *Bulgar Grafik Tasarımı (Tarih, Eğilimler ve Gelişimi)*. Yeni Bulgaristan Üniversitesi Yayınları.
- Erzen, J. (1983). Grafik Sanatlar. *Boyut Plastik Sanatlar Dergisi*, 11.
- Gençaydın, Z. (1987). *Beş Yüzyıl Boyunca Alman Ağaç Baskı Sanatı*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi, GSFYayınları.
- Glaser, B. and Strauss, A.L. (1967). *Discovery of grounded theory: Strategies for qualitative research*. Chicago: Aidine.
- Gombrich, E. H. (1980). *Sanatın Öyküsü*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Gökaydın, N. (1987). *Tahta baskı tekniği dünü, bugünü, eğitimde yeri*. Ankara: GSF Yayınları.
- Gökçebağ, Ş. (1990). *Metal Oyma - Basma Teknikleri*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Gölünü, G. (1979). *Kazı Resim*. No: 68. İstanbul: D.B.S.A. Yayınları.
- Grabowski, B. ve Fick, B. (2012). *Baskiresim / Kapsamlı Materyaller ve Teknik Rehberi*. (Atay-Eskier, S. & Ziya Tunç, A, Çev.) İzmir: Karakalem Kitabevi.
- Grabowski, B. ve Fick, B. (2012). *Baskiresim*. (S. Atay Eskier, & A. Z. Tunç, Çev.) İzmir: Karakalem.
- Grigor Spiridonov*, <http://thingnothing.blogspot.com/2010/09/>, Son Erişim Tarihi: 12.06.2018.
- Grigor Spiridonov*, http://www.artprice.bg/autor_details.php?act=data&elem_id=388, Son Erişim Tarihi: 07.06.2018.
- Grimal, Pierre. (1997). *“Mitoloji Sözlüğü Yunan ve Roma”* (Çeviri: Sevgi Tamgüç), İstanbul: Sosyal Yayınları.
- Gürel, M. (1992). *Türkiye'de Özgün Baskının Gelişimi*. Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Hakan, S. (1989). *Litografide aktarma teknikleri*. Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eskişehir.

Işingör, M., Eti, E. ve Aslıer, M. (1986). *Resim-1 temel sanat eğitimi, resim teknikleri grafik resim*. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

İbrahim Paşa Camii, <https://islamansiklopedisi.org.tr/ibrahim-pasa-camii--bulgaristan>, Son Erişim Tarihi: 07.06.2018.

İçmeli, M. (1987). *Ağaç baskiresmin özgün baskiresimdeki yeri. Türkiye’de ve Almanya’da ağaçbaskı sanatı* (s55-62). Ankara: Hacettepe Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi Yayınları: 6.

İliya Petrov, http://www.artprice.bg/autor_details.php?act=data&elem_id=32, Son Erişim Tarihi: 05.06.2018.

İnginar - Kemaloğlu, A. (2012). *Bulgaristan’dan Türk Göçü (1985-1989)*. 1. Basım. Ankara: Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları.

Kabaş, Ö. (1992). Gravür. *Anons Plastik Sanatlar Dergisi*, 14, 8.

Katya Tineva – Gürkovska (2019). *Bulgar Baskı Sanatı Tarihi*, <http://artgallerystz.com/%D1%81%D1%80%D0%B5%D0%B4%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B5%D0%BA%D0%BE%D0%B2%D0%BD%D0%B0%D1%82%D0%B0-%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%80%D0%B8%D1%8F-%D0%B8-%D1%81%D1%8A%D0%B2%D1%80%D0%B5%D0%BC%D0%B5%D0%BD%D0%BD/>, Son Erişim Tarihi: 04.05.2019.

Kolibarov, D. (2019). Bulgar özgün baskı sanatçısı/Akademisyen, (1965). *Dimo Kolibarov’un hayatı, eserleri ve Bulgar Baskı Resim Sanatı ile ilgili bilgi almak, Görüntülü telefon görüşmesi*.

Kılıç, S. (2014). *Baskı Sanatlarında Yeni Arayışlar (Avrupa ve Amerika Örneği)*, Sanatta Yeterlik Tezi, Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü, Eskişehir.

Kıran, H. (2010). Ağaç baskı sanatı. Ankara: Bellek Tanıtım Hizmetleri.

Kıran, H. (2016). Çağdaş Baskı Resim Sanatına Genel Bir Bakış. *Anadolu Üniversitesi Sanat ve Tasarım Dergisi*, 6 (1), 54-77.

Kurt, İrem. (2019). *Yükseköğretimde Özgün Baskı Atölyelerinde Baskiresim Teknikleriyle Deneysel Arayışlar*. Yüksek Lisans Tezi. Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Lyuben Stoev, <https://www.bnt.bg/bg/a/pochina-hudozhnikat-lyuben-stoev>, Son Erişim Tarihi: 07.06.2018.

Merriam, S. B. (2013). *Nitel Araştırma Desen ve Uygulama İçin Bir Rehber*. (Çev. S. Turan). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

Milena Radeva Radeva, (2016), Sofia Ulusal Güzel Sanatlar Akademisi, Sofia, Doktora tezi, “Bulgaristan Kitaplarındaki İllüstrasyon ve Baskı Sanatının 40’ların Başından 90’lara Kadar Gelişimi”, S.7-12-18-20-26-27-28.

Milko Bojkov, <https://cavalet.bg/collections/milko-bojkov-kartini>, Son Erişim Tarihi: 14.03.2019.

Nikola Krastev Zlatev, http://bgf.zavinagi.org/index.php/Никола_Златев, Son Erişim Tarihi: 06.06.1018.

Nikola Pindikov’un Hayatı, <https://utroruse.com/article/751859/>, Son Erişim Tarihi: 07.06.2018.

Özdilek, E. (1990). *Metal Oyma Basma Teknikleri ve bu Tekniklerle Şekillendirme ve Anlatım Olanakları*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul

Özkan, V. (2018). Bulgaristan’da Rekabet Eden Tarih Yazımlarının Mekansal Görünümleri. *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 5 (16), 115-136.

Özsezgin, K. ve Aslıer, M. (1989). *Türk Resim Sanatında Özgün Baskiresimler, Başlangıcından Bugüne Çağdaş Türk Resim Sanatı Tarihi*. 4. Cilt. İstanbul: Tıglat

Pekmezci, H. (1992). *Serigrafi Baskı Tekniği*. Ankara: İlke Yayıncılık.

Pencho Balkanski, <https://www.nuancegallery.bg/authors/pencho-balkanski-1908-1985/>, Son Erişim Tarihi: 06.06.2018.

Pencho Kulekov’un Hayatı, <https://sites.google.com/site/izobrazitelnoizkustvo1/penco-kulekov>, Son Erişim Tarihi: 06.06.2018.

Pencho Kulekov’un Hayatı, <https://www.sevlievo-online.com/statii/pochina-pencho-kulekov-2684>, Son Erişim Tarihi:14.03.2019.

Petar Chuklev, <https://cavalet.bg/collections/petar-chuklev-kartini/products/74034-nimfa>, Son Erişim Tarihi: 14.03.2019.

Preslav Karshovski, <http://karshovski.com/preslav-karshovski/>, Son Erişim Tarihi: 05.06.2018.

Preslav Karshovski, http://www.artprice.bg/autor_details.php?act=data&elem_id=431, Son Erişim Tarihi: 05.06.2018.

Ronnberg, Ami ve Martin, Kathleen (Editör), “*The Book of Symbols*”, Taschen, China 2010.

Rumen Skorchev, <https://balkan.auction/bg/auction/4456482>, Son Erişim Tarihi: 14.03.2019.

Rumen Skorchev, <https://nha.bg/bg/stranica/rumen-skorchev>, Son Erişim Tarihi: 14.03.2019.

Rumen Skorchev, https://nha.bg/uploads/ckeditor/Rumen_Skorchev_Siankata_i_Svetlinata-1.pdf, Son Erişim Tarihi: 14.03.2019.

Sidoniya İlieva Atanasova, <http://plevengallery.com/%D1%81%D0%B8%D0%B4%D0%BE%D0%BD%D0%B8%D1%8F-%D0%B0%D1%82%D0%B0%D0%BD%D0%B0%D1%81%D0%BE%D0%B2%D0%B0/>, Son Erişim Tarihi: 06.06.2018.

Simeon Venov, <http://www.galleryloran.com/archive/news/simeon-venov-1933-1999-grafika>, Son Erişim Tarihi: 14.03.2019.

Simeon Venov, <https://www.galleryloran.com/bg/exhibitions/view/simeon-venov-1933-1999-grafika>, Son Erişim Tarihi: 14.03.2019.

Simmons, R. and Clemson, K. (1988). “*The Complete Manual of Relief Printmaking*”. London: Dorling Kindersley.

Stoian Tzanev Tzanev, http://www.gallery8.net/autor_wrk.php?WID=1566&AID=00007, Son Erişim Tarihi: 14.03.2019.

Stoian Tzanev Tzanev, <https://cavalet.bg/collections/stoian-tsanev-kartini/grafika>, Son Erişim Tarihi: 14.03.2019.

Stoian Tzanev Tzanev, <https://sofia-art-galleries.com/2019/05/05/stoian-tsanev-1946-2019-zhivopis-i-grafika-v-galeriya-arte/>, Son Erişim Tarihi: 16.03.2019.

Stoimen Stoilov, <http://politika.bg/article?id=53074>, Son Erişim Tarihi: 14.03.2019.

Stoimen Stoilov, <https://cavalet.bg/blogs/blog/stoimen-stoilov-povelitelyat-navremeto>, Son Erişim Tarihi: 14.03.2019.

Taşcıoğlu, M. ve Siretli, A. (2016). Grafik Tasarımda Litografinin Yeri ve Henri de Toulouse-Lautrec’in Afiş Tasarımları. *Sanat ve Tasarım Dergisi*, 12, 187-202.

Tepecik, A. (2002). *Grafik Sanatlar*. Ankara: Detay & Sistem Ofset.

Todor Atanasov, <http://www.burggallery.org/products/120.jpg>, Son Erişim Tarihi: 07.06.2018.

Todor Atanasov, <https://bourgasart.wordpress.com/2011/03/17/todor-atanassov/>, Son Erişim Tarihi: 07.06.2018.

Todor Panayotov, http://www.svetlosenki.com/index.php?option=com_content&view=article&id=199:2009-02-10-23-45-19, Son Erişim Tarihi: 07.07.2018.

Todorov, T. (2004). *Razgrad*. Prof. İliya Petrov Galerisi Kataloğu, Dobrev Pres.

Todorov, X. (1977). *Baskı Teknikleri Tarihi*. Bulgaristan Güzel Sanatlar Baskı Teknikleri Ders Kitabı. 2. Baskı. Bulgaristan Devlet Matbaçası.

Trokes, H. (1965). Grafik Sanatlar Üzerine. *Sanat ve Sanatçılar Aylık Plastik Sanatlar Dergisi*.

Tunç, A. Z. (2004). Baskıresim Tanımlaması ve İşaretleme. *Dokuz Eylül Üniversitesi Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 16, 82-86.

Türk Dil Kurumu. (2011). *Türk Dilinin ve Edebiyatının Yayılma Alanları*. Ankara: Kolektif.

Ülüş, E. (2010). *Atilla Atar'ın Taşbaskı (Litografi) uygulamaları ve türk baskıresim sanatına katkısı*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.

Üzümcü, Ö. (2016). Nitel Araştırma Yöntemine Sahip Tezlerin Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 4(32), 327-333.

Vasil Zahariev'in Eserleri, <https://sofiapopova.wordpress.com/2017/06/14/%D0%B2%D0%B0%D1%81%D0%B8%D0%BB-%D0%B7%D0%B0%D1%85%D0%B0%D1%80%D0%B8%D0%B5%D0%B2/>, Son Erişim Tarihi: 05.06.2018.

Vasil Zahariev'in Hayatı, <https://www.galleryloran.com/bg/authors/view/vasil-zahariev-vasil-zahariev>, Son Erişim Tarihi: 05.06.2018.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. (6.Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.

Yıldız, E. M. ve Başar, G. (2018). *Siyasi, sosyal ve kültürel yönleriyle Türkiye ve Rusya "Türkiye'de baskıresim sanatı'nın kimlik arayışları"*. Ankara: Berikan Yayınevi.

Yulian Yordanov, <http://www.diaskop-comics.com/article.aspx?id=1526>, Son Erişim Tarihi: 14.03.2019.

Yulian Yordanov, <https://impressio.dir.bg/atelie/dvama-ot-nay-dobrite-grafitsi-v-sveta-gostuvat-vav-varna>, Son Erişim Tarihi: 14.03.2019.

Zahari Kamenov, <https://artwizard.eu/?author=17&full=y>, Son Erişim Tarihi: 14.03.2019.

Zahari Kamenov, <https://cavalet.bg/collections/archive/products/37007-ritual-iv>, Son Erişim Tarihi: 14.03.2019.

Zlatka Dabova, <http://www.ubbcollection.bg/en/paintings/zlatka-dabova-1927-1997>, Son Erişim Tarihi: 07.06.2018.

Zlatka Dabova, https://www.galleryloran.com/bg/artworks/view/h_1807, Son Erişim Tarihi: 07.06.2018.

ÖZGEÇMİŞ

Soyadı, adı : Huzur Alev
Uyruğu : TC
Doğum tarihi ve yeri : Razgrad / Bulgaristan, 1972
Medeni hali : Evli
Telefon : 05327741388
e-mail : huzuralev@hotmail.com

Eğitim Derecesi	Okul/Program	Mezuniyet yılı
Yüksek Lisans	Giresun Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Resim ve Baskı Sanatları ASD	devam ediyor
Lisans	Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Görsel Sanatlar Öğretmenliği Grafik Anasanat Dalı	1998

İş Deneyimi

Yıl	Çalıştığı Yer	Görev
2008 -2019	Boyner	Grafik Tasarım Birimi Yöneticisi
2006 -2008	Pierre Cardin, US. Polo Assn.	Grafik Tasarım Birimi Yöneticisi
2001 -2006	Damat - Tween,	Grafik Tasarım Yöneticisi

Yabancı Dil

YDS Bulgarca 62.5